

ทักษะวัฒนธรรม

คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตรชายแดนใต้

คำนำของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

นับตั้งแต่เหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปะทุขึ้นในปี 2547 “ไฟใต้” ยังคงเป็นสิ่งที่ทำลายสติปัญญาและความสามารถ ทั้งเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ปรากฏของปัญหา และเพื่อแสวงหาหนทางการปฏิบัติที่จะคลี่คลาย บรรเทาความรุนแรง และสร้างความสมานฉันท์และสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง

ความคิดริเริ่มของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ในการทำหนังสือ “ทักษะวัฒนธรรม” เกิดมาจากข้อสังเกตว่า ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะประกอบด้วยผู้คนที่มีความเชื่อ ศาสนา วิถีชีวิต สำนึกทางชาติพันธุ์ ที่แตกต่างกันหลากหลายกันมากมายหลายกลุ่ม ความเข้าใจของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ต่างต่างกันนี้ ยังมีอยู่อย่างจำกัดมาก การรายงานข่าวเหตุการณ์ภาคใต้ตามสื่อมวลชนต่างๆ ในช่วงแรกๆ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่า สังคมไทยยังรู้จักวัฒนธรรมมลายูมุสลิม น้อยมาก คำศัพท์เช่น “ดาดีกา” “อัสต้าซ” “ญิฮาด” “อิญาบ” เป็นสิ่งที่คนไทยจำนวนมากไม่เคยรู้จักมาก่อน คำถามพื้นฐานๆ เช่น เหตุใดคนมุสลิมจึงไม่บริโภคหมู? เหตุใดหญิงมุสลิมจึงต้องคลุมศีรษะ? เหตุใดคนมุสลิมจึงถือศีลอด? ก็ยังตอบได้ยาก

ความไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคน ทำให้เราเห็นคนที่แตกต่างว่าเป็น “คนอื่น” ที่เรามองด้วยความกลัวและหวาดระแวง ไม่สามารถนึกถึงเขาเหล่านั้นในฐานะเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกัน ทำอย่างไรจะลดช่องว่างนี้ลงได้บ้าง จึงได้เกิดเป็นโครงการทำหนังสือประเภทคู่มือที่อ่านไม่ยาก เพื่อนำวิธีชีวิตวัฒนธรรมของคนในจังหวัดชายแดนใต้ขึ้น สำหรับข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน ที่ไปปฏิบัติราชการในพื้นที่ และผู้อ่านทั่วไปที่อยู่นอกพื้นที่ แต่อยากจะได้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกทางวัฒนธรรมของชายแดนใต้ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นความพยายามที่จะใช้มิติทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดทักษะทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการสร้างความเข้าใจ และสร้างแนวปฏิบัติให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งน่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มคน

หนังสือคู่มือเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนใต้ ที่จริงมีการทำมาก่อนหน้านี้แล้วหลายครั้ง แต่หนังสือ *ทักษะวัฒนธรรม* เล่มนี้ เป็นคู่มือที่มีความแตกต่างออกไป

ประการแรก หนังสือเล่มนี้มีได้อธิบายหลักการของศาสนา จากมุมมองของผู้รู้ทางศาสนา แต่สื่อสารถ่ายทอดภาพของวิถีชีวิตในท้องถิ่น ที่ดำเนินอยู่ภายในกรอบของศาสนา

ประการที่สอง เป็นการถ่ายทอดจากเรื่องราว ประสบการณ์จริง ความเข้าใจ และความรู้สึกของคนในท้องถิ่นที่เติบโตขึ้นมาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประการที่สาม เป็นการเสนอภาพของชายแดนใต้ที่มีวัฒนธรรมหลากหลายกลุ่ม ทั้งวัฒนธรรมมลายูมุสลิม พุทธ และจีน อยู่รวมในพื้นที่เดียวกัน

ประการที่สี่ เป็นหนังสือคู่มือที่มีรูปแบบกึ่งนิยาย โดยเขียนเป็นเรื่องเล่าของเด็กสามคนจากสามครอบครัว ถึงแม้ว่าตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์จะเป็นเรื่องสมมุติ แต่เนื้อหาที่ถ่ายทอดเป็นเรื่องจริงจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล เป็นแนวการเขียนที่หวังว่าผู้อ่านทั่วไปจะอ่านได้อย่างมีอรรถรสกว่ารายงานวิจัย

หนังสือเล่มนี้มีใช้คู่มือที่สมบูรณ์ในทุกด้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาคงจะพบว่าเนื้อหายังไม่ครบถ้วน นักวิชาการอาจวิพากษ์ว่ายังไม่สามารถเป็นปากเสียงให้แก่กลุ่มคนที่ไร้อำนาจได้อย่างแท้จริง ผู้บริหารอาจจะเห็นว่ายาวเกินไป แต่หนังสือเล่มเดียวคงไม่สามารถจะสนองความต้องการทุกอย่างทุกระดับได้ ศูนย์ฯ จึงมีแนวความคิดที่จะพัฒนาโครงการต่อเนื่อง เช่นการทำหนังสือภาคต่อไปที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และความรุนแรง นำเนื้อหาในภาคเดิมมาทำสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการจัดการอบรมเพื่อให้ใช้หนังสือสร้างทักษะวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงขอเชิญชวนให้ผู้อ่านทุกท่านร่วมเป็นผู้ทบทวน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิพากษ์วิจารณ์ ให้คำแนะนำ เพื่อให้ท่านร่วมเป็นผู้สร้างทักษะวัฒนธรรมกับเราต่อไป

ทักษะวัฒนธรรม เป็นหนังสือที่มีผู้ร่วมทำหลายคน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ขอขอบคุณ อาจารย์แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง จากภาควิชามานุษยวิทยา

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ทำให้หนังสือสำเร็จออกมาได้
ขอขอบคุณ อาจารย์ปิยะ กิจถาวร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลาคะ
นครินทร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์กระบวนการทำอย่างเข้มแข็งอย่างยิ่งมา
โดยตลอด ขอขอบคุณ อาจารย์โชคชัย วงษ์ธานี ที่ช่วยประสานงาน
เก็บข้อมูล และตรวจทาน และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์
สถาอานันท์ ที่ให้ความเชื่อมั่นในพลังของวัฒนธรรม และผลักดันให้หนังสือ
เล่มนี้ไปถึงมือผู้ใช้กลุ่มต่างๆ

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล

ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ธันวาคม 2551

คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 2

นับตั้งแต่ได้มีการพิมพ์หนังสือ *ทักษะวัฒนธรรม : คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตร ชายแดนใต้* ครั้งแรกเมื่อต้นปี 2552 ก็ได้มีการนำหนังสือนี้ไปใช้อบรมบุคลากร และใช้ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กองทัพภาคที่ 4 กระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเผยแพร่ไปในสถาบันการศึกษา โรงเรียน หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งบุคคลผู้สนใจ ทำให้หนังสือหมดลงอย่างรวดเร็ว ศูนย์ฯ จึงได้ดำริที่จะพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ 2

ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยเราได้รับความกรุณาจากผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนา ประเพณีและวิถีชีวิตในภาคใต้หลายท่าน ดังรายนามที่ปรากฏท้ายหนังสือเล่มนี้ ท่านเหล่านี้ได้ช่วยอ่านและพิจารณาอย่างละเอียด แก้ไขข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอาหรับและมลายู และข้อเท็จจริงอื่นๆ ซึ่งอาจารย์แพร์ ศิริศักดิ์ดำเกิง ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้เขียนก็ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ขอขอบคุณอาจารย์แพร์ผู้เขียน และปรับปรุงแก้ไขผู้อ่าน ผู้ใช้ หลายท่าน ที่ได้กรุณาท้วงติง และให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกจำนวนมาก จนทำให้หนังสือเล่มนี้มิได้เป็นเพียงผลผลิตของศูนย์ฯ เพียงผู้เดียว แต่เป็นผลงานร่วมกันของผู้คนจำนวนมากในจังหวัดชายแดนใต้ ที่ประสงค์จะเล่าเรื่องราว ชีวิตประจำวัน และปฏิสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ด้วยความหวังที่จะให้ความสันติสุขกลับสู่ชายแดนใต้อีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 3

วันที่เขียนคำนำให้หนังสือเล่มนี้ ความขัดแย้งรุนแรงภาคใต้ของไทย ก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 นับจากที่ปะทุขึ้นครั้งใหม่เมื่อต้นเดือนมกราคม 2547 กอ.รมน. ภาค 4 ระบุว่านับจนถึงสิ้นปี 2556 มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตทั้งสิ้นรวม 15,317 คน เป็นประชาชนทั่วไปร้อยละ 63 ที่เหลือเป็นข้าราชการทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือน จำนวน 5,647 คน (หรือร้อยละ 36.8) จากจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตทั้งหมด พบว่าชาวมุสลิมเสียชีวิต 2,962 คน ขณะที่ชาวพุทธเสียชีวิต 2,259 คน แต่ชาวพุทธได้รับบาดเจ็บ 6,326 คนขณะที่ชาวมุสลิมได้รับบาดเจ็บ 3,146 คน¹

รัฐได้ระดมทรัพยากรมากมายเพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ และยอมรับกันทั่วไปว่าทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของภาครัฐในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ปลอดภัยจากความกลัวและความขาดแคลนในชีวิต คือ บุคคลกรของรัฐเอง แต่คำถามสำคัญก็คือ ก่อนที่คนของรัฐจะเข้าไปทำหน้าที่ในพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างจากส่วนอื่นของประเทศ ทั้งในทางภาษา วัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา ได้มีการเตรียมพวกเขาในเชิงวัฒนธรรมอย่างไรเพื่อให้ทำหน้าที่ของตนได้อย่างดีที่สุด?

¹ตัวเลขของ กอ.รมน.ภาค 4 เข้าถึงจาก <http://www.manager.co.th/south/viewnews.aspx?NewsID=957000000849> วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557

โครงการ “ทักษะวัฒนธรรม” เริ่มขึ้นเมื่อ ดร.เดชา ตั้งสีฟ้าจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาวิจัยคู่มือข้าราชการที่ใช้กันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพบว่า คู่มือข้าราชการที่ใช้อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ความขัดแย้งนี้ มีที่มาจากคู่มือเก่าแก่สมัยรัชกาลที่ 6^๒ นักวิชาการจากศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา เห็นร่วมกันว่า หากจะลดความรุนแรงในพื้นที่ คงต้องหาหนทางเพิ่มศักยภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้มแข็งยิ่งกว่าเดิม เพราะเงื่อนไขสำคัญของการสร้างสรรค์สันติภาพในสถานะเช่นนี้คือ การฟื้นคืนความมั่นใจระหว่างคนของรัฐกับประชาชนในพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งให้กับสายสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่แตกต่างกันในทางวัฒนธรรมให้มั่นคง

ศูนย์ข่าวสารสันติภาพเห็นว่า วิธีหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนงานของรัฐให้คนของตนทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมกับผู้คนที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม คงต้องเสริมสร้าง “ทักษะวัฒนธรรม” ให้กับพวกเขา จึงได้นำความคิดนี้ไปหารือกับ ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ในขณะนั้น) ในปี 2551 นั้นศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรกำลังดำเนินงานวิจัยว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในหมู่ชาวมุสลิม เราเห็นพ้องกันว่า ควรนำข้อมูลเท่าที่มีมาประมวลเป็นหนังสือเพื่อใช้พลังทางวัฒนธรรมสร้างสะพานความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างรัฐกับประชาชน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันว่า ควรเชิญให้

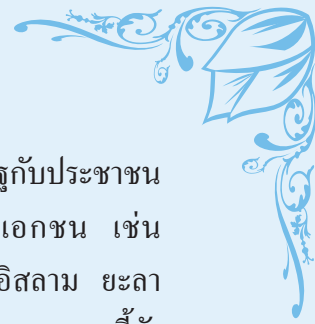
^๒ เดชา ตั้งสีฟ้า, “อ่าน “คู่มือข้าราชการ” เขียนพื้นที่วัฒนธรรม: วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทย กับพื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย” ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551)

อ.แพร ศิริศักดิ์คำเก็ง จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ประมวลทดสอบข้อมูลเชิงวัฒนธรรม
เท่าที่มีและพัฒนาขึ้นเป็นหนังสือ ทักษะวัฒนธรรม เล่มที่ปรากฏอยู่นี้

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรก 10,000 เล่มเมื่อต้นปี 2552 และต้องตีพิมพ์
ซ้ำอีก 15,000 เล่มเมื่อเดือนพฤษภาคม ปีเดียวกัน ในจำนวนดังกล่าวมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์สนับสนุนงบประมาณการพิมพ์ 10,000 เล่มเพื่อใช้มอบให้กับ
นักศึกษาใหม่ของมหาวิทยาลัยในวันปฐมนิเทศ ส่วนที่เหลือเป็นความต้องการ
ทั้งจากกองทัพ และศอ.บต. เพื่อใช้ประกอบการฝึกอบรมผู้คนมากมายโดยเฉพาะ
จากภาครัฐให้พวกเขา “ไว” ต่อความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่
จะได้เข้าใจพลังของวัฒนธรรมอันจะช่วยให้ทำหน้าที่ของตนในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น

หนังสือ ทักษะวัฒนธรรม ที่ตีพิมพ์ใหม่เล่มนี้เป็นพื้นฐานของการทำงาน
ฝึกอบรมทักษะวัฒนธรรมโดยอาศัยวิทยาการทั้งในและนอกพื้นที่จัดโครงการให้
คนของรัฐและประชาสังคม ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และที่เป็นเด็กใน 5 ปีที่ผ่านมา
ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้คนมากมาย โดยเฉพาะ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน) ซึ่งให้การสนับสนุนโครงการนี้อย่างดียิ่งตลอดมาทั้ง ท่านผู้อำนวยการ
ปัจจุบันคือ ดร.โสมสุดา ติยะวณิช อดีตผู้อำนวยการคือ ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล
และ ผศ.สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร วิทยาการที่ปรึกษาโครงการ คุณวรานุช ชินวรโสภาค
และ คุณสมวงศ์ อุไรวัฒนา

ความสนับสนุนนี้ช่วยให้เราทำงานสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยร่วมงานกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศิลปากร สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยอิสลาม ยะลา (มหาวิทยาลัยฟาฏอนีในปัจจุบัน) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา นอกจากนี้ยังทำงานร่วมกับหน่วยราชการมากมาย ทั้งฝ่ายทหารอย่าง กอ.รมน. กองทัพอากาศที่ 4 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และฝ่ายพลเรือนอย่าง ศอ.บต. ฝ่ายสาธารณสุขและฝ่ายการศึกษาตลอดจนเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่

มักมีผู้ถามเสมอว่า งานเช่นนี้ส่งผลอย่างไรต่อการแก้ปัญหาภาคใต้ที่เกิดความรุนแรงขึ้นรายวัน คำตอบคือ ทั้งหนังสือทักษะวัฒนธรรม และ โครงการฝึกอบรมผู้คนคงไม่อาจแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยมากมายให้จบลงได้ แต่น่าจะส่งผลให้คนของรัฐเข้าใจตนเอง เข้าใจความเป็นจริงแห่งความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ ความเข้าใจเหล่านี้จะช่วยให้สายสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่แตกต่างหลากหลายกันในทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง มั่นคง และอยู่ด้วยกันฉันมิตรได้ดีขึ้น

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวสารสันติภาพ
มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา
19 กุมภาพันธ์ 2557

คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 4

ตลอดช่วงเวลา 7 ปีที่ผ่านมา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) หนังสือทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตร ได้ถูกจัดพิมพ์รวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง โดยจัดพิมพ์ครั้งแรกและครั้งที่ 2 ในปี 2552 และจัดพิมพ์ครั้งที่ 3 ในปี 2556 ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ยังคงอยู่ หนังสือทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตรเล่มนี้ยังคงมีผู้หยิบไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง อาทิ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอ.บต.) ได้ให้เจ้าหน้าที่นำหนังสือคู่มือเล่มนี้ไปดัดแปลงและจัดพิมพ์เป็นคู่มือฉบับย่อชื่อว่า เรา “ต่าง” ก็เป็นเพื่อนกัน โดยใช้คู่มือฉบับนี้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดชายแดนใต้

หนังสือคู่มือเล่มนี้ยังได้ถูกส่งต่อให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมในการอบรมเชิงปฏิบัติการทักษะวัฒนธรรมภายใต้โครงการทักษะวัฒนธรรม ได้แก่ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ทหารพราน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ศอ.บต. อาจารย์โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา และในเดือนกรกฎาคม 2559 ที่ผ่านมานี้ สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนของสถานการณ์ในพื้นที่สาม

จังหวัดชายแดนใต้ จึงขอรับการสนับสนุนหนังสือทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตร เพื่อแจกจ่ายให้แก่ส่วนราชการต่างๆ ในสังกัด เพื่อส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่หรือในระดับนโยบายมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) จึงจัดพิมพ์ หนังสือ “ทักษะวัฒนธรรม : คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตร” ครั้งที่ 4 ขึ้น เพื่อเป็นการสื่อสารความรู้ความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปสู่การใช้งานเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม และหวังว่า หนังสือเล่มนี้ จะเป็นสะพานเชื่อมให้ผู้อ่านข้ามไปสู่พื้นที่ใหม่ที่สามารถมองเห็นวิถีวิตทัศน์ของ “ความแตกต่างหลากหลาย” ด้วยใจที่เปิดกว้างมากขึ้น และมุมมองใหม่นี้จะนำไปสู่ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในบริบทความขัดแย้งของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ได้

ดร.โสสมสุดา ลียะวนิช

ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตร

นอภวิชามานุษยวิทยา คำว่าวัฒนธรรมมีชีวิตอันรุ่งโรจน์แปลกประหลาด เพราะมีผู้นำมาให้ความสำคัญอย่างยิ่งจนมีผลต่อชะตากรรมของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เช่น บทความขึ้นสำคัญที่ทำให้เกิดการโต้แย้งถกเถียงกันมากที่สุดในช่วงครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ของวารสาร *Foreign Affairs* เรื่อง “The Clash of Civilizations?” ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ ฤดูร้อนในปี ค.ศ. 1993 ของ Samuel P. Huntington นักรัฐศาสตร์อเมริกันเรื่องนาม ที่เพิ่งเสียชีวิต ประเด็นสำคัญที่ Huntington เสนอคือ ความขัดแย้งระหว่างผู้คนต่างอารยธรรมอันเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมจะเป็นปัญหายิ่งใหญ่และอันตรายที่สุดของการเมืองโลก คู่ขัดแย้งสำคัญในความคิดของเขา คือ อารยธรรมอิสลามกับอารยธรรมตะวันตกซึ่งเขาเห็นว่าประกอบด้วยอารยธรรมยุโรป อเมริกาเหนือ และละตินอเมริกา ว่ากันว่าแนวคิดของเขากลายเป็นสดมภ์หลักของการเมืองโลกที่ถูกกำหนดร่างโดยจักรวรรดิอเมริกันโดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งดูเหมือนจะช่วยยืนยันความแม่นยำทางความคิดของเขายิ่งขึ้น

ทั้งหมดนี้แปลว่าปัจจุบันในสายตาของนักวิชาการสังคมศาสตร์ไม่น้อย “วัฒนธรรม” กำลังกำหนดรูปแบบทิศทางของการเมืองของโลก

แต่เพราะ “วัฒนธรรม” เป็นคำสำคัญ (หรือสำหรับหลายคนอาจสำคัญที่สุด) ในวิชามานุษยวิทยา ด้วยเหตุนี้จึงมีบทกเถียงกันมากถึงสถานะของคำนี้ จนปัจจุบันในแวดวงวิชาการสังคมศาสตร์ แนวคิด “วัฒนธรรม” ในฐานะอะไรบางอย่างที่แข็งแกร่งตายตัวไม่แปรเปลี่ยนกำลังถูกโต้แย้งตั้งคำถามจากฐานคิดที่ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งซึ่งไม่อยู่กับที่ แข็งหนึ่ง หรือเป็นสมบัติประจำถิ่น แต่กำลังถูกทำให้แพร่กระจายขยายตัวไม่ถูกคุมขังอยู่เฉพาะที่ เพราะตัวเขตแดนพื้นที่นั้นเองไม่ได้ก่อสร้างรูปขึ้นจากเส้นเขตแดนที่คงตัวแข็งหนึ่งอีกต่อไป (deterritorialized) และถูกทำให้แปรสภาพเชื่อมต่อผสมผสานกับสิ่งอื่นตลอดเวลา (hybridization)

ถ้าเช่นนั้น ตำแหน่งแห่งที่ของหนังสือ *ทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตรชายแดนใต้* ซึ่งอาจารย์แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง นักมานุษยวิทยาชาวยะลาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรรวบรวมเรียบเรียงขึ้น ด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการท้องถิ่นมากหลายอยู่ตรงไหน

คงต้องเริ่มจากความเข้าใจว่า แนวคิด “ทักษะวัฒนธรรม” ซึ่งใช้เป็นชื่อหนังสือนี้มีที่มาจากงานศึกษาชิ้นสำคัญเมื่อสองทศวรรษที่แล้วของ Roger C. Smith และ Stev F. Lischin ในงานเขียนเรื่อง “The Culturally Fluent Leader of the Twenty-First Century” [The Center for the Reconstruction of Human Society (Ed.), *Global Human Family Looking at the 21st Century* (Seoul: Kyung Hee University Press, 1987), pp. 243-265] Smith และ Lischin เห็นว่าโลกในศตวรรษที่ 21 จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใหญ่ 6 ประการคือ จำนวนและ

องค์ประกอบของประชากร, เศรษฐกิจและการกระจายทรัพยากร, การกระจายตัวของ ข้อมูลข่าวสารไปทั่วโลก, คุณค่าและความเชื่อ, ความคาดหวังทางสังคม และการเชื่อมโยงที่พัวพันระหว่างกันในโลก เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ผู้นำทั้งหลายต้องเตรียมตัวพัฒนาความเข้าใจลักษณะแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องคุณค่าและความเชื่อพื้นฐาน แนวคิดเรื่องเวลาของผู้คนที่ต่างกัน วิถีคิด และแนวทางการตัดสินใจ ทั้งสองคิดว่า การเตรียมตัวเผชิญความแปรเปลี่ยนแตกต่างดังกล่าวเป็นไปได้ก็ด้วยการพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำที่มี “ความคล่องทางวัฒนธรรม” (culturally fluent leadership) ซึ่งประกอบด้วยทักษะ 8 ประการคือ

1. การเข้าใจตนเองทั้งความเชื่อพื้นฐาน และรากฐานทางวัฒนธรรมของตน
2. การเข้าใจความเป็นจริงทางวัฒนธรรมอื่นๆ ของคนอื่น
3. มีแนวคิดหลักในการดำเนินชีวิต เช่น แนวทางจริยศาสตร์ในการตัดสินใจ-ถูก
4. การมองโลกในภาพกว้างที่ครอบคลุมกว้างขวาง ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับอนาคต
5. สามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้วิธีฟังคนอื่น และสื่อสารเข้าถึงเขาได้
6. มีทักษะในเชิงวิชาชีพของตน
7. มีทักษะในเชิงกระบวนการทำงานเพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรจากตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความสามารถเป็นผู้นำ

แม้ความคิดของ Smith และ Lischin จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นผู้นำเป็นหลัก แต่ก็สำคัญสำหรับงานสร้างและพัฒนาทักษะวัฒนธรรมเช่นนี้เพราะเหตุผลหลายประการ คือ

ประการแรก พวกเขาเห็นว่า การเผชิญกับปัญหาใหญ่ๆ ของโลกต้องอาศัยผู้นำที่มี “ความคล่องทางวัฒนธรรม” ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาส่งคมฝ่าข้ามอุปสรรคต่างๆ ไปได้

ประการที่สอง พวกเขาเลือกใช้คำว่า “ผู้นำที่มีความคล่องทางวัฒนธรรม” ซึ่งน่าจะหมายถึง การคิดถึงวัฒนธรรมเหมือนกับการใช้ภาษา (เช่น ฝรั่งเศสคนนั้นใช้ภาษาไทยได้คล่อง ทั้งพูดและเขียน หรือ ชาวจีนคนนั้นพูดภาษามลายูได้คล่อง) เพราะภาษาเป็นภาพปรากฏอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม

ประการที่สาม ในแง่นี้ภาษาก็เช่นเดียวกับวัฒนธรรมคือ มิได้หยุดนิ่งตายตัว แต่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพของโลก สังคม รวมทั้งบริบทแห่งการใช้ภาษา (เช่น การกล่าวคำว่า “หยุด” จะทำให้มีลักษณะเป็นคำสั่งหรือคำขอร้อง จะหยาบหรือสุภาพก็ทำได้ด้วยการเพิ่มคำบางคำ หรือปรับสำเนียง จังหวะจะโคนในการพูดของผู้พูด ขณะเดียวกันสังคมที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลาข้อมนำพาภาษาจากที่อื่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภาษาในชีวิตประจำวัน ในสังคมนั้นด้วย เช่น อิทธิพลของภาษาคอมพิวเตอร์ หรือ ภาษาที่มากับโทรศัพท์มือถือ ต่อภาษาในชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก) และ

ประการที่สี่ ถ้าความคล่องทางภาษา (language fluency) เป็นทักษะที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้ และภาษาก็เป็นภาพปรากฏของวัฒนธรรม จึงน่าจะหมายความว่าทักษะวัฒนธรรม น่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะในแง่ของการเข้าใจวัฒนธรรมผู้อื่นที่ต่างจากตน การเห็นตำแหน่งแห่งที่ของตนในบริบททางวัฒนธรรมที่แปลกออกไป ฟังเขาได้ยิน พูดให้เขาฟังได้รู้เรื่อง บนฐานของการพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา มองชีวิตและความตายที่อยู่ต่อหน้าในภาพกว้างด้วยความหวังร่วมกันในอนาคต เพื่อเผชิญกับปัญหา ความขัดแย้ง โดยเฉพาะชนิดที่ถึงตาย (deadly conflicts) เช่น ที่กำลังดำเนินอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นปีที่ 5 คร่าชีวิตผู้คนทั้งชาย-หญิง สามัญชน-คนของรัฐ ทั้งที่เป็นพุทธและมุสลิมไปแล้วกว่าสามพันคน

นอกจากภูมิทัศน์ทางวิชาการข้างต้นแล้ว *ทักษะวัฒนธรรม* ยังดำรงอยู่ในภูมิทัศน์ทางความคิดระหว่างฝ่ายราชการไทยที่แม้จะตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรม แต่อาจยังไม่เห็นศักยภาพอันไพศาลของการทำงานวัฒนธรรมเพื่อเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งอย่างจริงจัง และอีกฝ่ายหนึ่งที่พร้อมจะแปลงวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำเร็จรูป พร้อมทั้งจะ “ขาย” ให้แก่ผู้ซื้อดังที่เกิดขึ้นกับโลกธุรกิจในสองทศวรรษที่ผ่านมา จนมีการผลิต “คู่มือ” เพื่อการจัดการทางวัฒนธรรมกันแพร่หลาย [เช่น John Mole, *Mind Your Manners: Managing Business Cultures in Europe* (London: Nicholas Brealey, 1995)]

เพราะ *ทักษะวัฒนธรรม* มีที่มาจากชีวิตจริงของผู้คนซึ่งแตกต่างหลากหลายในพื้นที่ เพราะวัฒนธรรมเป็นคำและแนวคิดที่มีชีวิตไม่ใช่จักรกล และเพราะผู้อ่านเองก็คงจะจินตนา *ทักษะวัฒนธรรม* เล่นนี้ไปใช้ในแบบวิถีที่เหมาะสมกับโลกชีวิตของตน หนังสือเล่มนี้จึงมิใช่ “คู่มือ” ในเชิงกลไก แต่เป็น “คู่มือ” ในความหมายของการเป็นเพื่อนคู่คิดทางวัฒนธรรมให้เผชิญกับปัญหาความหลากหลายแตกต่างของผู้คน และตำแหน่งแห่งที่ของตนในความแตกต่างนั้นอย่างสร้างสรรค์

ในแง่นี้ ผู้อ่านที่นำ *ทักษะวัฒนธรรม* ไปใช้งาน ย่อมมีบทบาทปรับปรุงหนังสือนี้ให้เป็น “คู่มือ” ของตนผ่านประสบการณ์ของตนเองได้

มีคนถามข้าพเจ้าว่าหวังอะไรจากงานเขียนอย่าง *ทักษะวัฒนธรรม* เล่มนี้
ข้าพเจ้าตอบตรงๆ ว่า ถ้าผู้คนที่เกี่ยวข้องอยู่กับความขัดแย้งที่ถึงตายในสังคมไทย
นำไปอ่าน และตระหนักว่าเราแตกต่างกันทางวัฒนธรรม แต่ยังมีหนทางพัฒนาความ
สามารถของทุกฝ่ายให้สามารถเข้าใจกัน และอาจถึงขั้นเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ บางทีความ
สามารถทางวัฒนธรรมเช่นนี้อาจมีผลทำให้ความรุนแรงที่กำลังคุกคามชีวิตของผู้คนในพื้นที่
น้อยลงบ้าง แม้เพียงชีวิตเดียวก็คุ้มแล้ว

มกราคม 2552
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ,
มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำผู้เขียน

โครงการหนังสือวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มงานตั้งแต่ปลายปี 2547 โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อสร้างความเข้าใจข้ามพรมแดนวัฒนธรรม สำหรับผู้อ่านที่เป็นข้าราชการที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสาธารณชนทั่วไปที่น่าจะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมไทย

ด้วยความพยายามที่จะนำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนจากประสบการณ์จริงของคนในท้องถิ่น หนังสือเล่มนี้จึงเรียบเรียงขึ้นจากข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากเอกสาร และภาคสนามที่มีคณะทำงานประกอบด้วย ทีมบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในพื้นที่ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทีมงานโครงการสิทธิ เสรีภาพ ตัวแทนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ทีมงานจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร นักวิจัยชาวบ้านจากอำเภอบาเจาะ นราธิวาส อำเภอกรงปินัง อำเภอบันนังสตา ยะลา อำเภอปะนาเระ อำเภอยะหริ่ง อำเภอยะรัง ปัตตานี โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะกิจฉาวร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และอาจารย์โชคชัย วงษ์ตานีเป็นผู้ประสานงาน จนกระทั่งช่วยตรวจทานความถูกต้อง

ทีมงานข้างต้นเริ่มตั้งแต่ร่วมกันคิด ค้นหาและรวบรวมคำถามที่เป็นข้อสงสัย อันเกิดจากการอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างวัฒนธรรม เพื่อช่วยกันหาคำตอบสำหรับเป็น ข้อมูลในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ทีมบัณฑิตอาสาเป็นคณะที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี พิธีกรรม และชีวิตประจำวันของผู้คนในหมู่บ้านใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หลังจากได้ข้อมูลจากท้องถิ่นจำนวนมากพอ จึงได้เริ่มต้นวางโครงเรื่องและ ตัวละครของหนังสือ* คือ เด็กชายเลาะห์ เด็กชายไก่อ และเด็กหญิงจู แสดงให้เห็น กระบวนการทางวัฒนธรรมที่กล่อมเกล่าให้เด็ก ๆ เหล่านี้ เป็นมลายู พุทธ มุสลิม และ จีน ทีมงานตกลงกันว่าจะให้เด็กสามคนนี้เป็นผู้บอกเล่าการเรียนรู้และปรับตัวเพื่ออยู่ ร่วมกันในชีวิตประจำวันที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้ง การเปลี่ยนแปลงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

ขณะที่เขียนหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ค้นพบอะไรหลายสิ่งหลายอย่าง สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้ค้นพบคือความไม่รู้ เมื่อแรกที่รับงานนี้จากศูนย์มานุษยวิทยาสิริน ธรผู้เขียนคิดว่าคงไม่ยากที่จะเขียนเรื่องราวของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ ตัวเองเคยอยู่ตั้งแต่เล็กจนโต แต่เมื่อได้เขียนจริงๆ จึงได้รู้ว่าที่เคยคิดว่ารู้จักกลับไม่รู้เลย

* เรื่อง ชื่อตัวละคร และหมู่บ้านของเลาะห์กับไก่อในหนังสือเล่มนี้เป็นชื่อสมมติ หากเรื่องราว ชื่อ และ สถานที่ไปพ้องกับบุคคล และสถานที่ใด ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้

หรือรู้ไม่กระจ่าง การเขียนถึงชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เป็นเรื่องที่ยาก มีรายละเอียดมาก และอ่อนไหวเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อหนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรก เดือนมกราคม 2552 แล้วได้แจกจ่ายไปยังผู้อ่าน ผู้เขียนได้รับความความคิดเห็นตอบกลับอย่างท่วมท้น ทั้งที่เป็นความเห็นในภาพรวมของหนังสือ จนกระทั่งการแก้ไขเนื้อหาในเรื่องของศาสนาและภาษา ผู้เขียนจึงขอขอบคุณผู้อ่านที่ใส่ใจในรายละเอียดดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

ก่อนที่จะจัดพิมพ์ครั้งที่สอง เดือนพฤษภาคม 2552 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้ตระหนักถึงความคิดเห็นต่างๆ ของผู้อ่าน จึงได้จัดให้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาโดยผู้ที่มีความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเชื่อว่าหนังสือทักษะวัฒนธรรมที่พิมพ์ครั้งที่ 2 ยังคงไม่สมบูรณ์ เนื่องด้วยความแตกต่างหลากหลายในรายละเอียดปลีกย่อยทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร. ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันต์คุณ ผู้อำนวยការศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ที่ให้โอกาสผู้เขียนในการทำหนังสือเล่มนี้ รศ. ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ สำหรับโอกาสต่างๆ คำแนะนำที่อาจารย์มอบให้เสมอ

รวมทั้งคำนำของหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณญาติ พี่น้อง และเพื่อนๆ ที่ได้ให้คำตอบ
ทุกคำถามยามมีข้อขัดข้องสงสัย ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัย ผู้อ่าน ผู้ให้คำแนะนำใน
การปรับปรุงทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง
ภาควิชามานุษยวิทยา
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
11 พฤษภาคม 2552

หมายเหตุเกี่ยวกับการสะกดคำ

ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลายภาษาด้วยกัน นอกจากนี้
นั้นยังออกเสียงแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น หนังสือเล่มนี้จะใช้คำที่เป็นภาษามลายูสำเนียงท้องถิ่นเป็นหลัก โดย
สะกดตามการออกเสียงของผู้ให้ข้อมูลและบางกรณีจะวงเล็บคำแปลภาษาไทย คำในภาษาอาหรับซึ่งเป็นที่มาของ
คำท้องถิ่น หรือบางกรณีจะวงเล็บคำมลายูกกลางไว้เทียบเคียง

๖ ข้อเสนอแนะในการใช้หนังสือ ๖

หนังสือนี้เขียนสำหรับใคร?

หนังสือเล่มนี้ในเบื้องต้นเขียนเพื่อเป็นคู่มือสำหรับข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานที่จะเข้าไปทำงานในจังหวัดชายแดนใต้ โดยพยายามจะเขียนเป็นเรื่องเล่าที่มีชีวิต โดยมีพื้นฐานจากการค้นคว้าทางวิชาการ แต่เรียบเรียงให้อ่านไม่ยากนัก มีภาพประกอบให้นำมาอ่าน

นอกจากเจ้าหน้าที่แล้ว นักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยม ปริญญาตรี และผู้สนใจทั่วไป ที่อยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ และต้องการมีพื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ก็สามารถอ่านได้เช่นกัน

ท่านจะคาดหวังอะไรจากหนังสือเล่มนี้?

หนังสือเล่มนี้มิได้อธิบายหลักการทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นมุสลิม พุทธ หรือความเชื่อคนเชื้อสายจีน หากแต่ถึงการดำเนินชีวิตซึ่งอิงอยู่กับหลักศาสนามากกว่า แต่ก็พยายามที่จะให้มีความสมดุลระหว่างการปฏิบัติกับหลักการ โดยไม่ทำให้มีรายละเอียดรุงรังมากเกินไป หากท่านประสงค์จะได้คำอธิบายเกี่ยวกับหลักศาสนา โปรดศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือและเอกสารอื่นๆ

เนื่องจากวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติ ของทั้งคนพุทธ มุสลิม จีน ต่างก็มีความแตกต่างหลายหลายตามท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดชายแดนใต้ ภาษา การออกเสียง สำเนียงถิ่น ศัพท์ที่ใช้เรียก การสะกด ล้วนมีหลายแบบ และแปรเปลี่ยนไปตามพื้นที่ต่างๆ นอกจากนั้นคนต่างวัย ก็ยังใช้ศัพท์ และถ้อยคำสำนวนที่ต่างกันอีกมากแม้จะพูดภาษาเดียวกันก็ตาม หนังสือเล่มนี้ไม่ได้พยายามจะสร้างมาตรฐานทางภาษาและวัฒนธรรม เราได้อาศัยข้อมูลที่เก็บมาโดยนักวิจัยซึ่งเป็นคนท้องถิ่นต่างๆ ดังนั้นท่านผู้อ่านที่เป็นคนในชายแดนใต้ จึงอาจจะพบว่า มีศัพท์หลายคำ หรือประเพณีปฏิบัติบางประการ ที่แตกต่างจากที่ท่านคุ้นเคย

อยู่ ส่วนการสะกดศัพท์ภาษาอาหรับเป็นอักขระไทยนั้น ทำกันหลายแบบ ผู้เขียนและคณะผู้จัดทำไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ เราพยายามอ้างอิงจากเอกสาร และเลือกใช้การสะกดที่ดูอ่านง่าย แต่ก็อาจมีการสะกดที่ผิดเพี้ยนไปบ้าง

ท่านจะให้หนังสือเล่มนี้อย่างไร?

สำหรับคนต่างถิ่นที่ต้องไปปฏิบัติงานในภาคใต้ ท่านสามารถจะเลือกอ่านได้ ไม่จำเป็นต้องอ่านตั้งแต่ต้นจนจบ หนังสือเล่มนี้มีใช้คู่มือชนิดพกพา หรือให้คำตอบสำเร็จรูปเสียทีเดียว แต่เป็นการให้ข้อมูลเท่าที่ได้ประมวล กลั่นกรองและถ่ายทอดออกมาได้ ซึ่งเราหวังว่าจะเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจ และใช้วิจารณ์ญาณในการปรับตัวให้เหมาะกับแต่ละสถานการณ์

สำหรับท่านที่คุ้นเคยอยู่กับเนื้อหาของวิถีชีวิตในชายแดนใต้ ท่านอาจพบว่าเนื้อหาของหนังสือมีความผิดแผกแตกต่างจากความคิดเห็นและการปฏิบัติของท่านอยู่บ้าง ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายและรุ่มรวยของวัฒนธรรมในชายแดนใต้ ท่านอาจจะใช้หนังสือเล่มนี้เป็นช่องทางในการพูดคุยกับเพื่อนต่างศาสนา วัฒนธรรมของท่าน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

สำหรับท่านที่เป็นผู้สนใจทั่วไป ท่านสามารถเลือกอ่านเฉพาะที่ท่านสนใจได้เช่นกัน เนื่องจากแต่ละตอนค่อนข้างสมบูรณ์ในตัวเอง เราหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ท่านเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันกับท่านต่อไป

หากท่านมีข้อสงสัย ข้อท้วงติง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือ โปรดติดต่อได้ที่ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) 20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

🌀 แรกเริ่มทักษะวัฒนธรรม 🌀

กำปงดาแลบูเก๊ะ หรือ “หมู่บ้านในเขา” แฝงตัวอยู่ในเทือกเขาสันกาลาคีรีนับเวลาได้เกือบศตวรรษ เล่ากันว่าคนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่แห่งนี้เป็นกลุ่มแรกคือ ออแมนายู หรือคนมลายูด้วยเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้อุดมสมบูรณ์ด้วยแม่น้ำที่ไหลลงมาจากเทือกเขาทอดตัวยาวสู่ท้องทะเลที่ปากอ่าวปัตตานี ต่อมาคนไทยพุทธเกือบ 20 ครอบครัวได้โยกย้ายตามเรือญัตติมุสลิมเข้ามาทำสวนผลไม้และยางพารา กลุ่มสุดท้ายที่เข้ามาตั้งบ้านในกำปงนี้คือคนจีน ที่เมื่อแรกเพียงเดินทางผ่านมากำขายแลกเปลี่ยน ต่อมาเห็นหมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มีร้านค้าจึงเข้ามาตั้งร้านขายของชำ และบางครั้งก็รับซื้อผลผลิตจากสวนไปส่งขายต่อในเมือง

ผู้คนกว่า 70 หลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ร่วมกันมานับนาน มีความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน แต่ยังคงผูกพันใกล้ชิด เพราะบังมืบรพบุรุษร่วมกันมา บ้างเป็นเพื่อนบ้าน เพื่อนเล่น เพื่อนเรียน นานๆ ครั้งก็มีการแต่งงานระหว่างคนต่างศาสนา สายสัมพันธ์ทั้งที่เป็นเครือญาติ และคนหมู่บ้านเดียวกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกัน แม้จะไม่รู้จักและเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาของแต่ละฝ่าย แต่ชาวพุทธก็เรียนรู้จากวิถีชีวิตประจำวันว่าญาติ หรือเพื่อนมุสลิมมีสิ่งที่จะต้องทำและห้ามทำหลายอย่าง เช่น กินอาหารบางอย่างได้ ต้องละหมาดทุกวัน วันละ 5 เวลา มีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกิด เจ็บป่วย และตาย รวมถึงประเพณีในรอบ 1 ปีที่แตกต่างจากคนไทยพุทธ และคนจีน

ด้วยความเชื่อที่แตกต่างกัน หมู่บ้านแห่งนี้จึงมีศาสนสถานสำคัญ 2 แห่ง คือมัสยิดดาแลบูเก๊ะ และวัดในเขา ซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างกันมากนัก ภาพโตะอีแมเข้าไปคุยกับเจ้าอาวาสในบริเวณวัด หรือเจ้าอาวาสไปเยี่ยมโตะอีแมที่บริเวณมัสยิด เป็นภาพที่คนหมู่บ้านนี้จินตนา เมื่อมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมโกนผมไฟเด็ก แต่งงาน หรืองานศพ ทุกคนในหมู่บ้านต่างไปช่วยงาน หรืออย่างน้อยไปร่วมงาน

ลานกว้างหลังหมู่บ้านยังเป็นพื้นที่พบปะของวัยรุ่นผู้ชายที่มักมาเตะฟุตบอลด้วยกัน ในขณะที่ร้าน

น้ำชาปากทางเข้าหมู่บ้านเป็นที่แลกเปลี่ยนข่าวสารของผู้ชายตั้งแต่วัยรุ่นถึงผู้สูงวัย ส่วนพื้นที่ของผู้หญิงมักจะเป็นใต้ต้นไม้ใหญ่ริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นที่ทำงานเล็กน้อยไปพร้อมกับพูดคุยถึงเรื่องราวต่าง ๆ

ในอดีตแม่น้ำเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมในการติดต่อกับดินแดนภายนอกในบางฤดูกาล แต่เส้นทางหลักที่ใช้กันเพิ่งจะเปลี่ยนเป็นถนนคอนกรีตเมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและแหล่งน้ำ ผู้คนในหมู่บ้านแห่งนี้จึงทำมาหากินด้วยการเพาะปลูกพืชผักและผลไม้ เมื่อ양พารากลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย ชาวบ้านในหมู่บ้านก็เริ่มปรับสวนผลไม้มาเป็นสวนยาง ในขณะที่บางครอบครัวยังคงปลูกผักและผลไม้พื้นถิ่นทั้งหมดที่เรียน มังคุด เงาะ ลองกอง ทุเรียน ลำไย ลิ้นจี่ ฯลฯ

ชาวกำปงดาแลบูเกะจะนำผลผลิตที่ได้ไปขายยังตลาดในเมืองยะลา ซึ่งใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง เมื่อก่อนในหมู่บ้านมีรถกระบะไม่กี่คัน ดังนั้นทั้งไทยพุทธและมุสลิมต่างนำผลผลิตติดรถเพื่อนบ้านเข้าเมืองไปด้วยกัน บางคนจะฝากคนจีนเจ้าของร้านจำหน่ายพาราเข้าไปขายให้ร้านรับซื้อในตลาดเวลาที่คนจีนเข้าเมืองไปซื้อของมาขายที่ร้าน เวลาผ่านไป รถกระบะในหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ การพึ่งพิงอิงอาศัยกันเช่นนี้เริ่มลดน้อยลงไปด้วย โดยเฉพาะเมื่อหนุ่มสาวออกจากบ้านไปทำงานในเมืองมากขึ้น โอกาสที่จะพบเจอญาติพี่น้องเพื่อนบ้านลดลงไปเช่นกัน

เด็ก ๆ มุสลิมในหมู่บ้านจะเริ่มเรียนวิชาศาสนาเป็นวิชาแรกในชีวิต พ่อแม่จะเริ่มส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียน ดาดีกา เมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่จะต้องเข้าเรียนภาคบังคับเด็ก ๆ ทั้งมลายูมุสลิมและไทยพุทธจะเข้าไปเรียนชั้นประถมในอำเภอรูโธ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 15 นาที หลังจากเรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 แล้ว นักเรียนมุสลิมบางส่วนจะไปเรียนต่อที่สถาบันการศึกษาปอเนาะ บางส่วนไปเรียนที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นักเรียนมุสลิมจำนวนไม่มากนักจะเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด หรือโรงเรียน

ยะลาบำรุง-ผดุงประชา โรงเรียนมัธยมเอกชนที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิของคนจีนที่เทศบาลเมืองยะลา ส่วนนักเรียนไทยพุทธส่วนใหญ่จะไปเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมในตัวเมืองเช่นกัน และบางส่วนอาจเลือกไม่เรียนต่อแต่ไปทำสวนหรือประกอบอาชีพอื่นๆ

เลาะห์ เด็กชายชาวมลายูมุสลิม เกิดที่ดาแลบูเก๊ะ พ่อของเลาะห์เป็นคนจากปัตตานีแต่เมื่อแต่งงานกับแม่ จึงย้ายมาเป็นโต๊ะครูสอนศาสนาให้กับเด็กหลายรุ่นในหมู่บ้าน แม่เลาะห์ทำสวนผลไม้และบางครั้งนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาดเมืองยะลาด้วยตัวเอง เลาะห์มีพี่น้อง 3 คน คือ พี่สาว น้องชาย และน้องสาว ตายายและญาติฝ่ายแม่ของเลาะห์เกือบทั้งหมดตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านนี้

ไก่อ่ เด็กชายไทยพุทธเกิดปีเดียวกับเลาะห์ พ่อแม่ของไก่อ่เป็นเพื่อนกับพ่อของเลาะห์ พ่อแม่ของไก่อ่เกิดและเติบโตที่กำปงดาแลบูเก๊ะ เมื่อเรียนจบวิทยาลัยครูยะลาาก็กลับมาเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนประถมในตัวอำเภอครอบครัวของไก่อ่มีสมาชิก 6 คนคือ พ่อ แม่ ไก่อ่ น้องสาว ยาย และตา ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายพ่อและแม่ก็ตั้งบ้านเรือนทั้งในหมู่บ้านและในอำเภอเมืองยะลา

เลาะห์และไก่อ่ เติบโตมาในกำปงเดียวกัน แม้ว่าบ้านจะไม่ได้อยู่ชิดติดกัน แต่ทั้งสองก็เติบโตและเป็นเพื่อนเล่น เพื่อนร่วมโรงเรียนมาด้วยกัน จนกระทั่งย้ายเข้าไปเรียนในเมืองยะลา ทั้งสองก็ยังคบหาเป็นมิตรรักของกันและกัน

เทศบาลเมืองยะลาเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการสำคัญของจังหวัด โรงเรียนมัธยม โรงเรียนพาณิชย์ โรงเรียนอาชีวะ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของตลาดผลไม้ใหญ่ที่ผู้คนจากหมู่บ้านและอำเภอต่างๆ นำพืชผลจำนวนมากมาขายในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ร้านค้าอย่างจนวนไม่น้อยก็ตั้ง

อยู่ในเมือง เมืองยะลาจึงมีคนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายอยู่มากพอๆ กับคนมลายูและคนไทยพุทธ

จู เด็กผู้หญิงผิวขาว ตาเล็ก ลูกสาวร้านขายผ้าชาวจีนฮกเกี้ยนในตลาดยะลา เกิดและเติบโตในเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าและหน่วยงานราชการในท้องถิ่น วิถีชีวิตของจูจึงห่างไกลกับผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ที่เธอเคยรู้จักได้พบเห็นบ้างยามที่ตามแม่ไปร่วมงานต่างๆ ที่บ้านลูกค้าขาประจำ เมื่อจูเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยม จึงได้เจอกับเพื่อนจากหมู่บ้าน คือ เลาะห์ กับ ไก่

เมื่อเลาะห์และไก่ย้ายเข้ามาเรียนหนังสือในเมืองยะลาทำให้ได้พบกับจู ทั้ง 3 คนจึงได้เรียนรู้ความแตกต่างทางความเชื่อและวัฒนธรรมที่ไม่ได้อยู่ในหลักสูตรหรือวิชาใด หากเป็นการเรียนรู้โดยธรรมชาติจากการได้พบปะสังสรรค์ ความรู้ที่ได้มาจากการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนยังคงติดตัวมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้คนที่แตกต่างกันดำเนินชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สารบัญ

คำนำของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)	(3)
คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 2	(7)
คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 3	(8)
คำนำการพิมพ์ครั้งที่ 4	(12)
ทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการชดกันฉันมิตร	(14)
คำนำผู้เขียน	(20)
ข้อแนะนำในการใช้หนังสือ	(24)
แรกเริ่มทักษะวัฒนธรรม	(26)

ตอนที่ 1 เกิดและโตในโลกศาสนา

เมื่อเลาะห์ ไก่ และจูเกิดมา	2
แกเกาะห์ และบือเลาะมุโละ	4
พาเด็กขึ้นเปล เปิดปาก พาเด็กลงล่าง	6
หัดสมาแยแต่้วยเฮาวิ	7
ใส่บาตรตอนเช้า กราบพระก่อนนอน	12
เย็นไม่ว่าง เสาร์-อาทิตย์ไม่ไปไหน	14
ภาษาของเธอ ภาษาของฉัน และภาษาของเรา	16
อาหรับ ยาวี รุมี่ มลาญู หลายภาษาในชีวิตประจำวัน	18
มาโชะยาวิ	23
งานบวชน้ำใหญ่	26
มาแกแด ดิมชาระคมทูน	28

ตอนที่ 2 เรียนศาสนา เลือกทางชีวิต

โรงเรียนและนักเรียนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม	30
เด็กปอเนาะ	34
เส้นทางการศึกษาของเด็กๆ มลายูมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	44
สมาแญอุมมาอะฮ์ หรือละหมาดวันศุกร์	46
โตะอีแม โตะคอเต๊ะ โตะบีลา	48
บวระฮาญี การประกอบพิธีฮัจญ์ที่มักกะฮ์	50

ตอนที่ 3 เรียนโลกนอกกำแพง ฝึกฝนทักษะวัฒนธรรม

ร้านของแม่กะกิม	54
กาเซงกลูบง สำหรับผู้หญิง กะปีเยาะห์ สำหรับผู้ชาย	56
อาหารอิสลามที่ร้านโกฮับ	64
มาแกแตกือดากอปี	66
“แขก” ของใคร ใครเป็น “แขก”	68
มุสลิมมีภรรยาได้ 4 คนจริงหรือ	70
เลาะหรั้งเกียจสุนัซ?	72
“อาหารอิสลาม” ไม่ใช่แค่ไม่มีหมู	74
รูปเคารพที่กราบไหว้ไม่ได้	76
มาแกปูโละ มากินเหนียวกัน	77

ตอนที่ 4 สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โลกหลายวัฒนธรรม

เดือนในศาสนาอิสลาม	80
เมาะโละหรือเมาลิด วันรำลึกถึงนบี	88
วันสำคัญของชาวจีน	92
“เทกระจาด” เทอะไร เทให้ใคร	101
ว่าด้วยประเพณีของชาวไทยพุทธ	104
“ชิงเปรต” งานบุญใหญ่ในเดือนสิบ	110
ซั๊กพระ ลากพระ	112
วันสำคัญทางศาสนา	116
ไปคูมะฮ์ยัง	118
ตะโละมานะ มัสยิดไม้เก่าแก่	120
มัสยิดดาโต๊ะ มัสยิดชายเล	122
คนชายเล	124
ความสูญเสีย	128
อดีต ปัจจุบัน และอนาคต	131

บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	132

คำศัพท์	140
บทเรียนว่าด้วยคำศัพท์เครือญาติ	145

ตอนที่ 1

เกิดและโต
ในโลกศาสนา

เมื่อเลาะห์ ไก่ และจูก เกิดมา

เมื่อเด็กชายดอเลาะห์ลืมหัดดาขึ้นมาดูโลก อาเยาะ (พ่อ) ของเลาะห์ได้ **แบ** (อาซาน) ที่หูข้างขวา **กอมะ** (อีกอมะห์) ที่หูข้างซ้าย เพื่อบอกให้เขารู้ว่าเขาเป็นทารกมุสลิม และตั้งชื่อให้เขาว่าเลาะห์ตามบิดาของท่าน ศาสดา คือ อับดุลเลาะห์

โดยทั่วไป ชาวมุสลิมมักตั้งชื่อให้ลูกตามชื่อของศาสดา บุคคลในประวัติศาสตร์อิสลาม หรือชื่อที่เป็นมงคล ที่มีความหมายดี ชื่อเหล่านี้มักเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นภาษาแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน ชื่อที่ได้รับความนิยมมากในกลุ่มชาวมลายูมุสลิม ก็เช่น คอดียะห์ ฟาติมะห์หรือฟาติมา มุฮัมหมัด ซึ่งเป็นนามของท่านศาสดา อับดุลเลาะห์ และยูซูป ชื่อเหล่านี้เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งเมื่อชาวมลายูมุสลิมนำมาใช้ตั้งชื่อลูกหลาน ก็จะสะกดและออกเสียงต่างไปตามท้องถิ่น เช่น คอดียะห์กลายเป็นคอดีเยาะห์ ฟาติมะห์เป็นฟาติเมาะห์ มุฮัมหมัดเป็นมะหะหมัด อับดุลเลาะห์เป็นดอเลาะห์ ยูซูปเป็นยูโซะ เป็นต้น

ชาวพุทธก็ให้ความสำคัญกับการเลือกชื่อที่เป็นมงคลแก่ทารกเช่นกัน ชาวพุทธส่วนใหญ่มักขอให้พระภิกษุที่นับถือเป็นผู้ตั้งชื่อให้กับลูกหลาน เพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิตของเด็ก ชื่อที่มีความหมายดีก็เช่น พรทิพย์ วรรณภา ในกรณีที่เป็เด็กหญิง ส่วนผู้ชายก็มักให้ชื่อว่าเจริญ หรือสมศักดิ์ เมื่อเด็กชาย ใ้เกิด พ่อแม่ของเขาได้เอารวันเดือนปีเกิดของใ้ไปให้พระที่วัดในหมู่บ้าน ดูดวงชะตาแล้วตั้งชื่อให้ พระสงฆ์รูปนั้นตั้งชื่อจริงใ้ใ้กว่าสมศักดิ์

ในหมู่ชาวจีน อากง (ปู่หรือตา) หรือผู้อาวุโสในตระกูล จะเป็นผู้ตั้งชื่อจีนใ้เด็กที่เกิดใหม่ทุกคน เด็กชาวจีนจึงมีทั้งชื่อจีนกับชื่อไทย แม้ปัจจุบันนี้ เด็กจีนที่เกิดในเมืองไทยจะพูด ฟัง เขียน หรืออ่านภาษาจีนไม่ได้ แต่อย่างน้อย พวกเขาจะต้องเขียนชื่อเป็นภาษาจีนได้ หลายครอบครัวยังคงตั้งชื่อเล่นใ้ ลูกหลานเป็นภาษาจีน เช่นเด็กผู้หญิงมักชื่อจู่ ซึ่งแปลว่าไข่มุก หลังคือฉลาด ใ้หมายถึงหญิงสวย ส่วนเด็กชายมักชื่อหยง แปลว่ามีชื่อเสียง หลงหรือเล้ง แปลว่ามังกร หรือฮวด แปลว่าเจริญ

เด็กหญิงจู่ จึงมีทั้งชื่อไทยว่าพรทิพย์ และชื่อจีนว่าเงินจินจู่ หรือมุกทอง

แองเคาะห์ และบือเลาะมุโละ

เมื่อเลาะห้ออายุได้ 7 วัน ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านก็มาที่บ้านเลาะห้อกันอย่างคับคั่ง รวมทั้งโตะอิหม่ามซึ่งเป็นคนสำคัญ เพราะวันนี้อาเยาะและมะ (แม่) จะทำ **แองเคาะห์** หรือการเชือดสัตว์พลี (อาจจะเป็นแพะ แกะ หรือวัวก็ได้) ให้เลาะห้อ อันที่จริง พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องทำแองเคาะห์ให้ลูกเมื่อเขาอายุครบ 7 วัน แต่จะทำเมื่อไรก็ได้ก่อนเด็กอายุครบสองขวบ (คือเมื่อฟันน้ำนมเริ่มขึ้น)

เนื่องจากเลาะห้อเป็นเด็กผู้ชาย อาเยาะจึงเตรียมเชือดแพะหรือแกะ 2 ตัว ที่มีร่างกายแข็งแรงและมีอายุไม่ต่ำกว่า 2 ปี เป็นการแสดงความยินดี เนื้อแพะที่ได้ นำมาทำอาหารเอาไว้กินในครอบครัว แบ่งให้ญาติพี่น้องและบริจาคให้คนยากจนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

อาเยาะยังให้ทำพิธี **บือเลาะมุโละ** หรือในบางพื้นที่เรียกว่า **บุกอมุโละ** (เปิดปาก) และโกนผมเลาะห้อในวันเดียวกัน มะอาบน้ำและแต่งตัวให้เลาะห้อตั้งแต่เช้า จากนั้นก็ให้เลาะห้อนอนบนเบาะแล้วห่มผ้าให้ ก่อนไปเตรียมของสำหรับใช้ในพิธี คือ **ไอยซัมแซม** (น้ำซัมแซม) อินทผลัม น้ำผึ้ง กรรไกร น้ำมะนาว แหวนทอง และสำลี พิธีเริ่มด้วยการที่โตะอิหม่ามบดผลอินทผลัมแล้วป้อนให้เลาะห้อ จากนั้นก็เอาสำลีจุ่มน้ำซัมแซมแล้วบีบให้เลาะห้อดื่มน้ำผึ้งกับน้ำมะนาว ต่อจากนั้นจึงตัดผมเลาะห้อไปประมาณ 1-2 กระจุก (เมื่อราว 20 ปีก่อน ในสมัยที่อาเยาะของเลาะห้อยังเป็นเด็ก จะโกนผมทั้งศีรษะ) พร้อมๆ

แองเคาะห์ (ภาษามลายู) หรือ **อาเก็กอฮู** (ภาษาอาหรับ) เป็นประเพณีตามหลักการศาสนาอิสลาม เมื่อลูกมีอายุ 7 วัน พ่อแม่จะต้องทำการเชือดสัตว์พลี ซึ่งอาจจะเป็นแพะ แกะ หรือวัวก็ได้ หากเป็นลูกชายจะต้องเชือดสัตว์ 2 ตัว ส่วนลูกสาวจะใช้สัตว์เพียง 1 ตัว

กับการกล่าวขอพรจากพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ ให้เลาะห้เต็บโตเป็นคนมีศีลธรรม และจริยธรรม เป็นเด็กกตัญญูต่อพ่อแม่ รู้จักกาลเทศะ อดทน หลังจากนั้น โต๊ะอิหม่ามก็อุ้มเลาะห้ขึ้นเปล ไกวเปล พร้อมกับร้องเพลงสรรเสริญศาสนา มุฮัมหมัด (ช.ล.) จึงเสร็จพิธี

(ช.) หรือ (ช.ล.) คือ อักษรย่อแทนประโยค “ซุลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะออลัยฮิวะซัลลัม” (อัลลอฮ์ประทานพรและความสันติแก่ศาสดา มุฮัมหมัดและวงศ์วานของท่าน) ซึ่งใช้ต่อท้ายชื่อของท่านศาสดามุฮัมหมัด (ช.ล.) เพื่อเป็นการให้เกียรติและยกย่องท่าน

บือเลาะมุโละ หรือ **บุกอมุโละ** (ภาษามลายู) การเปิดปากและการโกนผม เป็นประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ในอดีต เส้นผมเด็กจะถูกนำไปใส่ไว้ในผลมะพร้าวอ่อนก่อนนำไปฝังในบริเวณบ้าน บางครอบครัวอาจปลูกต้นไม้เป็นหลักหมายว่า ตรงนี้เป็นที่ฝังเส้นผมของเด็ก ปัจจุบันอาจเพียงนำเส้นผมไปฝังไว้ในบริเวณบ้าน

ผู้รู้บางท่านตีความสิ่งของที่ใช้ในพิธีโกนผมและเปิดปากไว้ว่า น้ำผึ้งมีรสหวานและเป็นน้ำที่ได้จากดอกไม้หอมหลายชนิด มีความหมายให้เด็กพูดจาไพเราะเป็นที่รักของเพื่อน เหมือนดอกไม้ที่หอมตลอดเวลา ส่วนมะนาวคือสอนให้เด็กรู้ว่าเมื่อโตขึ้น ชีวิตจะไม่ได้มีแต่ความหวานเสมอไป พวกเขาจึงต้องเรียนรู้ที่จะอดทนอดกลั้น ชีวิตจึงมีความสุข ส่วนแหวนทองก็เพื่อเป็นสิริมงคล

ตามหลักการศาสนาอิสลามจะมีประเพณีคล้ายกัน เรียกว่า **ตะหฺนิก** (ภาษาอาหรับ) สิ่งของที่ใช้ในพิธีมีเพียงอินทผลัมกับน้ำซมซมเท่านั้น โดยที่อิหม่ามหรือผู้ชายที่ได้รับการนับถือในด้านศาสนาจะเกี่ยวหรือบดอินทผลัมแล้วนำไปคลึงเบาๆ กับเพดานปากของทารก จากนั้นให้ทารกดื่มน้ำซมซมเป็นอันเสร็จพิธี

พาเด็กขึ้นเปล เปิดปาก พาเด็กลงล่าง

หลังจากแเงเกาะห้ของเลาะห้ไม่กี่วัน ก็เป็นวันทำพิธีสำหรับโก๋บ้าง พ่อแม่ของโก๋เชิญหมอพื้นบ้าน ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านมา เพื่อทำพิธีพาโก๋ขึ้นเปล แม่อาบน้ำแต่งตัวให้โก๋แต่เช้า เตรียมของที่จะใช้ในพิธี คือ หมาก 7 คำ ดอกไม้ 3 สี รูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม สำหรับบูชาครู หมอจุดธูปเทียนว่าคาถาแล้วก็อุ้มโก๋ขึ้นเปล เชื่อกันว่าพิธีนี้จะทำให้โก๋ไม่ร้องไห้โยเย เลี้ยงง่าย และสุขภาพแข็งแรง

หกเดือนต่อมา หมอพื้นบ้านคนเดิมก็จะมาทำพิธีเปิดปากให้โก๋ คราวนี้แม่ต้องเตรียมน้ำผึ้งรวง ข้าวสวยบดกับน้ำตาลกรวด หมอพื้นบ้านเอาน้ำผึ้งมาป้ายที่ริมฝีปากโก๋ แล้วป้อนข้าวบดกับน้ำตาลให้ พร้อมกับสวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อให้โก๋มีคนเอ็นดูรักใคร่ มีเสน่ห์ในการพูด จากนั้นหมอพื้นบ้านก็จะทำพิธี “พาลงล่าง” คือจะอุ้มโก๋ลงจากเปล แล้วบอกกล่าวแก่พื้นดิน ขอให้ไม่มีสัตว์ร้ายมากัด หรือทำร้ายโก๋ได้

เมื่อโก๋อายุครบ 1 ปี พ่อแม่ได้ทำพิธีโกนผมไฟให้ หมอพื้นบ้านยังคงเป็นผู้ทำพิธีให้ นอกจากของสำหรับไหว้ครู แม่ยังต้องเตรียมมีดโกนสำหรับตัดผม หมอพื้นบ้านโกนผมโก๋หมดทั้งหัว นำผมไปห่อใบบัวแล้วลอยน้ำไป เชื่อกันว่าการโกนผมไฟจะทำให้โก๋มีคนเอ็นดูรักใคร่ และเป็นเจ้าคนนายคน

“หมอจุดธูปเทียนว่าคาถา แล้วก็อุ้มโก๋ขึ้นเปล เชื่อกันว่าพิธีนี้จะทำให้โก๋ไม่ร้องไห้โยเย เลี้ยงง่าย และสุขภาพแข็งแรง”

หัตถสมาแยแต่้วยเยาว์

สมาแย (การละหมาด) คือ การทำความเคารพพระเจ้าของชาวมุสลิม เด็กๆ ชาวมุสลิมเรียนการสมาแยจากการตามพ่อแม่ ฆูย่าตายาย ไปมัสยิด แล้วทำท่าเลียนแบบผู้ใหญ่ บางคนเรียนรู้การละหมาดจากโรงเรียนตาดีกา

เราะห์หัตถสมาแยตั้งแต่จำความได้ โดยมีอาเยะกับมะเป็นผู้สอนให้ เริ่มจากการหัดอาบน้ำละหมาด โดยการทำวสออาดมือ บ้วนปาก ล้างหน้า หู แขน และเท้า

จากนั้น เราะห์จะเลียนท่าทางการสมาแย และท่องบทสมาแยตามอาเยะกับมะ พอตกคำมะจะสอนให้เราะห์ท่องจำ **ดุอาอูอิฟตีตะฮ์** ที่ใช้ในการสมาแย

ผู้ตั้งภาคี หมายถึงผู้ที่นำ
สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเทียบเคียง
กับอัลลอฮ์ (ซ.บ.) หรือ
ผู้ที่เคารพนับถือคนหรือ
สิ่งหนึ่งสิ่งใดเทียบเคียง
กับอัลลอฮ์ (ซ.บ.)

“วัญญะฮ์ตุ วัญญ์ฮิยะลิล-ละซี
พะเงาะรือส-สะมาวาติวัล-อ์เราะอะ”

“หะนีฟัม-มุสลิมะวัวร์ วะ มา อะนะ มินัล-มุชริกีน”

“อินนะ เสะละลาตี วะ นุสุกี มะหุยาเย
วะ มะมาตี ลิล-ลาฮิ รือบบิล-อาละมีน”

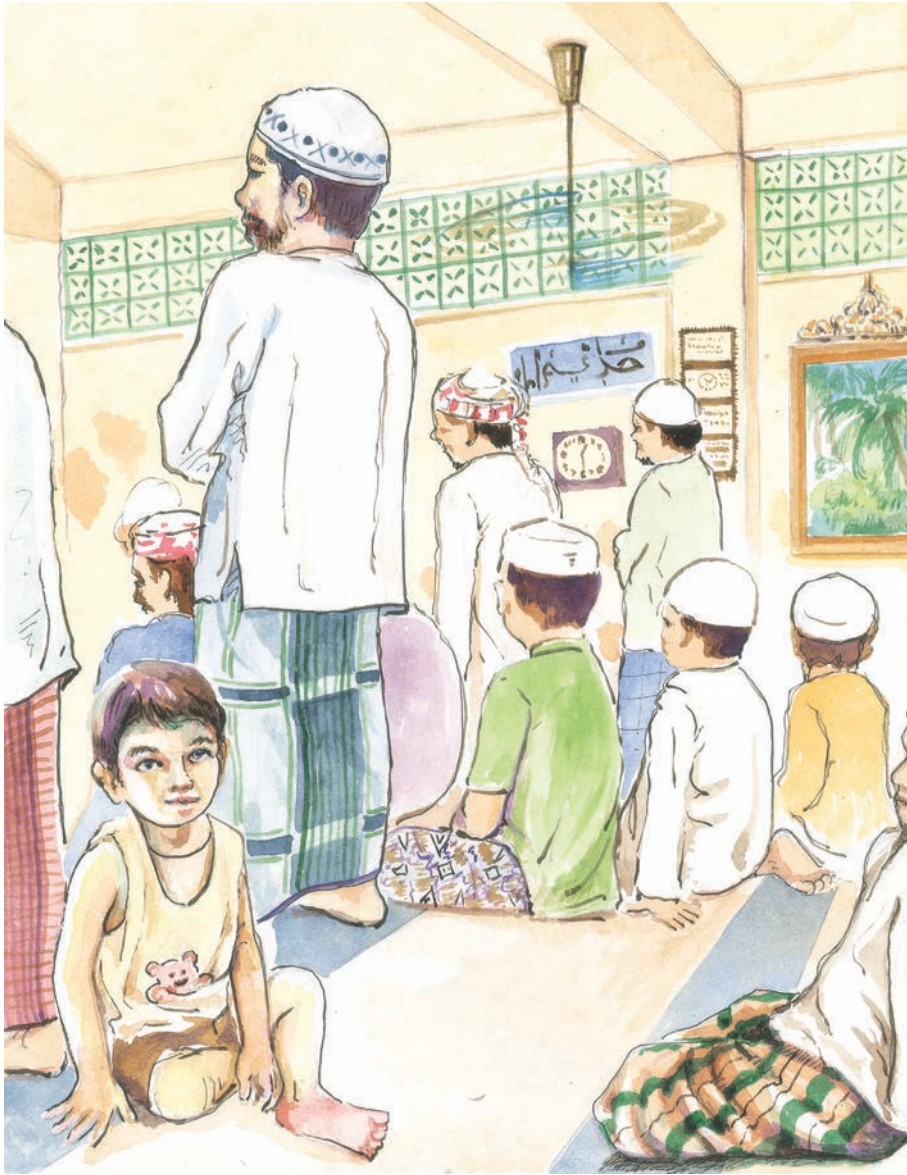
“ลา ชะรีกะ ละฮ์ วะ บิชาลิกะ อุมิรตุ
วะ อะนะ มินัล-มุสลิมมีน”

ข้าขอน้อมหน้าพระผู้สร้างฟ้า และแผ่นดิน

ด้วยความซื่อตรง เป็นผู้ยอมมอบตน
และข้ามิได้อยู่ในหมู่ผู้ตั้งภาคี

แน่แท้ การละหมาดของข้า การทำความภักดีของข้า
การมีชีวิตอยู่ของข้า และการตายของข้า เป็นสิทธิแห่ง
อัลลอฮ์ พระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก

ไม่มีภาคีร่วมกับพระองค์ และข้าได้รับคำสั่งให้ทำเช่นนี้
และข้าอยู่ในหมู่มุสลิม...

“เด็ก ๆ ชาวมุสลิม
เรียนการสวดมนต์ จากการ
ตามพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย
ไปมัสยิด แล้วทำตาม
เลียนแบบผู้ใหญ่ บางคน
เรียนรู้การละหมาดจาก
โรงเรียนตาดีกา”

อาเยาะบอกเล่าว่าการสมาเเยเป็นการแสดงความเคารพต่อ **อัลลอฮ์** (ช.บ.)¹ ระลึกถึงคุณงามความดี และความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าเสมอ ทำให้เรา ตั้งมั่นในการทำความดี

การสมาเเย หรือ **ซิมบะห์ยัย์** (ภาษามลายู) หรือ **เตะลาฮ์** (ภาษาอาหรับ) เป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติทางศาสนา 5 ประการ คือ 1. การปฏิญาณตนว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) และ นบีมูฮัมหมัด (ช.ล.) เป็นศาสนของพระองค์ 2. การละหมาด 3. การถือศีลอด 4. การชะกาต หรือการให้ทาน และ 5. การประกอบพิธีฮัจญ์

การละหมาดเป็นศาสนกิจประจำวันที่สำคัญ ชาวมุสลิมละหมาดวันละ 5 เวลา

เวลาละหมาดภาษามลายูถิ่น	เวลาละหมาดภาษาอาหรับ	ช่วงเวลาของการละหมาด
ซูโม่๊ะ	ซุบหุ	05.00 น. - ก่อนดวงอาทิตย์ขึ้น
โซโฮ	ดุฮฺริอ์	12.30 น. - ก่อนละหมาดอาซา
อาซา	อัศริอ์	15.30 น. - ก่อนละหมาดงอระ
งอระ	มักริบ	18.30 น. - ก่อนละหมาดอีซอ
อีซอ	อีซา	19.45 น. - ก่อนละหมาดซูโม่๊ะ

อย่างไรก็ตาม เวลาละหมาดที่ดีที่สุดคือละหมาดในตอนต้นของแต่ละช่วงเวลา โดยดูเวลาตามปฏิทินอิสลาม

¹อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) หรือ อัลเลาะห์ (ช.บ.) ย่อมาจาก **ซุบบะฮานะฮฺวะตะอาลา** แปลว่า “ขอความบริสุทธิ์ซึ่งมีแต่พระองค์ท่าน” เป็นคำสรรยสรรเสริญที่มุสลิมมักกล่าวหลังเอ่ยพระนามของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เพื่อเป็นการแสวงหาผลบุญและเตือนตัวเอง ว่ามีพระเจ้าองค์เดียว

ขณะละหมาด ชาวมุสลิมจะหันหน้าไปทางกิบลัต (นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย) ซึ่งเป็นที่ตั้งของกะอฺบะฮ์ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชาวมุสลิมในประเทศไทยจะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก การละหมาดถือเป็นเวลาของการเข้าเฝ้าพระเจ้า ได้แสดงความขอบคุณ ความนอบน้อมต่อพระองค์ การละหมาดเป็นการยับยั้งไม่ให้กระทำความชั่วผิดบาป และตั้งมั่นอยู่ในวิถีแห่งความดีของศาสนาอิสลาม ทั้งยังฝึกให้รักษาความสะอาด รับผิดชอบต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา อดทน มีระเบียบวินัย สามัคคี และเสมอภาค

ผู้ที่อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะคุ้นกับเสียงหนึ่ง เสียงนี้เรียกเสียง **แบ** หรือ **อะแซ** หรือ **อาซาน** เป็นเสียงที่บอกว่ถึงเวลาสมาแยแล้ว ขอเชิญชวนให้ชาวมุสลิมมาละหมาดร่วมกันที่มีสยิด โดยตำแหน่งแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่อาซานคือโต๊ะบีลา หรือบิหลัน (คณะกรรมการมีสยิด) ความหมายของคำกล่าวอาซานมีดังนี้

อัลลอฮู อักบรฺ (2 ครั้ง)	อัลลอฮูผู้ทรงเกรียงไกร
อัชชะดุ อัน ลา อิลาฮะ อิลลัลล-ลอฮู (2 ครั้ง)	ข้าขอปฏิญาณว่า แน่แท้ไม่มีพระเจ้าอื่นนอกจากอัลลอฮู
อัชชะดุ อันนะ มุหัมมัดร์-เราะสุลุล-ลอฮู (2 ครั้ง)	ข้าขอปฏิญาณว่า นบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮู
หัยยะ อะลิศ-เศาะลาฮู (2 ครั้ง)	จงมาละหมาดกันเถิด
หัยยะ อะลัล-ฟะลาหฺ (2 ครั้ง)	จงมาสู่ชัยชนะกันเถิด
อัลลอฮู อักบรฺ (2 ครั้ง)	อัลลอฮูผู้ทรงเกรียงไกร
ลา อิลาฮะ อิลลัลล-ลอฮู	แน่แท้ไม่มีพระเจ้าอื่นนอกจากอัลลอฮู

๘๘ การสวมน้ำเป็นการ
แสดงความเคารพต่อ
อัลลอฮ์ ระลึกถึงคุณงาม
ความดีและความยิ่งใหญ่
ของพระเจ้าเสมอ ทำให้
เราตั้งมั่นในการทำ
ความดี **๙๙**

ใส่บาตรตอนเช้า กราบพระก่อนนอน

ทุกวันพระ ยายจะปลุกไก่ให้ตื่นไปใส่บาตรแต่เช้า ยายจะเตรียมข้าว กับข้าว ผลไม้หรือของหวาน พร้อมดอกไม้ เมื่อพระมาถึงหน้าบ้าน ยายจะจับมือเล็กๆ ของไก่หยิบอาหารใส่ลงในบาตร แล้วยายจะเอาน้ำใส่ขวด พร้อมหยิบขันเล็ก 1 ใบ สอนไก่ให้กรวดน้ำ คือเทน้ำในขวดลงขันช้าๆ พร้อมสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อสวดมนต์เสร็จ น้ำในขวดก็หมดพอดี จากนั้นยายจะพาไก่เอาน้ำไปเทที่โคนต้นไม้ใหญ่ แล้วสวดมนต์ให้แม่พระธรณีอีกหนึ่งบท

เมื่อไก่พูดคล่องขึ้น ยายก็สอนให้ไก่สวดมนต์ ก่อนนอนไก่จะสวดมนต์ไหว้พระกราบหมอนพร้อมยาย สำหรับชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พระคาถาสั้นๆ ที่เด็กมักจะเรียนกันมาแต่อายุน้อยๆ คือพระคาถาของหลวงพ่อทวด “นะโมโพธิสัตโต อาคันติมายะ อิติภะคะวา”

จนกระทั่งถึงวันที่ไก่เติบโตเป็นหนุ่มน้อย ในวันที่เขาไม่ตื่นสายมากนัก ไก่ยังไปใส่บาตรพร้อมยาย และยังสวดมนต์ก่อนนอนหากเขาไม่่วงจนเกินไป

หลวงพ่อดวงที่วัดช้างให้

คนไทยพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสงขลา เกือบทุกบ้านจะมีหลวงพ่อดวงไว้สักการบูชา เพราะเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์เรื่องคุ้มครองป้องกันอุบัติเหตุร้ายแรง

หลวงพ่อดวงประดิษฐานอยู่ที่วัดช้างให้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี หลวงพ่อดวงเกิดที่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา บวชเรียนตั้งแต่อายุ 15 ปี ที่วัดกุฎีหลวง (หรือวัดดีหลวง) ได้ไปศึกษาเล่าเรียน ณ วัดต่างๆ เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ได้ไปศึกษาระมณชั้นสูงที่กรุงศรีอยุธยา อันเป็นที่มาของตำนานหลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด

เล่ากันว่าหลวงพ่อดวงเป็นพระที่มีความเมตตา ช่วยเหลือดูแลชาวบ้านและผู้เดินทางผ่านไปมา โดยไม่ได้เลือกเชื้อชาติศาสนา ชาวบ้านจึงนับถือในความกรุณาปรานีของหลวงพ่อดวงอย่างมาก

ตามตำนานเล่าว่าหลวงพ่อดวงอาศัยเรือสำเภาของนายอินไปอยุธยา ขณะเดินทาง เกิดพายุคลื่นลมแรงที่ปากน้ำชุมพร ทำให้เรือต้องทอดสมอรอคคลื่นลมสงบนานถึง 7 วัน จนอาหารและน้ำจืดหมด นายอินกล่าวหาว่าหลวงพ่อดวงมีทำทุ่ดูพิการ ทำให้เกิดเหตุอาเพศ และนิมนต์ให้ลงจากเรือที่เกาะแห่งหนึ่ง หลวงพ่อดวงจึงหย่อนเท้าซ้ายที่ดูเหมือนพิการลงในน้ำทะเล แล้วให้คนบนเรือตักน้ำไปดื่ม ปรากฏว่าน้ำในบริเวณนั้นกลายเป็นน้ำจืด นายอินจึงขอมาหลวงพ่อดวง

ส่วนชื่อวัดช้างให้ นั้น ตำนานหนึ่งเล่าว่าเจ้าเมืองไทรบุรี ที่ชื่อพญาแก้วดำ ต้องการหาทำเลสร้างเมืองให้กับพระธิดา (บางคนเล่าว่าเป็นน้องสาว) ชื่อ เจ๊ะ ลีตี เจ้าเมืองใช้วิธีให้ช้างเชือกสำคัญเดินนำหน้าขบวนเสด็จ ช้างเดินมาถึงที่หนึ่งก็หยุด แล้วขวงวงขึ้นสามครั้ง เจ้าเมืองเห็นว่าน่าจะเป็นสัญญาณว่าที่นี่เป็นมงคล แต่พระธิดาไม่ชอบที่ตรงนั้น จึงให้ช้างเดินต่อช้างไปหยุดอีกครั้งบริเวณริมทะเล จึงตั้งเมืองซึ่งต่อมาคือเมืองปัตตานี มีการสร้างวัดขึ้นตรงที่แรกที่ช้างหยุดเดิน ชาวบ้านจึงเรียกวัดนี้ว่า “วัดช้างให้”

ชาวบ้านบางคนสันนิษฐานว่าชื่อวัดอาจมาจากชื่อต้นไม้ที่ “ย่านช้างให้” ที่ไม่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน เชื่อกันว่าวัดช้างให้มีอายุกว่า 400 ปี

การที่หลวงพ่อดวงมาอยู่ที่วัดช้างให้ นั้น ผู้ใหญ่บางคนเล่าว่าก่อนหลวงพ่อดวงจะมรณภาพได้สั่งให้นำร่างของท่านมาที่วัดช้างให้ ที่เก็บอัฐิของหลวงพ่อดวงตั้งอยู่หน้าวัด เรียกกันว่า “เขื่อนท่านช้างให้”

เย็นไม่วาง เสาร์-อาทิตย์ไม่ไปไหน

เมื่อเข้าเรียนชั้นประถม ไก่เริ่มรู้สึกว่าย่ำแย่จะไม่ค่อยมีเวลามาเล่นกับเขา ตอนเย็นหลังเลิกเรียน ย่ำแย่ก็ไม่ว่าง วันเสาร์-อาทิตย์ ย่ำแย่ก็แทบไม่ว่างทั้งวัน ย่ำแย่บอกว่าเขาต้องไป**งายีกรอเอ** คือเรียนอ่านอัลกุรอานที่บ้านโต๊ะครูทุกคืน ตั้งแต่หกโมงเย็นถึงสองทุ่มครึ่ง ย่ำแย่กับเด็กอื่นจะนั่งล้อมวงกับโต๊ะครูเพื่อหัดอ่าน และท่องพระคัมภีร์อัลกุรอาน พระคัมภีร์แห่งศาสนาอิสลาม

ไก่สังเกตเห็นว่าเพื่อนชาวมุสลิมของเขาบางคนไม่ได้ไปเรียนอ่านคัมภีร์กับโต๊ะครู แต่ไปเรียนที่มัสยิด ส่วนบางคนก็ไปเรียนที่โรงเรียนตาดีกา

ไก่ไม่รู้ว่าโรงเรียนตาดีกาคืออะไร อาเยาะของย่ำแย่จึงอธิบายว่า **ตาดีกา** คือโรงเรียนสอนศาสนาขั้นพื้นฐานของเด็กเล็ก ปกติเด็กๆ จะเริ่มเรียนตาดีกาตอนห้าขวบ บางโรงเรียนจะเรียนทุกวันเสาร์-อาทิตย์ตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงบ่ายสามโมงครึ่ง แต่บางโรงเรียนสอนทุกเย็นหลังโรงเรียนเลิก และจะเรียนเพียงวันละหนึ่งชั่วโมง เมื่อเด็กๆ เรียนจบชั้นประถมตอนอายุ 12 ปี ก็จะเรียนจบโรงเรียนตาดีกาด้วย

ตาดีกา (TADIKA) เป็นภาษามลายูที่ใช้ที่ประเทศมาเลเซีย ตาดีกา เป็นคำย่อมาจาก TAmam DIDikan KANak kanak คำว่า Taman แปลว่าสวน Didikan แปลว่าเลี้ยงดู ดูแล Kanak แปลว่าเด็กเล็กๆ ตาดีกาจึงเป็นโรงเรียนที่เด็กมุสลิมเรียนความรู้ทางศาสนาที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของเขา คือ ภาษาอาหรับและภาษามลายู (ทั้งการฟัง อ่าน เขียน และพูด) โรงเรียนจะสอนให้เด็กรู้จักพระเจ้า สอนหลักความเชื่อ ความศรัทธา การตอบแทนอัลลอฮ์ (ช.บ.) คุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงตน บุคลิกที่สง่างาม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ครูผู้สอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา คือ **เจ๊ะมู**

๘๘ เลาะห้กับเด็กอื่น
จะนั่งล้อมวงกับโต๊ะครู
เพื่อหัดอ่านและท่อง
พระคัมภีร์อัลกุรอาน
พระคัมภีร์แห่งศาสนา
อิสลาม ๙๙

ภาษาของเธอ ภาษาของฉัน และภาษาของเรา

ภาษาแรกที่เลาะห้หัดพูดคือภาษามลายู เพราะทุกคนในครอบครัวเลาะห้พูดภาษามลายู เลาะห้รู้จักภาษาที่แตกต่างออกไปเมื่อมาเจอไก่ นอกจากภาษามลายูที่ไก่และครอบครัวใช้พูดกับเพื่อนบ้านมลายูแล้ว ไก่ยังพูดภาษาใต้ ที่แม่สำเนียงจะต่างจากภาษาไทยในโทรทัศน์ แต่คำศัพท์ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน

เมื่อเลาะห้กับไก่ไปโรงเรียน ทั้งคู่ก็เริ่มเรียนภาษาไทยกลางอย่างที่คนในโทรทัศน์พูดกัน ทั้งคู่พบว่าภาษาไทยกลางนั้นเขียนและอ่าน (ในใจ) ไม่ยาก แต่บางคำก็ยากที่จะออกเสียงให้ชัด เช่น ไม่ว่าจะพยายามเช่นไร ไก่ก็ออกเสียง ง.งู ไม่ได้อย่างเต็มภาคภูมิเสียที เพราะมันคอยแต่จะเป็นเสียง ฮ.นกฮูก อยู่เรื่อย แม้พยายามจะพูดว่า “เงิน 10 บาท” แต่ไก่ก็ออกเสียงเป็น “เฮิน 10 บาท” ทุกที ส่วนเลาะห้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียง พ.พาน ที่คอยแต่จะเป็นเสียง ฟ.ฟัน อยู่ร่ำไป อย่างคำว่า “พวกเธอ” เลาะห้ก็มักจะออกเสียงเป็น “ฟวกเธอ” คำเหล่านี้กลายเป็นเรื่องล้อเลียนไม่รู้จบในวัยเยาว์

ภาษามลายู หรือภาษามลายู (Bahasa Melayu ภาษาชามลายู) เป็นภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน และภาษาทางการของประเทศมาเลเซียกับบรูไน ทั้งเป็น 1 ใน 4 ภาษาราชการของประเทศสิงคโปร์ แต่ภาษามลายูที่ใช้กันอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีเสียงบางคำต่างจากภาษามลายูที่ใช้ที่อื่น เช่นคำว่า “กิน” ออกเสียงว่า “มากัน” ในภาษามลายู แต่ภาษามลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเสียงว่า “มาแก” บางคนจึงเรียกภาษามลายูในสามจังหวัดว่าภาษามลายูถิ่น

นอกจากนี้ ภาษามลายูถิ่นที่ใช้กันในแต่ละจังหวัด เช่นมลายูยะลา มลายูปัตตานี และมลายูสตูล ก็ยังมีสำเนียงที่แตกต่างกันออกไปอีก

ภาษาใต้หรือภาษาปักษ์ใต้ เป็นภาษาในกลุ่มตระกูลภาษาไทย พูดกันในกลุ่มคนที่อยู่ภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงมา โดยแต่ละพื้นที่ยังอาจมีสำเนียงและคำศัพท์บางคำแตกต่างกันไป สำหรับในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายจีนใช้ภาษาปักษ์ใต้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากภาษาปักษ์ใต้ คนไทยบางกลุ่มที่จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และคนมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตัน และตรังกานู ยังใช้ ภาษาตากิบ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไทย ที่มีสำเนียงและคำศัพท์ต่างจากภาษาปักษ์ใต้

อาหารบ ยาวี รุมี่ มลายู หลายภาษาในชีวิตประจำวัน

วันหนึ่งโกไปหาเลาะห์ที่บ้าน เลาะห์กำลังอ่านหนังสือ โกเดินไปดูว่า เลาะห์กำลังอ่านอะไร แต่ก็เห็นตัวอักษรแปลกตา อาเยาะของเลาะห์ที่เดินเข้ามาทันเห็นสายตางุนงงของโก จึงส่งหนังสือของเลาะห์ให้โกดู แล้วบอกโกว่าตัวอักษรที่เขาเห็นเรียกว่าอักษร “ยาวี”

อาเยาะอธิบายว่าอักษรยาวีเป็นภาษาเขียนของภาษามลายู ที่พ่อค้าอาหารบซึ่งมาเผยแผ่ศาสนาอิสลามเมื่อร้อยปีก่อนนำเข้ามาที่ปัตตานี อักษรยาวีปรับมาจากภาษาอาหารบ สองภาษาจึงมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก คนมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้มักใช้อักษรยาวีในการบันทึกความรู้และเรื่องราวของศาสนาอิสลาม² เด็กมุสลิมจะเริ่มเรียนอักษรยาวีในโรงเรียนตาดีกา ก่อนจะไปและเรียนหลักไวยากรณ์ของภาษาอย่างจริงจังในปอเนาะ หรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

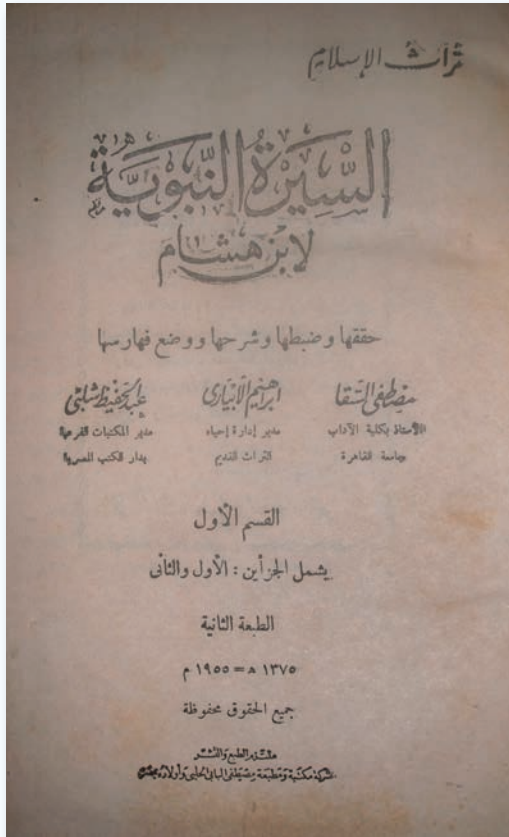
อาเยาะไปหยิบกระดาษที่มีตารางมาแผ่นหนึ่งให้โกและเลาะห์ดู แล้วพูดต่อว่านอกจากอักษรยาวีแล้ว ยังมีตัวเขียนที่เรียกว่า “รุมี่” ด้วย หมายถึงอักษรโรมัน เหมือนอักษรภาษาอังกฤษที่เรียนในโรงเรียน อักษรนี้นิยมใช้ในประเศมาเลเซีย เด็กมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็จะต้องเรียนภาษารุมี่เช่นกัน

² **กีตะยาวี** หรือ **กีตาบยาวี** (Kitab Jawi) คือ ตำราศาสนาที่ใช้เรียนในปอเนาะ เขียนด้วยอักษรยาวี เป็นคู่มือและแนวทางปฏิบัติในพิธีกรรมโดยเฉพาะการปฏิบัติศาสนกิจภาคบังคับต่าง ๆ โดยเขียนเป็นภาษายาวี เพื่อให้ชาวมลายูมุสลิมที่ไม่เข้าใจภาษาอาหารบในสมัยแรก ๆ ที่ศาสนาอิสลามเข้ามาในแหลมมลายู กีตาบยาวีจึงเป็นแหล่งความรู้ทางศาสนาอิสลามที่สำคัญของคนในภูมิภาคนี้

อักษรยาวิ มาจากคำว่า Jawi หรือ Jawa หรือชวา ในแง่ของความ เป็นมาของภาษา บ้างบอกว่าชาวชวาเป็นผู้นำอักษรอาหรับหรือ อารบิกมาปรับเพื่อใช้เขียนภาษามลายู เมื่อคนในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้รับต่อมา จึงเรียกภาษาเขียนนี้ว่า ยาวิ บ้างเชื่อว่าเนื่องจาก ศาสนาอิสลามเข้ามาที่เกาะชวาเป็นแห่งแรก จึงเรียกอักษรที่ถูกปรับใช้ ในดินแดนนี้ว่า ยาวิ อักษรยาวิมีจำนวนอักษรมากกว่าภาษาอาหรับ ปัจจุบัน ทั้งประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียใช้อักษรยาวิเป็นภาษา ในการเรียนการสอนศาสนา ถึงแม้ยาวิจะหมายถึงตัวอักษร แต่บางครั้ง ในภาษาพูดมักเรียกกันว่าภาษายาวิ

อักษรรูมี เกิดขึ้นเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองมาเลเซีย เป็นการดัดแปลง อักษรโรมันเพื่อใช้สะกดภาษามลายู เนื่องจากอักษรรูมีง่ายกว่าอักษร ยาวิ จึงเป็นที่นิยมใช้ในชีวิตประจำวันของผู้คนในมาเลเซียและ อินโดนีเซีย สำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงใช้ยาวิในชีวิต ประจำวัน เช่น ในป้ายร้านค้า การ์ดเชิญ จดหมายข่าว ไปสเตอร์ เด็กในโรงเรียนดาดูกาจะเรียนทั้งภาษารูมีและยาวิ ปัจจุบันคนมลายู รุ่นใหม่มีความรู้ภาษายาวิน้อยลงเรื่อย ๆ

กิตะฮฺยารี

ตัวอย่างการเขียนภาษามลายู ด้วยอักษรโรมีและอักษรยาวี

อักษรโรมี	อักษรยาวี	คำอ่าน (อักษรไทย)	ความหมาย
Isnin	اتنين	อิสนิน	วันจันทร์
Selasa	تلات	เซอลาซา	วันอังคาร
Rabu	رابو	ราบู	วันพุธ
Khamis	خميس	คอมิส	วันพฤหัสบดี
Jumaat	جمعة	จุมอัด	วันศุกร์
Sabtu	سبتو	ซับตุ	วันเสาร์
Ahad	احد	อาฮัด	วันอาทิตย์

ตารางเปรียบเทียบภาษามลายูถิ่นที่ใช้ในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

ภาษาไทย	ปัตตานี	นราธิวาส
เล็ก	ฮาลูซ	กือจี้
ถนน	บาดาส	แตเมาะ
ค่าโดยสาร	ตาแม	ซาแม
โกหก	บาสง	นาเวาะ
เงินทอง	คูวิตาเมาะ	จูโจ

อาเยาะบอกไ้ว่าไม่เพียงภาษาเขียนที่มีหลายแบบ ภาษามลายูที่พูดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังแตกต่างกันในรายละเอียด ก็จะมีสำเนียง ท่วงทำนอง และคำศัพท์บางคำต่างกัน อาเยาะยกตัวอย่างภาษามลายูที่ใช้กันในหมู่บ้านฮุมอลานัส ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ ที่นราธิวาส กับที่ใช้ที่ปัตตานี

อาเยาะเล่าว่าสมัยที่เลาะห้ยังเล็ก ๆ มีญาติคนหนึ่งจากนราธิวาสมาเยี่ยม ญาติคนนั้นเป็นคนมีน้ำใจมาก และอยากจะช่วยทำกับข้าว มะของเลาะห้ก็เลยขอให้เขา **กือรือแนอี่แก** คือเอาปลาไปทอด

“คำว่า **รือแน** ที่บ้านเราแปลว่าทอด” อาเยาะเล่ายิ้ม ๆ “พอถึงเวลาจะกินข้าว มะของเลาะห้ไม่เห็นปลา เลยถามถึงปลาทอด ญาติคนนั้นทำหน้างบอกว่าจะให้เอาไปแช่ไม่ใช่หรือ คุณกันอยู่ตั้งนานกว่าจะเข้าใจว่า **รือแน** บ้านเขาแปลว่าแช่ เขาจึงเอาปลาไปแช่น้ำ มีอนั้นเกือบจะต้องไปละหมาดก่อนที่จะได้กินปลาทอด”

มาชะยาวิ

วันนี้โก่มาที่บ้านเลาะห์ เพราะเมื่อสามวันก่อนอาเยาะของเลาะห์ไปหาพ่อของโก่ เพื่อเชิญให้มางาน **มาชะยาวิ** (สุนัต)

เมื่อพ่อ แม่ ยาย และโก่ มาถึง อาเยาะของเลาะห์เป็นคนออกมาต้อนรับ ส่วนมะ ก๊ะ (พี่สาว) และญาติผู้หญิงของเลาะห์ กำลังเตรียมอาหารคาวหวานและของที่จะใช้ในพิธี อาเยาะเล่าให้โก่ฟังว่าในอดีตเรียกพิธีนี้ว่า **บาเกะซ็อมางะ** ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ‘เรียกขวัญ’ ของที่ใช้ในพิธี ประกอบด้วยโก่ย่าง (โก่หมักกับเครื่องเทศแล้วนำไปย่าง) ข้าวเหนียวเหลือง ด้ยดิบ ข้าวสาร หมากพลู เทียน ขนมการาส (ขนมลา) บรีอเตาะห์ (ข้าวตอก) ขนมดาดา (ใช้เฉพาะในพิธีกรรม เป็นแป้งกลมๆ) ต้นกล้วย (ยาวประมาณสองศอก) เงิน 12 บาท (ต่อเด็กที่ทำพิธี 1 คน)

มาชะยาวิ เป็นภาษามลายูถิ่น “มาชะ” แปลว่า เข้า “ยาวิ” หรือ “ยาวา” แปลว่าชวา หรือชาวชวา ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้นำศาสนาอิสลามมาเผยแผ่เป็นครั้งแรกที่ปัตตานี มาชะยาวิจึงหมายถึงการทำพิธีเพื่อเข้าศาสนาอิสลาม อีกคำหนึ่งคือ **มาชะนายู** หรือ **โชะนายู** เป็นพิธีขริบสำหรับคนศาสนาอื่นที่เปลี่ยนมารับนับถืออิสลาม

สุนัต หรือ **สุนัต** มาจาก “ซุนนะฮ์” ในภาษาอาหรับ แปลว่าแบบอย่าง หรือแนวทาง หมายถึงการปฏิบัติตามแนวทางของท่านศาสดา เด็กผู้ชายจะเข้าสุนัตตั้งแต่อายุ 7-10 ปี ผู้หญิงก็มีการเข้าสุนัต แต่จะทำตั้งแต่หลังคลอดจนถึงอายุ 2 ขวบ ชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือว่าถ้าไม่ทำสุนัต ก็ไม่ถือว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ การทำสุนัตเด็กผู้ชายเป็นการขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ ซึ่งการขริบนี้เรียกในภาษาอาหรับว่า **กิตาน** สำหรับเด็กผู้หญิง เรียกว่า **คิฟัด** หมายถึงการทำแบบสุภาพ นุ่มนวล โดยสะกิดเอาหนังหุ้มส่วนบนของปมกระสัน (คลิตอริส) ให้มีเลือดออกมาเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หมอดำแยจะเป็นผู้ขริบ

เมื่อถึงเวลา **โต๊ะมุเต็ง** หรือคนทำหน้าที่ขริบ ก็เดินเข้ามาพร้อมมิด 1 เล่ม ยาสมุนไพร ผ้าพัน และ**งาเปะ** หรือที่หนีบส่วนปลายอวัยวะ เละห้กับเพื่อนอีกสองคนซึ่งวันนี้จะถูกเรียกว่า **อานะตุนอ** หรือผู้ที่เข้าสู่ชุด นั่งรออยู่อย่างใจจดจ่อ

โต๊ะมุเต็งมาถึงเพียงไม่กี่นาที เละห้กับเพื่อนก็เดินออกมา ทุกคนอาบน้ำมาใหม่ นุ่งผ้าโสร่ง โต๊ะมุเต็งเริ่มพิธีด้วยการป้อนอาหารที่เตรียมไว้ให้เละห้และเพื่อน จากนั้นก็ **ดอออ** (ดูอาอ) หรือขอพรจากอัลลอฮฺ (ซ.บ.) พอเสร็จเละห้ก็เดินไปนั่งบนตังกกล้วย เมื่อโต๊ะมุเต็งขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศของเละห้เสร็จแล้ว เพื่อนอีกสองคนจึงเดินมานั่งบนตังกกล้วยเพื่อขริบ (เชื่อกันว่าตังกกล้วยมีความเย็น จะช่วยให้ไม่เจ็บแผลมาก)

ระหว่างที่โต๊ะมุเต็งทำพิธี พ่อของไก่อเล่าว่าเมื่อก่อนบางชุมชนจะมีขบวนแห่อานะตุนอไปรอบหมู่บ้าน บางที่ก็จัดสีละนำหน้าขบวน บางที่จะแห่คนโดยให้อานะตุนอขึ้นไปนั่งบนนก ทั้งเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และให้ความเพลิดเพลินแก่เด็ก แต่ขบวนแห่นี้เป็นเรื่องของแต่ละท้องถิ่น แต่ละหมู่บ้านไม่ได้มีกำหนดไว้ในหลักการของศาสนาอิสลาม

เปาะจี (ลุง) ที่นั่งอยู่ข้างๆ ยังเสริมว่าเดี๋ยวนี้การทำมาชะยาวิเปลี่ยนไปบ้าง บางบ้านจะไม่จัดงาน แต่จะพาลูกหลานไปโรงพยาบาลให้หมอช่วยขริบให้ง่ายที่สุดคือไปคลินิกที่หมอเป็นมุสลิม ค่าขริบก็ไม่แพงมาก ถ้าเป็นเด็กสนนราคาประมาณ 500 บาท ส่วนผู้ใหญ่ก็ 700-800 บาท แต่ก็มีเหมือนกันที่ชมรมหมอมุสลิมจะเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อขริบให้เด็ก ๆ โดยไม่คิดเงิน ขริบกับหมอใช้เวลาไม่นาน และแผลจะหายใน 7-10 วัน

งานบวชน้ำใหญ่

หลายวันมานี้ยายของไก่อยุ่งกับการเตรียมการบวชของน้ำใหญ่น้องชายคนสุดท้องของแม่ไก่อ จนไม่มีเวลาทำงานให้ไก่อกับน้องกิน ยายเหนื่อยมาก แต่ยังคงยิ้มแย้มอารมณ์ดีทั้งที่ทำงานยุ่ง

เมื่อใกล้ถึงวันงาน ก็มีคนมาช่วยงานยายมากขึ้น และหู่เองยังไปช่วยยกข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ทำงานไปและหู่ก็ถามยายเรื่องการบวชพระไปด้วย

ยายบอกว่าผู้ชายไทยพุทธเมื่อมีอายุ 20 ปี ควรจะบวชเป็นพระภิกษุ ถ้ายังอายุไม่ถึง 20 ปีแล้วอยากบวช ก็บวชเป็นสามเณร งานบวชของลูกหลานถือเป็นงานบุญที่สำคัญของบ้าน คนพุทธเชื่อกันว่าพ่อแม่จะได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกชายขึ้นสวรรค์หรือไปนิพพาน ดังนั้นการบวชจึงเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่

ครอบครัวในชนบทบางครอบครัวจะจัดพิธีใหญ่โต มีการเลี้ยงฉลอง มีมหรสพ การแสดงมากมาย ผู้ชายที่จะบวชพระต้องบวชนาคก่อน เมื่อก่อนการบวชนาคจะจัดขึ้นก่อนบวชพระ 1 คืน แต่เดี๋ยวนี้ทั้งบวชนาคบวชพระจัดรวมในวันเดียวกัน

“บวชนาคเป็นยังไงครับยาย” และหู่ถาม

ยายตอบว่าบวชนาคคือการที่ญาติผู้ใหญ่และคนสนิทจะมาช่วยกันโกนผมให้คนที่บวชพระ เมื่อโกนผมเสร็จแล้วจึงอาบน้ำแต่งตัวให้ผู้บวชนุ่งขาวห่มขาว ญาติพี่น้องจะมาช่วยกันแต่งตัวนาคโดยการนำเครื่องประดับทั้งสร้อยคอและเข็มขัด ทอง เงิน นาคมาสวมให้นาคมากเท่าที่จะมี เพื่อแสดง

“คนพุทธเชื่อกันว่าพ่อแม่จะได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกชายขึ้นสวรรค์หรือไปนิพพาน ดังนั้นการบวชจึงเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่”

ฐานะของครอบครัวนั้น หากจัดงานแบบสมัยก่อนที่บวชนาคก่อน 1 คืน ในตอนเช้าจะมีการแห่ناقไปที่วัด แต่ปัจจุบันจะบวชนาคตอนเช้าแล้วต่อด้วยบวชพระทันที

ยายเล่าว่าหลายสิบปีก่อน คนยะลานิยมไปบวชพระที่วัดคูหาภิมุข หรือวัดถ้ำ มีประเพณีแบกนาคขึ้นไปกราบพระนอนในถ้ำบนเขา เชื่อกันว่าคนที่แบกนาคจะได้บุญมาก หลังจากกราบพระแล้วก็จะแบกนาคกลับลงมาบวชที่โบสถ์ด้านล่าง บางคนที่บนบานไว้ว่าจะบวชหน้าพระนอนก็จะทำพิธีบวชในถ้ำพระนอน

ขบวนแห่ناقจะมีกลองยาว แตรวง และเครื่องดนตรีอื่นๆ ที่มีในท้องถิ่นนั้น เมื่อมาถึงโบสถ์ จะแห่ناقเวียนรอบโบสถ์ 3 รอบ แล้วอุ้มนาคข้ามธรณีโบสถ์ จากนั้นจึงวางเครื่องอัฐบริขารที่มี 8 อย่างได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ เข็ม ประคดเอวและกระบอกน้ำไว้ตรงหน้าเจ้านาคถวายตัวให้พระอุปัชฌาย์ทำการบวชหรืออุปสมบทให้ในโบสถ์ของวัดนั้นๆ ครองจีวรเป็นพระภิกษุเป็นอันเสร็จพิธี ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไม่นิยมนำขวัญนาคที่จะมีหมอขวัญมาร้องพรรณนาถึงบุญคุณของพ่อแม่ดังเช่นในภาคกลาง

หลังจากนั้นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และพี่น้องจะถวายเครื่องใช้ที่จำเป็นให้พระใหม่ แล้วเลี้ยงเพลแด่พระภิกษุที่มาร่วมในงานบวชรวมทั้งพระใหม่ด้วย

เลาะห์ยังสงสัยอีกอย่าง “ยายครับเมื่อน้ำใหญ่เป็นพระแล้ว เลาะห์จะปฏิบัติตัวกับน้ำใหญ่อย่างไรครับ เลาะห์ยังไปแตะตัวน้ำใหญ่ได้ไหมครับ” ยายยิ้มแล้วตอบว่า “คนพุทธมีข้อห้ามว่าผู้หญิงห้ามแตะเนื้อต้องตัวพระภิกษุรวมทั้งห้ามอยู่ด้วยกันตามลำพังสองต่อสอง แต่เลาะห์เป็นผู้ชายก็ปฏิบัติตัวกับพระอย่างสุภาพ และให้ความเคารพตามเหมาะสมก็เพียงพอแล้วลูก”

มาแอกแต ตีมชาระตมทุน

วันนี้ อาเยะพาเลาะห์ไปร่วมงานมาแอกแตที่มัสยิดของหมู่บ้าน เมื่อเลาะห์ถามว่ามัสยิดจัดงานมาแอกแตครั้งนี้เพื่ออะไร อาเยะก็อธิบายว่าตอนที่น้ำท่วมหมู่บ้านปีที่แล้ว โรงเรียนตาดีกาของหมู่บ้านได้รับความเสียหายไม่น้อย อิหม่าม กรรมการมัสยิด และโต๊ะครูเห็นว่าควรซ่อมแซมและทาสีโรงเรียนตาดีกาใหม่เสียที จึงจัดงานมาแอกแตขึ้น

เลาะห์เคยไปงานนี้มาหลายครั้งแล้ว รู้ว่ามาแอกแตเป็นภาษามลายูแปลว่ากินน้ำชา เป็นประเพณีของชาวมุสลิม ไม่ใช่ประเพณีตามหลักการของศาสนาอิสลาม ประเพณีกินน้ำชาจะจัดขึ้นเพื่อระดมเงินทุนในโอกาสต่างๆ เช่น สร้างโรงเรียน มัสยิด สุเหร่า ศาลา หาเงินใช้ในกรณีเกิดความเสียหายที่ต้องหาเงินมาชดเชย เช่น ขับรถชน

อาหารที่เลี้ยงในงานมาแอกแตไม่ได้มีเพียงน้ำชาเท่านั้น หลักๆ แล้วจะมีน้ำชา ข้าวต้ม หรือปุยโละซามา และขนม แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ คนที่มาร่วมงานจะมอบเงินให้แก่ผู้จัดงานมากบ้างน้อยบ้างตามกำลังที่พอจะทำได้ ไม่ได้มีการกำหนดต้องให้เป็นจำนวนเท่าไร

ในหมู่บ้านของเลาะห์ เพื่อนบ้านชาวไทยพุทธเกือบทุกบ้านจะมาร่วมงานมาแอกแตเกือบทุกครั้ง พร้อมทั้งนำเงินมาช่วยด้วย อย่างวันนี้ พ่อของไก่อกับไก่อก็มางาน ชาวไทยพุทธและมลายูมุสลิมจะพบปะกัน พูดคุย และแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันและกัน

ตอนที่ 2

เรียนศาสนา
เลือกทางชีวิต

โรงเรียนและนักเรียนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม

อีกไม่กี่เดือนก็ไปกับเลาะห์ก็จะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เพื่อนบางคนบอกไปกับเลาะห์ว่าจะไม่เรียนต่อ เพราะต้องช่วยพ่อแม่ทำสวนยาง หรือสวนผลไม้ หาเงินส่งเสียให้น้องๆ เรียน แต่เพื่อนส่วนใหญ่จะเรียนต่อในโรงเรียนมัธยม ทางเลือกของพวกเขา มีอย่างน้อย 3 ทาง คือ โรงเรียนมัธยมของรัฐบาล โรงเรียนมัธยมของเอกชน และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

นี่เป็นครั้งแรกที่ได้ยินเรื่องโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ไก่จึงถามเลาะห์ว่าโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนแบบไหน

เลาะห์ตอบเพื่อนว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ปอเนาะ** หรือที่บางคนเรียกว่า **ซ็อกอเลาะห์** ซึ่งเป็นคำทับศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า school โรงเรียนนี้สอนทั้งวิชาศาสนาอิสลาม และวิชาสามัญที่เรียนกันในโรงเรียนทั่วไป บางโรงเรียนก็เพิ่มวิชาชีฟด้วย นักเรียนเลือกได้ว่าจะไปอยู่ประจำ หรือไปเข้าเย็นกลับ

ซ็อบูปู (ลูกพี่ลูกน้อง) คนหนึ่งของเลาะห์ก็เรียนที่นั่น ชื่อ **แบการิม** (พี่การิม) เลาะห์จำได้ว่าแบการิมเคยเล่าว่า เพราะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพัฒนามาจากปอเนาะแบบเดิม ความเป็นอยู่ของนักเรียนจึงคล้ายกับที่ปอเนาะ นักเรียนประจำอาจกลับบ้านสัปดาห์ละครั้ง แต่ถ้าบ้านไกลก็อาจกลับเดือนละครั้ง หรือเทอมละครั้ง คือในช่วงปิดเทอมเท่านั้น

ที่พักของนักเรียนประจำบางโรงเรียนเป็นกระท่อมเล็ก นักเรียนอยู่ได้กระท่อมละ 3-4 คน บางโรงเรียนมีอาคารเหมือนหอพัก นักเรียนหญิงและชายจะแยกกันอยู่เป็นสัดส่วน ส่วนใหญ่ที่พักรักของนักเรียนหญิงจะมีรั้วรอบขอบชิดห้องหนึ่งนอนนับสิบคนเพื่อความปลอดภัย และจะได้ดูแลกันและกัน ในขณะที่นักเรียนชายจะอยู่ห้องละ 2-5 คน นักเรียนชายจะไม่ได้รับอนุญาตเข้าไปในส่วนที่พักรักของนักเรียนหญิง

แบการิมยังเล่าว่านักเรียนต้องปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนอย่างเคร่งครัดเพื่อฝึกฝนหรือขัดเกลาตัวเองให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม เพื่อรักษาความเป็นศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม หรือแบบการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การทำผิดกฎคือการทำสิ่งที่อาจนำไปสู่การทำบาป

นักเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทุกคนจะตื่นเช้าตรู่ละหมาดตรงเวลา อาบน้ำละหมาดถูกต้อง รักษาความสะอาด ไม่พูดหยาบคายหรือไปอยู่ปะปนกับนักเรียนหญิง

แต่ในวันที่มีการเรียน นักเรียนต้องเข้าแถวและเคารพธงชาติเวลา 8.00 น. หลังจากนั้น **อัสตักซ** เสร็จประจำแต่ละวันจะพูดให้โอวาทและแจ้งกิจกรรมต่างๆ เวลาเรียนใน 1 วันแบ่งเป็น 10 คาบเรียน บางโรงเรียนเรียนศาสนาช่วงเช้า ตอนบ่ายเรียนวิชาสามัญ บางโรงเรียนสอนวิชาสามัญตอนเช้า สอนศาสนาช่วงบ่าย (ถ้านักเรียนจะเรียนศาสนาอย่างเดียวก็ได้) เมื่อนักเรียนพักกินอาหารกลางวันแล้วจะ **สมาแยโซโฮ** (ละหมาดคุฮฺริอฺ) ช่วงบ่ายมีเวลาพักเพื่อ **สมาเยอาซา** (ละหมาดอัศริอฺ) ตอน 15.30 น. แล้วกลับมาเรียนต่อถึง 16.30 น.

ในแต่ละสัปดาห์ โรงเรียนจะหยุดวันศุกร์เพียงวันเดียว

อู่อัสตาซ คือครูสอนศาสนาทั่วไปที่เป็นผู้ชาย ใช้เรียกครูที่จบการศึกษาจากต่างประเทศหรือจบปริญญาตรีทางศาสนา มักสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนครูสอนศาสนาที่เป็นผู้หญิงจะเรียกว่า **อู่อัสตาซะฮ์**

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ ตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2508 ที่ให้ปอเนาะขึ้นทะเบียนแล้วแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาเปลี่ยนชื่อเรียกเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน เมื่อ พ.ศ. 2526

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนในมาตรา 15 (1) มีการเรียนการสอน ระบบ โครงสร้าง และรูปแบบตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้น ม. 1 - ม. 6 หรือบางแห่งตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นถึง ม. 3

เต็กปอเนาะ

การคุยถึงปอเนาะทำให้ไก่อสงสัยว่าปอเนาะเป็นอย่างไร และหึบบอกว่าคนที่
จะเล่าเรื่องนี้ให้ไก่อฟังได้ดีน่าจะเป็นอาเยาะของเขา เมื่อไก่อแวะมาบ้านเลาะห์
เลาะห์ขอให้อาเยาะอธิบายให้ไก่อฟังว่าปอเนาะคืออะไร

อาเยาะบอกว่าเราจะได้อินคำว่าปอเนาะใช้เรียกสถานศึกษาศาสนาอิสลาม
2 แบบ ในอดีตปอเนาะคือสำนักเรียนศาสนาที่มีบ้านของเจ้าของปอเนาะ
เป็นศูนย์กลาง มีกระท่อมของผู้เรียนตั้งอยู่ล้อมรอบ คนมุสลิมจะเข้าเรียนที่
ปอเนาะเมื่ออายุเท่าใดก็ได้ ต่อมาปอเนาะบางส่วนเปลี่ยนสถานภาพเป็นโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในขณะที่บางส่วนยังคงเป็นปอเนาะแบบดั้งเดิม
ดังนั้นคนสามจังหวัดชายแดนใต้หลายคนจึงเรียกสถาบันการศึกษาทั้งสองแบบนี้
ว่า ปอเนาะ

ปัจจุบันปอเนาะแบบดั้งเดิมได้ชื่อว่าเป็นสถาบันการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่
อาจเป็นมากกว่าสถาบันการเรียนรู้ เพราะชุมชนมุสลิมบางแห่งเกิดขึ้นมาจาก
ปอเนาะ คือปอเนาะไปตั้งแล้วมีผู้ไปเรียน เมื่อเรียนจบก็ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ
ปอเนาะ เหมือนกับกำปงแห่งหนึ่งที่ญาติของเลาะห์อยู่ ชื่อว่ากำปงฮูมอลานัส
ที่ตำบลเจ๊ะเห จังหวัดนราธิวาส แต่ก่อนบริเวณนั้นมีสภาพเป็นป่า ต่อมา
มีชาวมลายูมาแต่งงานกับคนไทยชาวเกาะสะทอน แล้วข้ามฝั่งมายังฮูมอลานัส
มาตั้งรกรากถิ่นฐานพร้อมสร้างปอเนาะขึ้นมาแห่งหนึ่ง หลังจากนั้นก็มีคนอื่น
เริ่มมาปลูกบ้านใกล้ๆ ปอเนาะมากขึ้น จนขยายใหญ่และกลายเป็นชุมชน

“ในอดีต ปอเนาะคือ
สำนักเรียนศาสนาที่มี
บ้านของเจ้าของปอเนาะ
เป็นศูนย์กลาง มีกระท่อม
ของผู้เรียนตั้งอยู่ล้อม
รอบ คนมุสลิมจะเข้า
เรียนที่ปอเนาะเมื่ออายุ
เท่าใดก็ได้”

ที่เป็นอย่างนี้ มีหลายคนบอกว่าเพราะอยู่ใกล้ปอเนาะแล้วอุ่นใจดี ถ้ามีข้อข้องใจเกี่ยวกับศาสนาเมื่อไรก็ไปหา **بابอ** เพื่อถามข้อข้องใจนั้น ๆ

อาเยาะพูดต่อว่าبابอคือเจ้าของปอเนาะ คำนี้บางคนอาจใช้เรียกได้ะครูผู้สอนศาสนาด้วย นอกจากสอนศาสนา บาบอบางคนยังช่วยพัฒนาชุมชนด้วย เช่นที่ชุมชนบือติงหะยีแม (อยู่ริมแม่น้ำปัตตานี อำเภอมือ จังหวัดปัตตานี) เมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้วมีชายะหรีงคนหนึ่งชื่อหะยีแมมาแต่งงานกับคนในชุมชน หะยีแมจบการศึกษาจากนครมัคกะฮ์ และเป็นคน **เบอร์กัต** (ศิริมงคล) จึงได้รับความเคารพนับถือจากคนในหมู่บ้าน หะยีแมสร้างปอเนาะขึ้นมาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้คนจากในชุมชน รวมทั้งจากจังหวัดอื่น เช่นนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี กรุงเทพฯ มาเรียนลูกศิษย์ของท่านเมื่อจบการศึกษาแล้วก็ไปตั้งปอเนาะหลายแห่ง ทุกสัปดาห์หะยีแมจะนำลูกศิษย์และชาวบ้านละหมาดฮายัดกลางลานชุมชน เพื่อขอพรต่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ให้ชุมชนมีความสุขและร่วมเย็นเวลาที่หะยีแมเอ่ยปากขอให้คนในชุมชนช่วยทำอะไร เช่นขอบริจาคที่ดินเพื่อทำเป็นกุโบร์ (สุสาน) ชาวบ้าน

ก็ยินดีบริจาคให้ นอกจากนี้หะยีแมยังเป็นผู้นำและดูแลชุมชนโดยใช้หลักการทางศาสนาด้วยการตะวะห์ คืออบรมตัดกิเลสสั่งสอนให้ดำเนินชีวิตในแนวทางของศาสนาอิสลาม

ปอเนาะ เป็นคำภาษามลายู ในมาเลเซียเรียกว่า “Pondok” อินโดนีเซียเรียก “Pesantren” หมายถึงกระท่อม หรือที่พักเล็กๆ เป็นสถาบันการสอนศาสนาที่让孩子เรียนรู้การดำรงชีวิตตามหลักการของอิสลาม

โต๊ะครู มาจากคำว่า โต๊ะฆูรู แปลว่า ท่านครู ภาษามลายูเรียก ต่วนฆูรู (TuanGuru) มักใช้เรียกผู้เป็นเจ้าของสถาบันสอนศาสนาอิสลามหรือปอเนาะ แต่บางครั้งก็ใช้เรียกครูสอนศาสนาด้วย

بابอ หรือ **بابา** มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ แปลว่า พ่อ เป็นคำที่ใช้เรียกเจ้าของปอเนาะ หรือครูสอนศาสนาที่มีผู้นับถือมาก เป็นการแสดงความนับถือและให้เกียรติผู้ที่ให้ความรู้ทางศาสนาที่เปรียบเสมือนพ่อคนที่สอง ภรรยาของبابอ จะถูกเรียกว่า มามา หรือ อูมี หรือ อูมมี แปลว่า แม่ ทำหน้าที่ดูแลเด็กผู้หญิงในปอเนาะ จึงเปรียบเสมือนแม่คนที่สองเช่นกัน

เบอร์กัต มาจากภาษาอาหรับว่า บารอกัต หมายถึงมีบุญมาก ประเสริฐ หรือการกระทำที่ได้บุญเยอะ

แบการิม ลูกพี่ลูกน้องของเลาะห์ แม้จะไม่เคยเรียนที่ปอเนาะ แต่เคยไปปอเนาะมาหลายครั้ง เพราะมีเพื่อนเรียนอยู่ที่นั่น บางครั้งแบการิมยังไปนอนค้างที่กระท่อมของเพื่อน แบการิมเคยเล่าให้เลาะห์ฟังว่าความเป็นอยู่ของเด็กปอเนาะก็ไม่ต่างจากความเป็นอยู่ของเด็กโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอย่างเขามากเท่าไร ความต่างที่เห็นได้ชัดคือที่ปอเนาะไม่มีหอพักที่เป็นอาคารขนาดใหญ่ มีแต่กระท่อมที่ปลูกสร้างไว้รอบบ้านของبابอ พื้นที่ส่วนนี้เรียกว่า *ปอเนาะลูลา* หรือปอเนาะนอก ส่วนที่พักของนักเรียนหญิง คนที่มีครอบครัวแล้ว รวมถึงผู้สูงอายุ เรียกว่า *ปอเนาะดาลแล* หรือปอเนาะใน

بابอหรือเจ้าของโรงเรียนเป็นทั้งครูสอนศาสนาและพ่อของ *โต๊ะปาเก* หรือเด็กปอเนาะ بابอปกครองโรงเรียนโดยใช้หลักการของศาสนาอิสลาม บ้านของبابอมักมีผู้มาเยี่ยมเยียนเสมอ คนในชุมชนจะมาปรึกษาเรื่องต่างๆ เช่น การแต่งงาน การหย่าร้าง การแบ่งมรดก ปัญหาในครอบครัว หรือปัญหา กับเพื่อนบ้าน بابอจึงเป็นผู้ที่คนในชุมชนเคารพนับถือ ส่วน *มามา* หรือภรรยาของبابอจะทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุข รวมทั้งสอนศาสนาให้แก่เด็กหญิง

ที่สำคัญการเรียนที่ปอเนาะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ดังนั้น بابอและมามาจึงไม่มีรายได้จากการสอนหนังสือ بابอที่มีที่ดินที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จะมีรายได้จากผลผลิตในเรือกสวนไร่นา รายได้อีกทางของبابอมาจากการ *ชะกาต* (บริจาค) ซึ่งส่วนมากจะเป็นข้าวเปลือก ครั้งหนึ่งอาเยาะของเลาะห์พาแบการิมไปหาبابอ ระหว่างที่อาเยาะคุยกับبابอก็มีชาวบ้าน 2-3 คนนำขนม ผลไม้ มาให้بابอ แบการิมจำได้ว่าبابอพูดกับเขาว่าเป็นครูปอเนาะไม่รวยแต่ก็ไม่เคยอด

เพราะอย่างนี้ โต๊ะปาเก็งจึงต้องเตรียมข้าวสารอาหารแห้งไปจากบ้าน
เอาไปทำกินกับเพื่อนๆ ที่อยู่ด้วยกัน จนมีคำกล่าวว่า “มะนาวจากภูเขา ปลา
จากทะเล สุดท้ายมาลงหม้อเดียวกัน” หมายถึงไม่ว่าใครจะมาจากที่ไหน ก็มา
รู้จัก กิน อยู่ ผูกพันกันในปอเนาะ บางวันถ้าขี้เกียจทำกับข้าวเอง เด็กๆ ก็จะไป
ซื้อที่ร้านใกล้ๆ ปอเนาะ ร้านส่วนใหญ่จะขายข้าวให้โต๊ะปาเก็งในราคาไม่แพง
เพราะถือว่าโต๊ะปาเก็งกำลังอยู่ในระหว่างการทำความคิด ทำหน้าที่ต่อพระเจ้า (คือ
แสวงหาความรู้) จึงอยากสนับสนุนการทำความคิดนั้นด้วย

มัสยิดและสุเหร่า หมายถึงสถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจ หรือสถานที่สำหรับทำ**อิบาดะฮ์** (เคารพสักการะ) พระผู้เป็นเจ้าของ
มัสยิด (masjid) เป็นภาษาอาหรับแปลว่าสถานที่กราบ ส่วนสุเหร่า (surau) เป็นภาษามลายู ชาวบ้านอาจรู้สึกว่าสุเหร่ากับ
มัสยิดต่างกัน กล่าวคือสุเหร่าคือมัสยิดเล็กๆ ไม่นิยมใช้ทำละหมาดวันศุกร์

นอกจากจะเป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีนิกะห์ (การแต่งงาน) การละหมาดศพ มัสยิดยังเป็นศูนย์กลาง
ในการอบรมสั่งสอนศาสนา เป็นที่ประชุมในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา จัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งการประชุมเพื่อรับทราบ
นโยบายของทางราชการ

บาหลีซาหะห์ เป็นอาคารสำคัญและเป็นศูนย์กลางของปอเนาะหรือชุมชน ใช้ในการทำละหมาดประจำวัน เรียนศาสนา และ
ทำพิธีกรรมทางศาสนา บางครั้งอาจใช้เป็นที่ทำบุญและเลี้ยงอาหารในงานบุญต่างๆ แต่ไม่ใช่ที่ละหมาดวันศุกร์

ส่วนใหญ่มัสยิดหรือสุเหร่าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มักไม่อนุญาตให้คนต่างศาสนาเข้า บางแห่งเข้าได้ถ้า
ขออนุญาตผู้ดูแลสถานที่ก่อน และต้องให้เกียรติสถานที่ด้วยการแต่งกายสุภาพตามแบบมุสลิม คือผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาว
กระโปรงหรือกางเกงขายาวที่สะอาดและไม่รัดรูป ผู้หญิงที่มีประจำเดือนเข้าไม่ได้ ผู้ชายควรสวมเสื้อผ้าสะอาด กางเกงขายาว
หรือโสร่ง และถอดรองเท้าก่อนเข้า

แต่ละวันนักเรียนปอเนาะจะต้องตื่นประมาณ 4.30 น. แล้วขึ้นไปสมาแยซูบ๊ะ (ละหมาดซุบหุ) คือละหมาดเวลาย่ำรุ่งก่อนฟ้าสว่างร่วมกันที่บนบालาเซาะห์ ซึ่งเป็นทั้งที่เรียนและทำกิจกรรมของปอเนาะ

บางปอเนาะ โต๊ะครูจะไปปลูกโต๊ะปาเก้ให้ขึ้นไปละหมาด จากนั้นจะแบ่งเป็นกลุ่มละ 10-15 คน เพื่อเรียนศาสนาอ่านคัมภีร์อัลกุรอานกับรุ่นพี่ซึ่งเรียนอยู่ในชั้น 10 (ชั้นสูงสุด) โดยโต๊ะปาเก้จะผลัดกันอ่านพระคัมภีร์ จากนั้นทุกคนจะมารวมกันเพื่อเรียน *กีต๊ะยาวิ (กีตาบยาวิ)* กับบาบประมาณ 15-30 นาที การเรียนการสอนในปอเนาะไม่มีหลักสูตรหรือวิธีการที่ตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับโต๊ะครูแต่ละคน

กิจวัตรประจำวันของเด็กปอเนาะ คือ ประมาณ 6.45 น. จะลงจากบालาเซาะห์เพื่อมาหุงหาและกินอาหารเช้า เข้าแถวแล้วอ่านดอออ (คูอาร์) ตอน 7.45 น. จากนั้นก็เริ่มเรียนตั้งแต่เวลา 8.00 น. ไปจนถึง 11.30 น. พักรกลางวัน 1 ชั่วโมง แล้วจึง *สมาแยไซโฮ (ละหมาดดูฮฺริฮฺ)* การเรียนภาคบ่ายเริ่มตอน 13.00 น. จนถึงเวลา *สมาแยอาซา (ละหมาดอัสรือ)* เมื่อละหมาดเสร็จก็เรียนต่อไปจนถึงเวลา *สมาแยงอระ (ละหมาดมักริบ)* พอหลัง *สมาแยอีซอ (ละหมาดอีซา)* ก็ถึงเวลากินอาหารเย็น บางปอเนาะอาจจะเรียนต่อจนถึงประมาณ 22.00 น. จึงเลิกเรียน

สำหรับวิชาที่เด็กปอเนาะต้องเรียน มีภาษามลายู อักษรยาวิ และภาษาอาหรับ บางปอเนาะมีการสอนมลายูโดยใช้อักษรโรมัน หรือภาษารูมีด้วย เหตุที่เด็กๆ ต้องเรียนภาษาก็นี้อาจมาจากว่าตำราที่ใช้สอนศาสนาเขียนเป็นภาษามลายู

และอาหรับ โต้ปะปาเกจึงควรมีความรู้ทั้งสองภาษา เพื่อให้สามารถทบทวนและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตัวเองในภายหลัง

วิชาที่เกี่ยวกับศาสนา แบ่งเป็นวิชา *ฟิกฮ์* คือนิติศาสตร์อิสลาม ข้อกฎหมาย บทบัญญัติ และการดำเนินชีวิตตามครรลองของศาสนา วิชา *ตะเซาเวฟ* ที่ว่าด้วยหลักการพัฒนาจิตใจ วิชาประวัติศาสตร์นบี วิชา *เตฮีด* ว่าด้วยหลักเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า วิชา *ฮะดีษ* ที่กล่าวถึงวจนะและแนวทางการปฏิบัติของศาสดา วิชา *คีอิด* หรือศิลปะการเขียนตัวอักษรอาหรับ

อัลกุรอาน คัมภีร์แห่งศาสนาอิสลาม

อัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำรัสขององค์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ที่ประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) 114 บท (ซูเราะฮ์) 30 ภาค (ยูซ) ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัดได้ทั้งหมด คำสอนในอัลกุรอานครอบคลุมทุกเรื่องราว ทั้งเรื่องครอบครัว การทำมาหากิน การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ความรู้ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หลักวิชาทางการแพทย์ ประวัติศาสตร์ มรดก การสมรส และการหย่าร้าง นับเป็นรากฐานของกฎหมายอิสลาม

นอกจากคัมภีร์อัลกุรอาน มุสลิมยังยึดแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตัวตามแบบอย่างคำสอน และการยอมรับหลักคำสอนของท่านศาสดา ซึ่งเรียกกันว่า **ซุนนะฮ์** เมื่อแรกผู้ใกล้ชิดท่านนบีมุฮัมมัดได้ช่วยกันจดจำทั้งหลักการปฏิบัติและคำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) แล้วบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น ต่อมาปราชญ์ทางศาสนาได้นำซุนนะฮ์ของท่านศาสดามานบันทึกไว้เป็น **ฮะดีษ** หรือภาษามลายูเรียกว่า **ฮาเดะ** เพื่อเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายและการปฏิบัติของคนมุสลิม

ทุกวิชามีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมี **อากีตะห์** หรือหลักการศรัทธา ที่ถูกต้อง

นอกจากการจัดการเรียนการสอนในแต่ละปอเนาะจะต่างกันแล้ว โตะครูของปอเนาะต่างๆ ยังมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันด้วย นี่คือเหตุผลว่าทำไมโตะปาเกบางคนเมื่อเรียนที่ปอเนาะหนึ่งจนรู้สึกว่ามีความรู้แล้ว ก็อาจจะย้ายไปเรียนที่อีกปอเนาะหนึ่ง เพื่อศึกษาความรู้ที่โตะครูในปอเนาะนั้นมีความเชี่ยวชาญ บางครั้งโตะปาเกจากปอเนาะหนึ่งยังอาจขออนุญาตไปเรียนบางวิชา ในบางวันที่ปอเนาะอื่นได้

โตะปาเกที่เปลี่ยนที่เรียนแบบนี้ ส่วนใหญ่เป็นโตะปาเกที่เรียนในระดับสูง การแสวงหาความรู้ในลักษณะนี้ไม่ได้มีแต่ในหมู่นักเรียนเท่านั้น นักวิชาการศาสนาเองก็อาจจะเดินทางไปแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญศาสนาในด้านต่างๆ ด้วยเช่นกัน

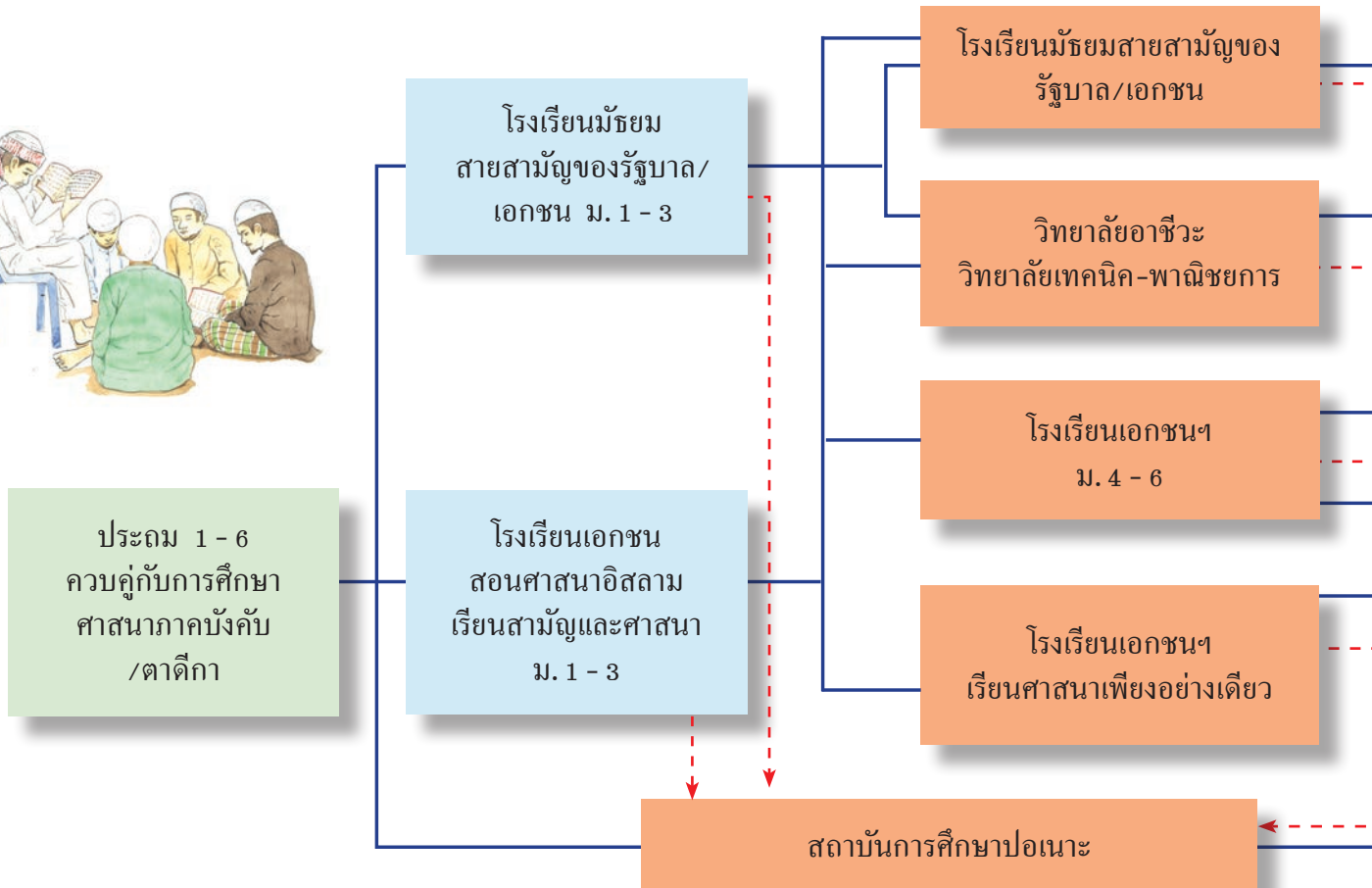
ตำราเรียนที่ใช้ในปอเนาะส่วนใหญ่เป็น **กิตะยาวิ** และหนังสือตำราอาหาร โตะครูและบาบอเป็นผู้เลือกว่าจะใช้เล่มไหน วิธีการสอนก็คือโตะครูจะอ่านกิตะยาวิ หรือหนังสือ ทีละประโยค แล้วอธิบายความหมายของประโยคนั้น โตะครูบางคนเน้นการอธิบาย แต่บางคนอธิบายสลับการถาม-ตอบ

สำหรับการเรียนภาษาอาจใช้วิธีท่องจำ โดยโตะครูจะเลือกตำราตามความสามารถและระดับความรู้ของโตะปาเก ส่วนการวัดผลใช้วิธีการถาม-ตอบระหว่างเรียน โตะปาเกคนไหนตอบคำถามได้ถูกต้อง หรือโตะครูประเมินแล้วว่า

สามารถเรียนรู้เนื้อหาในหนังสือได้ด้วยตนเอง โต้ะครูก็จะแนะนำให้ไปเรียนกับ
โต้ะครูคนอื่นต่อไป

โต้ะปาเกในปอเนาะจะอายุเท่าไรก็ได้ ผู้ที่มีครอบครัวแล้วหรือสูงอายุก็
มาเรียนได้ ในกรณีที่เป็นผู้ใหญ่ก็ไม่จำเป็นต้องเรียนทุกวิชา และสามารถเลือก
เวลาเรียนเมื่อว่างจากภารกิจประจำวัน หรือเรียนในเวลากลางคืนก็ได้

เส้นทางการศึกษาของเด็ก ๆ มลายูมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หมายเหตุ : เส้นประสีแดงแสดงให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาที่รับผู้ต้องการศึกษาศาสนาโดยไม่จำกัดวุฒิการศึกษา เพศ และวัย

สถาบันอุดมศึกษา
ของรัฐบาล/เอกชน
ภายใน/ต่างประเทศ

สถาบันศึกษาศาสนา
ระดับอุดมศึกษา
ในต่างประเทศ

สถาบันการศึกษาปอเนาะที่อื่นๆ

ประกอบอาชีพ
เช่นเดียวกับผู้จบ
มหาวิทยาลัยทั่วไป

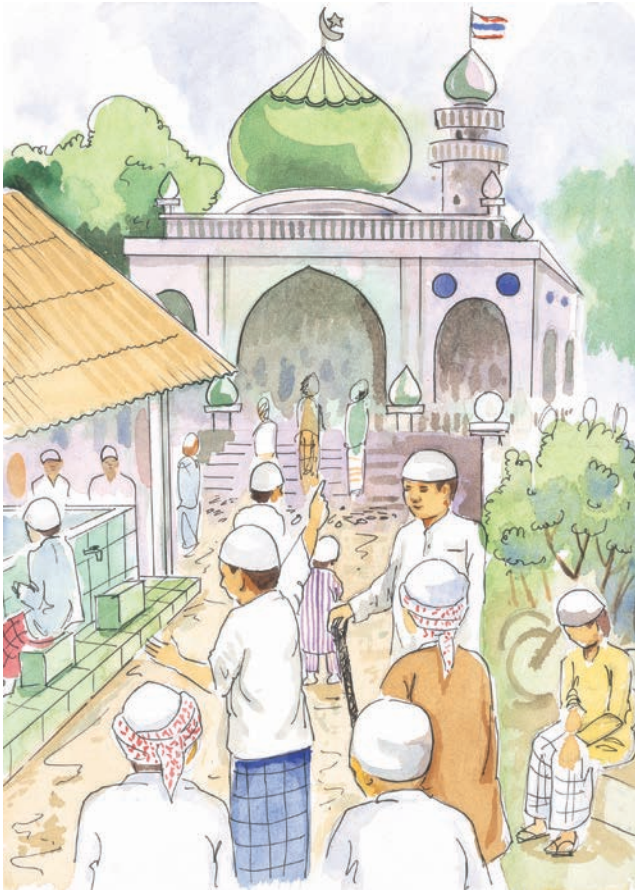
โต๊ะอิหม่าม โต๊ะครู
ครูสอนศาสนา
ประกอบอาชีพ
ส่วนตัว

สมาแญ้อมาอะฮ์ หรือละหมาดวันศุกร์

เกาะห์เคยตามอาเยะกับโตะเกี (ปู) ไปสมาแญ้อมาอะฮ์ที่มัศยิดบ้างในช่วงปิดเทอม อาเยะบอกว่า**สมาแญ้อมาอะฮ์** หรือละหมาดวันศุกร์ หรือที่คนไทยพุทธเรียกว่าละหมาดใหญ่ประจำสัปดาห์ เป็นข้อบังคับหรือเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับ**มุสลิมมีน** (ผู้ชาย) ทุกคน คนที่ไปละหมาดในวันนี้จึงมีแต่ผู้ชายเท่านั้น มัสยิดที่ใช้สมาแญ้อมาอะฮ์ได้ต้องเป็นมัสยิดที่มีผู้ไปละหมาดไม่น้อยกว่า 40 คน ผู้ไปละหมาด ภาษาทางราชการ เรียกว่า สัปบุรุษ และภาษาท้องถิ่นเรียกว่า **มะมูม**

สมาแญ้อมาอะฮ์เริ่มด้วยการฟังการอ่านตือเบาะห์หรือคำอบรมของอิหม่ามหรือผู้รู้ทางศาสนา จากนั้นละหมาด 2 รอกาอัต ขอพร ขอลูแก่โทษ ผู้คนส่วนใหญ่นิยมไปละหมาดร่วมกันที่มัศยิดในชุมชน เพราะทำให้มีโอกาสมาพบปะพูดคุยบอกล่าข่าวสาร รวมทั้งปรึกษาหารือปัญหาต่างๆ โตะเกีเคยเล่าว่า ในอดีตเคยมีการกำหนดวันหยุดสุดสัปดาห์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นวันศุกร์และเสาร์ ต่อมาวันหยุดเปลี่ยนเป็นเสาร์-อาทิตย์ เจ้าของร้านค้าจึงมักให้ลูกจ้างชาวมลายูพักกลางวันวันศุกร์นานกว่าปกติ เพื่อทำละหมาดรวม

รอกออัต คือ 1 หน่วยของกฤษฎีการท่าละหมาด ตั้งแต่ ยืน โค้ง และก้มลงกราบ

สัปปุรุษ หรือ **มะมูม** หมายถึงผู้ที่ไปปฏิบัตินมาสการหรือ ท่าละหมาดเป็นปกติในวันศุกร์ ณ มัสยิดแห่งใดแห่งหนึ่ง และมีชื่อปรากฏอยู่ในทะเบียนของมัสยิด พระราชบัญญัติ การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ให้ความหมาย “สัปปุรุษ” ว่า หมายถึงมุสลิมที่คณะกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปปุรุษมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปปุรุษ เกินกว่า 1 มัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

ดีอเบาะห์ (ภาษามลายู) หรือ **คูกูบะฮฺ** หรือ **คุดบะห์** (ภาษาอาหรับ) หมายถึง การเทศนา การอบรม หรือ การให้ความรู้

คูกูบะห์ **ญุมออัต** หมายถึง การบรรยายธรรมตักเตือน หรือการเทศนาเกี่ยวกับคำสอน เพื่อสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับอิสลามให้มากขึ้นและถูกต้อง กระตุ้นจิตวิญญาณ แห่งอีมาน (การศรัทธา) และเพื่อให้ยำเกรงต่อพระองค์ อัลลอฮฺ (ช.บ.) คูกูบะฮฺเป็นเงื่อนงำหนึ่งของการละหมาด วันศุกร์ ถ้าไม่มีการคูกูบะฮฺ ถือว่าการละหมาดนั้นใช้ไม่ได้

โต๊ะอีแม โต๊ะคอเตะ โต๊ะบีลา

วันนั้น เมื่อทำละหมาดวันศุกร์เสร็จแล้ว เลาะห์ก็กับโต๊ะกีไปที่ร้านน้ำชาปากทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อนๆ โต๊ะกีบางคนมาอยู่ที่ร้านก่อน และกำลังนั่งคุยกันถึงจังหวัดหนึ่ง เลาะห์ถามโต๊ะกีว่า **โต๊ะอีแม โต๊ะคอเตะ โต๊ะบีลา** ทำหน้าที่อะไรบ้าง

โต๊ะกีกับเพื่อนช่วยกันอธิบายให้เลาะห์ฟังว่า มัสยิดแต่ละแห่งจะต้องมีโต๊ะอีแม เป็นประธานของมัสยิด โต๊ะคอเตะ และโต๊ะบีลาเป็นรองประธานกรรมการ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีจำนวนไม่น้อยกว่า 6 คนแต่ไม่เกิน 12 คน สัปบุรุษประจำมัสยิดเป็นคนเลือกคณะกรรมการประจำมัสยิด โดยดูจากการเป็นคนมีความรู้ มีความเคร่งครัดในศาสนา มีความสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นอย่างไร กรรมการมัสยิดมีหน้าที่นำพาสัปบุรุษให้มีความศรัทธาและมั่นคงต่อการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันและประจำสัปดาห์ ดำเนินการเรื่องชะกาดของหมู่บ้าน กรรมการมัสยิดจึงเป็นผู้นำศาสนาที่มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด มัสยิดไหนมีกรรมการมัสยิดที่เข้มแข็ง จะมีสัปบุรุษไปปฏิบัติศาสนกิจอย่างหนาแน่น

“อย่างเวลาไปสมาแยมาอะฮู โต๊ะอีแมจะทำหน้าที่นำการละหมาดวันศุกร์ คอเตะเป็นคนบรรยายธรรมก่อนละหมาดวันศุกร์ หรือที่เรียกว่าอ่านตือเบาะห์ ส่วนบีลาเป็นผู้ทำหน้าที่แบ (อาซาน) หรือเรียกให้คนมาละหมาดที่

มัสยิด”

“สนใจอย่างนี้โตขึ้นอยากเป็นโต๊ะอีแมหรือเถาะห์ โต๊ะก็คงภูมิใจและดีใจมากถ้าหลานได้เป็นโต๊ะอีแม เพราะหลานจะได้ทำงานเพื่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) และเพื่อศาสนาอิสลาม” โต๊ะก็แข็งท้งท่าย ก่อนจะเปลี่ยนไปพูดเรื่องราคาผลไม้ปีนี้

โต๊ะอีแม (ภาษามลายู) หรือ **อิมาม** หรือ **อิหม่าม** (ภาษาอาหรับ) แปลว่า ผู้นำ คือ ผู้นำในการทำละหมาด ผู้นำในชุมชน ผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรม

โต๊ะคอเต๊ะ (ภาษามลายู) หรือ **คอฎิบ** หรือ **คอเต็บ** (ภาษาอาหรับ) เป็นผู้บรรยายธรรมดักเตือนมุสลิม ก่อนการละหมาดวันศุกร์

โต๊ะบิลาล (ภาษามลายูถิ่น) หรือ **บิลาล** หรือ **บิหลัน** (ภาษาอาหรับ) เป็นตำแหน่งที่ได้มาจากชื่อของ บิลาล บิน เราะบาหุ ชายผิวดำผู้มีน้ำเสียงดี ในสมัยของท่านนบี (ช.ล.) ท่านบิลาลได้รับหน้าที่เป็นผู้บอกเวลาละหมาด มุสลิมในสังคมไทยจึงเรียกผู้ที่ทำหน้าที่อาซานเมื่อถึงเวลาละหมาดว่าบิหลัน

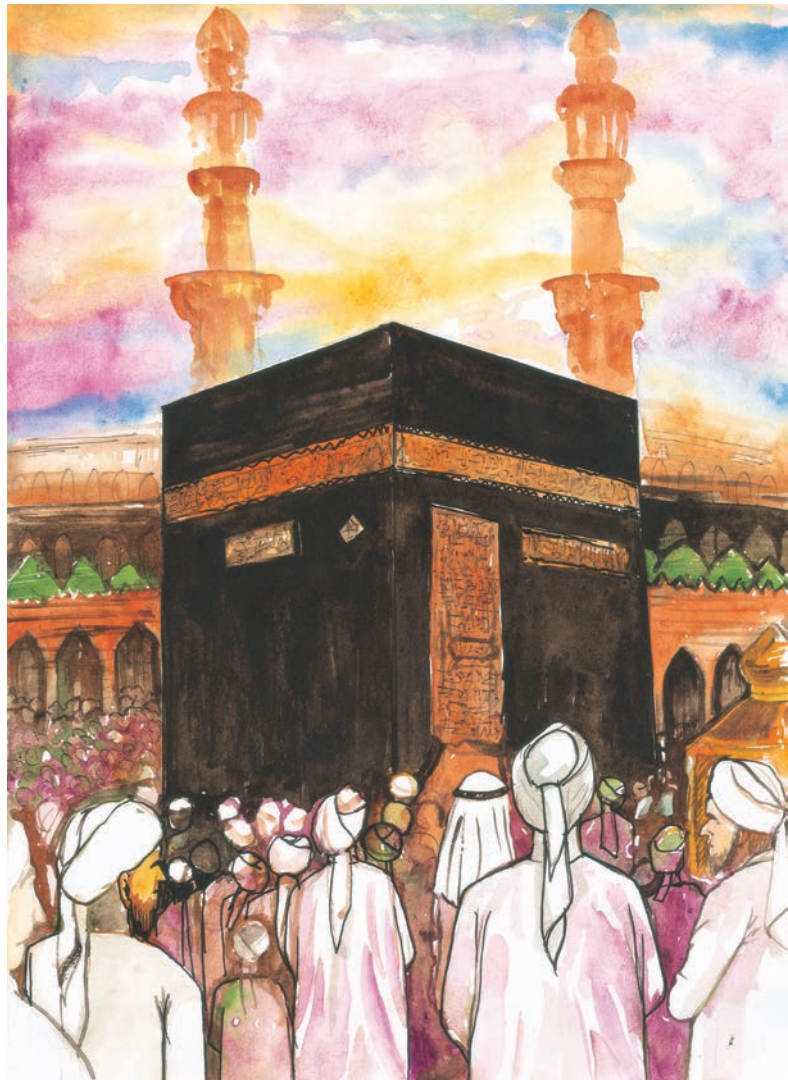
บวระฮาญี

การประกอบพิธีฮัจญ์ที่มักกะฮ

เมื่อวันก่อน ไก่ไปส่งน้ำไปประชุมที่กรุงเทพฯ สนามบินหาดใหญ่คลาคล่าไปด้วยชาวมุสลิมหลายมุสลิม เมื่อกลับมาเล่าให้เลาะห์กับอาเยาะฟัง อาเยาะบอกว่าสมัยที่ไก่อกับเลาะห์ตัวเล็ก ๆ เป็นสถานีรถไฟยะลาที่เต็มไปด้วยคนมุสลิมที่จะเดินทางไปทำ ฮาญี

ไก่อรู้ว่าชาวมุสลิมหลายคนในหมู่บ้านเคยไปทำฮาญี เพราะถือว่าเป็นการทำบุญที่สำคัญอย่างหนึ่ง แต่ก็เพิ่งรู้จากอาเยาะของเลาะห์ว่าคนที่มาส่งผู้ที่จะไป**บวระฮาญี** ก็เหมือนได้ร่วมทำบุญด้วย อาเยาะอธิบายว่าการไปทำฮัจญ์เป็นบทพิสูจน์อย่างหนึ่งของการดำรงตนตามหลักการแห่งศาสนาอิสลามของชาวมุสลิม คนที่ไปทำฮัจญ์บางคนต้องเก็บสะสมเงินมากกว่าครึ่งชีวิตกว่าจะมีเงินพอเป็นค่าเดินทางและค่าใช้จ่าย การได้ไปทำฮัจญ์จึงเป็นความภาคภูมิใจของทั้งผู้ที่เป็นและญาติพี่น้อง สมัยก่อน คนที่ไปทำฮัจญ์ต้องเดินทางโดยเรือซึ่งต้องใช้เวลหลายเดือน และมีอันตรายมาก การมาส่งของญาติพี่น้องจึงเป็นเสมือนการอำลาหากเกิดเหตุที่ทำให้พวกเขาไม่ได้กลับมาเจอกันอีก

๘๘ การไปทำฮัจญ์ เป็น
บทพิสูจน์อย่างหนึ่งของ
การดำรงตนตามหลัก
การแห่งศาสนาอิสลาม
ของชาวมุสลิม... ทุกปี
มุสลิมนับล้านคนจาก
ทั่วโลกจะเดินทางไป
นครมักกะฮ์ ที่นั่นจะไม่มี
การแบ่งแยกเชื้อชาติ
ชาติพันธุ์ ชนชั้น ๙๙

บวระฮายี (ภาษามลายู) หรือ **ทำฮัจญ์** (ภาษาอาหรับ) เป็นหลักปฏิบัติประการสุดท้ายในหลักปฏิบัติ 5 ประการของชาวมุสลิม เป็นหลักการที่บังคับเพียงผู้ที่มีความสามารถที่จะปฏิบัติเพียง 1 ครั้งในชีวิต โดยเป็นผู้มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่ต้อง กู้หนี้ยืมสิน ไม่ทำให้ผู้ที่อยู่เบื้องหลังลำบาก

ฮัจญ์ หมายถึงการเดินทางไปสู่บัยตุลลอฮ์ หรืออัล-กะอฺบะฮ์ ที่นครมักกะฮ์ เพื่อประกอบศาสนกิจ การบำเพ็ญฮัจญ์เริ่มในเดือน ชุลฮิจญ์ หรือเดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติของอิสลาม ใช้เวลาทั้งกระบวนการประมาณ 45 วัน

การทำฮัจญ์นับเป็นหนึ่งในเครื่องทดสอบความศรัทธา ความอดทน และเสียสละ ไม่ใช่การไถ่บาป หรือศาสนกิจเพื่ออวดความมั่งมี ทุกปีมุสลิมนับล้านคนจากทั่วโลกจะเดินทางไปนครมักกะฮ์ ที่นั่นจะไม่มี การแบ่งเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้น

ฮัจญี (เป็นคำเอกพจน์) หมายถึง ผู้ชายที่เดินทางไปฮัจญ์ สำเนียงท้องถิ่นเรียกว่า **ฮาญี**

คำว่าฮัจญี และฮัจญะฮ์ นอกจากเป็นคำเรียกผู้เดินทางไปทำฮัจญ์แล้ว ยังใช้เรียกนำหน้าชื่อเช่น ฮัจญีสุหลง เพื่อบอกว่าเป็น ผู้ที่เคยไปทำฮัจญ์มาแล้ว

อัล-กะอฺบะฮ์ เป็นสิ่งก่อสร้างรูปทรงสี่เหลี่ยมที่สร้างด้วยหินตรงใจกลางของมัสยิดอัลฮารอมในนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดี-อาระเบีย บางครั้งเรียกว่า **บัยตุลลอฮ์** (บ้านของอัลลอฮ์ [ซ.บ.])

ตอนที่ 3

เรียนโลกนอกกำแพง
ฝึกฝนทักษะวัฒนธรรม

ร้านของแม่กิม

อาเยะของเลาะห์และพ่อของไ่ก่ตัดสินใจเหมือนกันว่าเลาะห์และไ่ก่น่าจะลองไปสอบเข้าโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด

วันประกาศผลสอบ ทั้งสองคนดีใจมากที่สอบเข้าโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดได้ ทั้งคู่ยังได้อยู่ห้องเดียวกันด้วย

ที่ห้องเรียน ม.1 ไ่ก่กับเลาะห์ได้เพื่อนใหม่มากมาย บางคนมาจากอำเภออื่น บางคนบ้านอยู่ในตัวจังหวัด ในบรรดาเพื่อนใหม่ มีคนที่ไ่ก่กับเลาะห์รู้จักมาก่อนแล้ว เธอเป็นเด็กผู้หญิงร่าเริง ผิวขาว ตาชั้นเดียว ชื่อจู่ บ้านของจู่เป็นร้านขายผ้าอยู่ในตลาด ชื่อร้าน “แม่กิม” มะของเลาะห์เคยไปซื้อผ้าที่นี่หลายครั้ง อาหมะของจู่จึงรู้จักมะของเลาะห์ดี

มะเคยเล่าให้ฟังระหว่างนั่งรถกลับบ้านว่าสมัยที่ **โตะ** (ยาย) ยังมีชีวิตอยู่ โตะก็มักจะมาซื้อผ้าที่ร้านแม่กิม ตอนนั้นเจ้าของร้านคือแม่ของแม่กิม และยังเป็นเพียงร้านเล็ก ๆ เมื่อแม่กิมแต่งงานจึงย้ายมาเปิดร้านเป็นร้านห้องแถวอย่างในตอนนี้ มะชอบมาซื้อผ้าที่ร้านแม่กิม เพราะแม่กิมพูดภาษามลายูเหมือนคนมลายู แม่กิมเป็นคนใจดี ขายของไม่เอารัดเอาเปรียบลูกค้า ที่สำคัญกว่านั้น แม่กิมยังรู้ประเพณีของชาวมุสลิม เช่น รู้ว่าชาวมุสลิมไม่ใส่เสื้อผ้าที่มีรูปคนหรือสัตว์ ผ้าที่จำเป็นของชาวมุสลิมคือผ้าขาวสำหรับห่อศพ ร้านของแม่กิมยังขายผ้าฮิญาบคลุมผม ผ้าโสร่ง ผ้าถุง ผ้าตัดชุดสำหรับมุสลิมมะฮฺ ผ้าคลุมละหมาด รวมทั้งที่นอนโตโตที่คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชอบใช้กัน

แม่กิมมีเพื่อนเป็นมุสลิมหลายคน เพื่อนเหล่านี้ล้วนเป็นลูกค้าประจำเก่าแก่ เวลาเพื่อนชาวมุสลิมจัดงาน ไม่ว่าจะปองงานเลี้ยงน้ำชา งานแต่งงาน งานสวด ก็จะมาชวนแม่กิม ซึ่งแม่กิมก็มักจะร่วมทำบุญ และให้ของขวัญแก่เจ้าภาพด้วยทุกครั้ง ทุกปีในวันฮารีรายอ ลูกค้าชาวมุสลิมจะนำ **กะตุปีะ** (ข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อ หรือต้มสามเหลี่ยม) และขนมอื่นๆ มาให้แม่กิม นอกจากนั้น ไม่ว่าจะลูกจ้างของแม่กิมที่เป็นชาวมุสลิม หรือลูกค้า ยังสามารถทำสมาเยที่ร้านของแม่กิมได้ เพราะอย่างนี้ ร้านของแม่กิมจึงเป็นศูนย์รวมข่าว ทั้งข่าวจากคำปอง (หมู่บ้าน) ข่าวในเมือง ใครไปใครมา นอกจากมาฟังข่าว ยังช่วยเอาข่าวมาบอกแก่คนอื่นด้วย

กาเฮงกลุบง สำหรับผู้หญิง กะปิเยาะห์ สำหรับผู้ชาย

วันเสาร์นี้ไก่และเลาะห์ไปทำรายงานที่บ้านของจู ตอนที่ทั้งสองคนมาถึงร้านแมะกิม แมะกิมกำลังคุยอยู่กับกะยะ (พียะ) ซึ่งเป็นลูกจ้าง **มุสลิมมะฮฺ** ในร้านแมะกิม กะยะคลุม**กาเหม็งกูรบง** หรือที่ภาษาอาหรับเรียกว่าฮิญาบมาทำงานด้วย

เลาะห์นึกถึงที่อาเยะเคยเล่าให้ฟังว่าในอดีตการคลุมกาเหม็งกูรบงของผู้หญิงมุสลิมมักไม่เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะในสถานศึกษาบางแห่ง สถานที่ทำงานบางที่ ผู้หญิงมุสลิมจะไม่ได้รับอนุญาตให้คลุมผมไปเรียนหนังสือหรือทำงาน หรือแม้บางครั้งจะคลุมผมไปได้ก็จะมีสายตาไม่เข้าใจของผู้คนคอยจับจ้องมายังผู้หญิงที่คลุมกาเหม็งกูรบงเสมอ

เลาะห์มองไปร้านค้าที่อยู่ใกล้ร้านแมะกิม คนขายของหน้าร้านล้วนเป็นหญิงสาวมุสลิมที่คลุมกาเหม็งกูรบงทั้งสิ้น เลาะห์จึงถามจูว่า “เจ้าของร้านค้าแถวนี้เขายอมให้ลูกจ้างคลุมผมมาทำงานหรือ”

จูจึงเล่าให้ฟังว่า “อาหะบอกว่าผู้หญิงมุสลิมจะต้องใส่ผ้าคลุมผมเป็นกฎของเขา แต่บางครั้งอาหะบอสงสัยว่าเขาไม่ร้อนหรือรู้สึกรำคาญบ้างหรือส่วนที่จะคลุมผมมาขายของนะไม่มีปัญหา กลับเป็นข้อดีเสียอีก เพราะผ้าคลุมผมเหมือนเป็นสัญลักษณ์บอกให้ลูกค้ามาลาอยู่รู้ว่า ที่ร้านมีคนขายมุสลิมที่พูดภาษามลายูได้ ทั้งยังเข้าใจเรื่องของประเพณีต่างๆ ด้วย”

จูถือโอกาสนี้ถามเลาะห์บ้างว่า “เมื่อตอนที่เราเป็นเด็ก ทำไมเราไม่ค่อยเห็นคนมลายูคลุมผมมากเท่านี้”

เลาะห์บอกว่าเขาเคยได้ยินมาเกี่ยวกับน้ำสาวของเลาะห์คนหนึ่งว่าเมื่อก่อนที่ผู้หญิงมลายูไม่ค่อยคลุมผม หรือคลุมเพียงหลวม ๆ ไม่ได้ปิดผมจนมิดชิดขนาดนี้ เพราะยังไม่มีความรู้เรื่องหลักการชัดเจน แต่ต่อมาเมื่อมีอัลกุรอานภาษาไทย มีผู้รู้ศาสนาบอกเล่าให้ฟังอย่างชัดเจนมากขึ้น ทั้งยังมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้สตรีมุสลิมคลุมฮิญาบในสถานศึกษา (ประมาณปี 2530 - 2531) และที่ทำงาน จึงทำให้ผู้หญิงเริ่มคลุมกาเซ็งกูรบบมากขึ้น และคลุมอย่างถูกต้องตามหลักการ

ถึงตรงนี้ ไก่อดสงสัยต่อไปไม่ได้ว่าถ้ามีกฎว่าผู้หญิงต้องคลุมผม แล้วผู้ชายมุสลิมล่ะ ศาสนาอิสลามมีกฎแบบนี้สำหรับผู้ชายด้วยหรือไม่

จูยังถามเลาะห์ต่อว่าการที่ผู้ชายมุสลิมสวมหมวก**กะปิเยาะห์** (หรือ กอปิเยาะห์) ซึ่งเป็นหมวกผ้าส่วนมากเป็นสีขาวนั้น เป็นกฎทางศาสนาหรือไม่

เลาะห์ตอบว่าข้อบังคับเรื่องนี้ไม่มี แต่ถ้าใส่ก็จะได้อบุญ เพราะเป็นการทำตามวิถีปฏิบัติของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เหมือนกับการพันผ้าโพกศีรษะที่เรียกว่าผ้า**ซัรบัน** หรือ**สระบัน** หรือที่ภาษามลายูถิ่นเรียกว่า **กาเซ็ง (ผ้า) ซรีอแบ** ซึ่งไม่ได้เป็นข้อบังคับ แต่หากทำแล้วจะได้อบุญ

เลาะห์บอกว่าคนที่มักจะใส่กะปิเยาะห์เป็นประจำคือโต๊ะครู โต๊ะปาเก (นักเรียนปอเนาะ) ผู้ที่ไปทำฮัจญ์มาแล้ว นักเรียนที่ไปเรียนศาสนา ส่วนชายมุสลิมทั่วไปมักจะสวมกะปิเยาะห์เมื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือไปร่วมงานประเพณีต่างๆ

แม้จะไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม แต่การที่ร้านแม่กิมขายเสื้อผ้าผู้หญิง และมีผู้หญิงมุสลิมมาช่วยขายของในร้านทำให้รู้สึกได้ว่าผ้าโสร่งที่ผู้หญิงมลายู ไทยพุทธ และจีนใสนั้นดูจะเหมือน ๆ กัน คือเป็นผ้าปาเต๊ะ ลายพรรณไม้ที่มี สีสันสวยงาม ที่ต่างกันออกไปก็คือเสื้อ

เลาะห์จึงบอกว่าผู้หญิงมุสลิมใส่เสื้อ 3 แบบ มีเสื้อ**กือบายอ** เสื้อ**บานง** หรือเสื้อ**กูรง** เสื้อกือบายอต่างจากเสื้อบานงตรงที่เสื้อกือบายอสวมสบายกว่า เพราะตัวเสื้อหลวม แขนกว้าง เสื้อกือบายอจะไม่มีกระดุม ผู้หญิงมุสลิมนิยมใช้ เข็มกลัดคักคักแทนกระดุม แต่ปัจจุบันคนไม่นิยมสวมกันแล้ว จะมีก็แต่คนเฒ่า คนแก่ที่ยังใส่กันอยู่บ้าง

เสื้อที่ยังใส่กันในปัจจุบัน คือเสื้อบานงและกูรง และส่วนใหญ่จะใส่เมื่อ งานประเพณี หรือเวลาไปงานเลี้ยง เสื้อบานงเป็นเสื้อเข้ารูปยาวแค่สะโพก เมื่อก่อนมักใช้ผ้าลูกไม้หรือผ้าบาง ๆ และมีสองชั้นเพื่อความเรียบร้อย

ศาสนาอิสลามบัญญัติเรื่องการแต่งกายของ**มุสลิมมะฮฺ** (ผู้หญิงมุสลิม) ไว้ชัดเจน ว่าผู้หญิงมุสลิมจะต้องปกปิดร่างกายตั้งแต่ศีรษะ เว้นใบหน้าและฝ่ามือ มุสลิมมะฮฺจึงต้องสวมผ้าคลุมศีรษะที่เรียกว่า **ฮิญาบ** ทุกครั้งที่ออกจากบ้าน หรือเมื่อมีผู้ที่ไม่ใช่ญาติใกล้ชิดเข้ามาในบ้าน การคลุมศีรษะหรือปกปิดร่างกายก็เพื่อขยับยั้งความชั่วร้าย และไม่ให้เกิดความเสียหายหรือเป็นภัยต่อตัวเอง แต่ก็มีผู้หญิงมุสลิมบางกลุ่มที่ปิดหน้าเพื่อแสดงว่าเป็นกลุ่มเคร่งครัดในหลักการศาสนา

นอกจากการคลุมศีรษะ สตรีมุสลิมต้องไม่สวมเสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าเนื้อบาง โปร่ง ห้ามแต่งกายรัดรูป เสื้ออกระโปรง และกางเกงต้องไม่แสดงสัดส่วนของร่างกาย น้ำหอมก็เป็นสิ่งต้องห้ามเมื่อหญิงสาวจะออกไปนอกบ้าน หรืออยู่ในที่สาธารณะ แต่อนุญาตให้ใช้เพื่อระงับกลิ่นกายโดยไม่สร้างความเขี้ยววนหรือดึงดูดความสนใจ

ผู้หญิงมุสลิมจะใส่เสื้อบานกับผ้ายาวบือละ (ผ้าชวาเป็นผ้าฝืน ไม่ได้ตัดเย็บ เวลานุ่งใช้พันเอา) และผ้าปาเต๊ะ ปัจจุบันผู้หญิงมุสลิมมักใช้ผ้าซิ่นเดียวกันตัดเป็นทั้งเสื้อและผ้านุ่ง

ส่วนเสื้อกุงเป็นเสื้อและกระโปรงที่ตัดเย็บด้วยผ้าซิ่นเดียวกัน ต่างกับชุดบานตรงที่เป็นเสื้อไม่เข้ารูป แต่เป็นทรงตรงคลุมสะโพกยาวลงมาถึงขาอ่อน

การแต่งกายของมุสลิมมะฮฺ (หญิงมุสลิม) จากอดีตถึงปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก สาวๆ มุสลิมเดี๋ยวนี้สวมใส่เสื้อผ้าสีสดใส แบบของเสื้อผ้าทันสมัย คลุมผมด้วยผ้าสีเดียวกับชุดที่สวมใส่ มีเครื่องประดับอัญญาบลวดลวยสวยงาม

พูดเรื่องเสื้อผ้าผู้หญิงแล้ว จูก็อดถามไม่ได้ว่าแล้วผู้ชายมุสลิมอย่างเกาะห์ต้องสวมเสื้อผ้าแบบใดแบบหนึ่งหรือเปล่า

ผ้าโลรอง เป็นผ้านุ่งที่ผู้ชายมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเลเซีย รวมทั้งอินโดนีเซีย นิยมสวมใส่ และถือว่าเป็นการแต่งกายที่สุภาพ

“พวกเธอเคยเห็นเราใส่กางเกงขาสั้นเหนือเข่าหรือเปล่าละ” และห์ถามก่อนอธิบายให้เพื่อนฟังว่าบทบัญญัติของศาสนาอิสลามกำหนดไว้ว่าผู้ชายจะต้องปกปิดร่างกายตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า ห้ามผู้ชายใส่ผ้าไหม ยกเว้นเพื่อการรักษาโรค ห้ามใส่เครื่องประดับที่ทำจากทองคำ เพราะเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย ผู้ชายมุสลิมจึงมักใส่แหวนเงินที่ประดับด้วยหินสีต่างๆ

และห์บอกว่าผู้ชายมุสลิมก็นุ่งโสร่ง เสื้อที่พวกเขานิยมใส่กันเรียกว่าเสื้อ **ติโละบลางอ** มีทั้งที่เป็นเสื้อคอกลม และคอจีน ผ่าหน้าครึ่งหนึ่ง ติดกระดุม 3 เม็ด แขนทรงกระบอกกว้าง เสื้อนี้เรียกอีกอย่างว่า **บายูโตะ** ที่เรียกเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าโตะครุหรืออุสต์ำชานิยมใส่เสื้อแบบนี้ ผู้ชายมุสลิมจะใส่ติโละบลางอกับกางเกง หรือสวมเสื้อสูททับ เวลาไปงานที่เป็นทางการ ในกรณีที่ไปงานแต่งงาน ก็มักสวมชุดมลายูซึ่งคล้ายกับชุดประจำชาติของมาเลเซีย และสวม**ซอกะห์** คือหมวกผ้ากำมะหยี่สีดำทรงรี

ส่วนโตะครุ โตะอิหม่าม โตะปาเก มักนิยมสวมชุดเรียกว่าชุด**โต๊บ** และชุด**ยูเบาะห์** ชุดโต๊ฟเป็นเสื้อชุดยาว แขนสั้น มีหลายสีเป็นชุดสำหรับใส่อยู่บ้าน ส่วนชุดยูเบาะห์เป็นเสื้อยาว คอตั้ง แขนยาว สีขาวแบบชาวอาหรับ และมักจะสวมใส่ในชีวิตประจำวัน

อาหารอิสลามที่ร้านโกฮับ

บางวันที่ไก่และเลาะห์มาถึงโรงเรียนแต่เช้า ทั้งสองจะเดินไปกินอาหารเช้าที่ร้าน “โกฮับ” หากดูป้ายชื่อหน้าร้าน ซึ่งตามมาด้วยอักษรภาษาจีน ไก่เชื่อว่ามุสลิมหลายคนคงเดินผ่านไปหาร้านอาหารอื่นแทน แต่เพียงมองไปที่หน้าร้าน จะเห็นโต๊ะยาววางหม้ออาหารที่หลากหลาย พร้อมคนขายมุสลิมมะฮ์ที่คลุมฮิญาบกำลังตักอาหารไม่หยุดมือ ข้างๆ มีชายผิวคล้ำหน้าเข้มสวมกะปิเยาะห์นั่งทอดโรตีสีและมะตะบะอยู่ไม่ห่าง ถัดไปอีกหน่อยเป็นชายผิวขาวทอดปาทองโกอยู่ในกระทะใบใหญ่

เมื่อเดินเข้าไปในร้านจะเห็นหม้อต้มน้ำร้อนแบบที่นิยมใช้ในร้านน้ำชาทั่วไป และตู้กระจกที่เต็มไปด้วยแก้วชาคาแฟ รวมถึงกระป๋องกาแฟ ชา โกโก้ และนม ผู้ชายที่ยืนอยู่ข้างหลังตู้ นั่นคือโกฮับชายชาวจีนเจ้าของร้าน และเจ้าของปาทองโก ที่แบ่งพื้นที่หน้าร้านให้ครอบครัวของชาวมลายูมุสลิมครอบครัวหนึ่ง มาค้าขายอาหารฮาลาลแก่ลูกค้าชาวมุสลิม

ร้านโกฮับจึงมีทั้งลูกค้ามลายูมุสลิม และไทยพุทธ ที่เข้ามากินอาหารด้วยความสบายใจอย่างไม่ขาดสาย เหมือนที่เลาะห์กับไก่ไม่ต้องกังวลว่ามีตรรกภาพจะถูกขวางกั้นด้วยอาหาร

ร้านอาหารเช่นนี้มีอยู่หลายร้านในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และอาจนับได้ว่าเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่วัฒนธรรมที่แตกต่างสามารถดำรงอยู่ข้างเคียงกันได้ต่างพึ่งพา และเสริมส่งซึ่งกันและกัน

มาแกล่ก๊อดากอปี

วัฒนธรรมการดื่มของชาวมลายูมุสลิมนั้นห้ามเครื่องดื่มที่เป็นของเมาทุกชนิด น้ำชาจึงเป็นเครื่องดื่มที่นิยมกันในหมู่ชาวมลายู

เช้านี้ เลาะห้กับเพื่อนสองคนไปหาไก่ที่บ้าน แล้วชวนกันไปดื่มน้ำชาที่ร้านของแบเป็ง เลาะห้กับไก่อั้ง **เตออ** หรือซาร้อนใส่น้ำตาลไม่ใส่นม ส่วนเพื่อนอีกสองคนสั่ง **เตชูชู** คือซาร้อนใส่นม

ลูกค้าในร้านน้ำชามีทั้งผู้ใหญ่วัยกลางคน คนสูงอายุ วัยรุ่น แต่ทั้งหมดเป็นผู้ชาย บางคนกำลังคุยกัน บางคนอ่านหนังสือพิมพ์ บางโต๊ะกำลังฟังเสียงนกเขาและนกกรงหัวจุกที่นำมาจากบ้านแล้วแขวนไว้หน้าร้าน บางคนวิเคราะห์ผลการแข่งขันฟุตบอลเมื่อคืนที่ผ่านมา

ร้านน้ำชาในหมู่บ้านจะขายช่วงเช้าจนถึงหัวค่ำ คนขายเป็นคนในครอบครัว ไม่เหมือนกับร้านน้ำชาในตัวเมืองยะลาที่จะเปิดตอนหัวค่ำ และเป็นแหล่งรวมของวัยรุ่นเท่านั้น เจ้าของร้านก็เป็นวัยรุ่นชายชาวมุสลิมที่มาลงทุนด้วยกัน วัยรุ่นเจ้าของร้าน ตอนกลางวันจะไปเรียนหนังสือที่วิทยาลัยเทคนิค หรือวิทยาลัยอาชีวะ พอตกกลางคืนก็มาขายน้ำชา ส่วนลูกค้าวัยรุ่นจะมาจับกลุ่มกันดูการแข่งขันฟุตบอล นั่งเล่น และพูดคุยกันเรื่องต่างๆ

แต่ไม่ว่าจะเป็นร้านน้ำชาแบบในหมู่บ้านหรือในเมือง นี่เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เลาะห้กับไก่อ คนมุสลิมกับคนพุทธมาพบปะพูดคุยกัน

“ร้านน้ำชา เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่คนมุสลิมกับคนพุทธมาพบปะพูดคุยกัน”

“แขก” ของใคร ใครเป็น “แขก”

วันนี้เลาะห์กลับบ้านด้วยหน้าตาไม่แจ่มใสเหมือนเคย มะจึงถามว่าเกิดอะไรขึ้น

เลาะห์เล่าว่าวันนี้เพื่อนคนหนึ่งมาเรียกเลาะห์ว่า “ไอ้แขก” ทำให้เลาะห์รู้สึกไม่พอใจ จึงบอกเพื่อนคนนี้ไปว่าอย่าเรียกเลาะห์ว่าแขก แต่เพื่อนคนนั้นไม่เลิก ทำให้เพื่อนเลาะห์ที่เป็นมุสลิมหลายคนไม่พอใจจนเกือบจะมีเรื่องชกต่อยกัน

มะดูท่าจะตกใจไม่น้อย แต่ก็คลายใจเพราะร่างกายเลาะห์ไม่มีร่องรอยว่าไปต่อยตีกับใคร

เลาะห์บอกว่า เป็นเพราะอาจารย์ประจำชั้นเข้ามาทัน อาจารย์ถามว่ามีเรื่องอะไรกัน และถามว่าทำไมเลาะห์และเพื่อนมุสลิมถึงโกรธเวลาใครมาเรียกว่า “แขก”

เพื่อนมุสลิมคนหนึ่งบอกว่า เพราะคำว่าแขกหมายถึงคนที่มาเยี่ยมเยียน แต่ชาวมลายูมุสลิมไม่ได้เป็นคนมาเยี่ยมเยียน เพราะอยู่ในดินแดนนี้มาแต่ไหนแต่ไร

ส่วนเพื่อนอีกคนก็อธิบายว่า “แขก” หมายถึงคนอินเดีย คนศรีลังกา และชาวทมิฬ ที่อยู่ในประเทศไทย เลาะห์และเพื่อนๆ ไม่ใช่แขก

เลาะห์เสริมว่า “คำว่าแขก เป็นคำที่ให้ความรู้สึกเหมือนดูถูก ถ้าใครมาเรียกจู่ๆ แจ็ก จูก็คงไม่ชอบใช้ไหม”

ปกติแล้วในภาษามลายูเรามักเรียกคนมลายูมุสลิมว่า **ออแซนนายู** คำว่าออแซ แปลว่าคน ออแซนนายูแปลว่าคนมลายู คำว่ามลายูเป็นคำเรียกเชื้อชาติของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ในภาษาไทยส่วนใหญ่เราจะเรียกตัวเองว่าคนอิสลาม จริงๆ แล้วคำว่าอิสลามคือศาสนาอิสลาม คนที่นับถือศาสนาอิสลามจะเรียกว่าคนมุสลิม แต่ด้วยความเคยชิน คนมุสลิมส่วนมากมักเรียกตัวเองว่าคนอิสลาม คนไทยพุทธและคนจีนส่วนมากก็มักเรียกคนมลายูมุสลิมว่าคนอิสลามเช่นกัน

มุสลิมมีภรรยาได้ 4 คนจริงหรือ

เมื่อเช้าก่อนมาโรงเรียน จูได้ยินลูกค้าคนไทยพุทธถามอาหมะว่าผู้ชายมุสลิมมีเมีย 4 คนได้จริงหรือ อันที่จริงจูก็อยากรู้ว่าอาหมะของจูจะตอบว่ายังไง ติดตรงที่ว่าถ้ามัวรอฟัง เธออาจมาโรงเรียนสายได้ จูคิดในใจว่าเอาไวไปถามเลาะห์ก็ได้

พอจูถามคำถามนี้กับเลาะห์ เลาะห์เองก็ตอบไม่ได้ทันที เขารู้แต่ว่าในหมู่บ้านของเขาแทบไม่มีใครมีเมียเกินหนึ่งคน แต่แล้วก็นึกขึ้นมาได้ว่าเขาเคยได้ยินอาเยาะพูดว่าคนที่จะมีภรรยาเกินหนึ่งคน จะต้องเลี้ยงดูภรรยาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อาเยาะห้บอกว่า “ชาวบ้านอย่างเรา มีเมียแค่คนเดียว ลูกอีก 4-5 คน แค่นี้ยังเลี้ยงดูให้สุขสบายแทบไม่ไหว แล้วจะไปมีมากกว่าหนึ่งได้ยังไง”

จูซึ่งอยากรู้คำตอบเสนอว่าคนที่อาจตอบคำถามนี้ได้คือครูที่สอนวิชาศาสนาอิสลาม ชื่อคุณครูฟาตีเมาะห์

เด็ก ๆ ไปหาคุณครูหลังกินอาหารกลางวัน ครูฟาตีเมาะห์เล่าย้อนไปถึงสมัยของท่านศาสดานบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ว่าท่านศาสดาได้แต่งงานกับหญิงที่เป็นหม้ายจากสงคราม และหญิงที่สามีตายจากสาเหตุอื่น เพื่อท่านจะได้ปกป้องและดูแลหญิงหม้ายเหล่านั้น ทั้งจากภาวะสงครามที่มีอันตรายมากมาย และจากความยากลำบากในการดำรงชีวิต

ครูฟาตีเมาะห์พูดเหมือนอาเยาะของเลาะห์ว่าตามหลักการของศาสนาอิสลาม ชายมุสลิมมีภรรยา 4 คนได้ ถ้าเขาอยู่ในฐานะที่จะให้ความยุติธรรม

**“ชายมุสลิมมีภรรยา 4 คนได้
ถ้าเขาอยู่ในฐานะที่จะให้ความ
ยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคนได้
เท่าเทียมกัน”**

ในด้านต่างๆ แก่ภรรยาทุกคนได้เท่าเทียมกัน คือ ต้องให้ค่าเลี้ยงดู อาหาร เครื่องแต่งกาย และที่อยู่อาศัยกับภรรยาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องไม่สร้างความกระทบกระเทือนใจให้แก่ภรรยาคนใดคนหนึ่ง ต้องไม่แสดงความรักต่อคนใดคนหนึ่งมากกว่าอีกคน ต้องยกย่องภรรยาทุกคนอย่างเสมอภาค ต้องไม่เรียกใครว่าเมียน้อยหรือเมียหลวง และต้องแบ่งเวลาให้กับภรรยาทุกคนเท่าๆ กัน

สรุปว่าถ้าชายมุสลิมคนไหนมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนและทำให้มีปัญหาครอบครัว ก็เป็นเพราะเขาไม่นำคำสอนของศาสนาไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

เลาะห้รังเกียจสุนัข?

วันหนึ่งขณะที่จู่ เลาะห้ และไก่ กำลังทำรายงานกลุ่มอยู่ที่ต้นไม้ สุนัขตัวหนึ่งเดินเข้ามา ทำท่าเหมือนจะขออาหาร เลาะห้หันไปเห็นเข้า เขาลุกขึ้นแล้วไปยืนบนเก้าอี้ ไก่ซึ่งคุ้นกับเลาะห้ดี ไม่รู้สึกแปลกใจอะไร แต่จู่ซึ่งแม้จะรู้ว่าคนมุสลิมไม่ชอบสุนัข แต่ก็ยังไม่เคยเห็นท่าที่แบบนี้ของคนมุสลิม

เมื่อไก่ไล่สุนัขหัวตัวนั้นไปแล้ว เลาะห้จึงนั่งลง และบอกจู่ว่าเขาไม่ได้รังเกียจสุนัข แต่สุนัขเป็น**นะญิส** หมายถึง สิ่งสกปรกในศาสนาอิสลาม ซึ่งนอกจากสุนัขและสุกรแล้ว ยังมีซากสัตว์ที่ตายโดยไม่ได้เชือดตามหลักการของศาสนาอิสลาม เลือดที่หลั่งออกจากร่างกาย น้ำเหลือง น้ำหนอง ปัสสาวะ และอุจจาระ ทั้งของคนและสัตว์

เลาะห้บอกว่าศาสดามูฮัมหมัด (ซ.ล.) ห้ามการคลุกคลีกับสุนัข ไม่ควรเลี้ยงไว้ถ้าไม่จำเป็น คนมุสลิมบางคนบอกว่าเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้านและล่าสัตว์ได้หากจำเป็น แต่ถึงอย่างนั้น คนมุสลิมส่วนใหญ่ก็จะหลีกเลี่ยงการสัมผัสผิวและขนสุนัขเปียก ถ้าสุนัขมาเลียภาชนะ เช่น แก้วน้ำ จานข้าว จะต้องทำความสะอาดตามหลักการอิสลาม คือชำระล้างด้วยน้ำดิน 1 ครั้งและน้ำสะอาดอีก 6 ครั้ง รวมเป็น 7 ครั้ง

“แล้วถ้าหากมีหมาหลงทางเข้าไปในบ้านหรือมีสยิดเธอจะทำยังไง” จูถาม
“ก็ต้องล้าง 7 ครั้งตามที่บอกไปนั่นละ” เลาะห้ตอบ

ไก่อธิบายให้จูฟังว่าคนพุทธที่มีเพื่อนบ้านหรืออยู่ในหมู่บ้านเดียวกับ
คนมุสลิมจะรู้หลักศาสนาข้อนี้ และจะไม่เลี้ยงสุนัขเพื่อจะได้ไม่สร้างความลำบาก
ใจให้กับเพื่อนมุสลิม บางคนที่เลี้ยงไว้เฝ้าบ้านก็พยายามดูแลไม่ให้ออกไป
เพ่นพ่านที่บ้านของเพื่อนบ้าน

“อาหารอิสลาม” ไม่ใช่แค่ไม่มีหมู

ไก่ เกละห้ จู และเพื่อนๆ นัดมาทำรายงานที่บ้านของจู พอเที่ยง เด็กๆ ก็ออกไปกินข้าวที่ร้านอาหารอิสลามใกล้บ้าน ระหว่างกินอาหาร จูเล่าเรื่องที่อาเจ็ก (น้าชาย) ของเธอไปประชุมและไม่เข้าใจเรื่องการกินอาหารของคนมุสลิม

เรื่องมีอยู่ว่าที่ประชุมครั้งนั้นมีข้าราชการทั้งไทยพุทธและมุสลิมทางโรงแรมซึ่งทราบว่ามีคนมุสลิมไปประชุมด้วย ได้จัดอาหารกลางวันที่ไม่มีหมู แต่ถึงกระนั้นชาวมุสลิมส่วนใหญ่ก็ไม่กินอาหาร คนไทยพุทธบางคนรู้สึกอึดอัดเพราะไม่เข้าใจว่าทำไมคนมุสลิมถึงไม่กินอาหาร ทั้งๆ ที่เป็นอาหารที่ไม่มีหมูเป็นส่วนประกอบ

เกละห้จึงอธิบายความหมายของคำสองคำ คือ **หะรอม** กับ **ฮาลาล** ให้เพื่อนฟัง ว่าหะรอมเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับทุกคน อาหารและเครื่องดื่มที่เป็นหะรอมของคนมุสลิม คือซากสัตว์ หรือสัตว์ที่ตายเอง เลือดของสัตว์ทุกชนิด เนื้อหมู สัตว์ที่เชือดโดยไม่กล่าวนามของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) อาหารที่เช่นผีและเทพเจ้าอื่นๆ สัตว์ล่าเหยื่อที่มีเขี้ยวเล็บ เช่น เสือ สิงโต นกอินทรี และเหยี่ยว รวมทั้งสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบ ตะพาบน้ำ เต่า จระเข้ เครื่องดื่มต้องห้ามคือของมีนเมาทุกชนิด รวมทั้งอาหารที่ส่งผลเสียต่อร่างกาย

ส่วน “ฮาลาล” เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่าสิ่งที่ใช้ประโยชน์ได้ อาหารฮาลาลก็คืออาหารที่มุสลิมกินได้ คือจะต้องไม่มีส่วนผสม หรือมีการปนเปื้อน

“อาหารอิสลามไม่ใช่แค่อาหารไม่มีหมู แต่มีรายละเอียดตั้งแต่การเชือดสัตว์ การปรุง และภาชนะ”

ของอาหารและเครื่องดื่มที่เป็นหะรอม อุปกรณ์ในการปรุงและ
ภาชนะใส่อาหารต้องเตรียมตามหลักศาสนาอิสลาม คือต้อง
ปราศจากการปนเปื้อนของหะรอม และนะญิส

และให้สรุปว่าเพราะฉะนั้นอาหารอิสลามจึงไม่ใช่แค่อาหาร
ไม่มีหมูอย่างที่คนมักเข้าใจกัน แต่มีรายละเอียดตั้งแต่การเชือด
สัตว์ การปรุง และภาชนะ

สำหรับเรื่องอาหารฮาลาล ในกรณีที่เป็นมุสลิม
สามารถนำเอากฎอื่นมาใช้ได้ เช่น มีบัญญัติว่า

“ดังนั้นผู้ใดถูกทำให้คับขันด้วยความหิว
ไม่ใช่จงใจทำบาป ฉะนั้นโดยแน่แท้อัลเลาะห์เป็นผู้
ผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ (อัลกุรอาน 5: 3)”

“ถ้าผู้ใดตกอยู่ในภาวะคับขันโดยไม่เจตนา
ขัดขืนและไม่ใช้ละเมิด ดังนั้นพระผู้อภิบาล
ของเจ้า เป็นผู้ทรงให้อภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ
(อัลกุรอาน 6: 146)”

นักกฎหมายอิสลามตีความ “ความจำเป็น”
ว่าหมายถึงความต้องการอาหารเพื่อบรรเทา
ความหิวเมื่อไม่มีอาหารอื่นนอกจากอาหาร
ต้องห้าม นักกฎหมายบางคนเห็นว่าอย่างน้อย
ที่สุดก็ขอใช้เวลาผ่านไปวันหนึ่งกับอีกคืนหนึ่ง
ก่อน หลังจากนั้นแล้ว เขาอาจจะกินให้มากกว่าที่
จำเป็นเพื่อคลายความหิวและรักษาตัวเองให้พ้น
จากความตาย (ยูซุฟ กือรฎอวี, *หะลาละและ
หะรอมในอิสลาม*, หน้า 75-76)

กราบไหว้รูปเคารพไม่ได้

วันนี้เลาะห์กับเพื่อนๆ ไปร่วมงานวันวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เลาะห์ ไก่ และจู เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แล้วก็ไปเดินดูนิทรรศการ เมื่อมาถึงลานพระรูปของพระบิดา (อนุสาวรีย์สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) ไก่กับจูกมมือไหว้พระรูป ส่วนเลาะห์นั้นยืนสงบนิ่ง

จูกกับไก่อู้ว่าคนมุสลิมไม่ยกมือไหว้พระ และคิดว่าเป็นเพราะต่างศาสนา กัน แต่ไม่เข้าใจว่าทำไมเลาะห์จึงไหว้อนุสาวรีย์ไม่ได้

เลาะห์อธิบายว่าในหลักการของศาสนาอิสลามนั้น คนมุสลิมต้องศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น และการศรัทธาจะไม่มีสิ่งใดมาแทน ไม่ว่าจะเป็นรูปปั้นหรือรูปภาพของพระเจ้า หรือศาสดา

จูกคิดถึงรูปบรรพบุรุษที่อาหะมะกับป้าจูดรูปไหว้ในวันตรุษจีนและสารทจีน แล้วถามเลาะห์ว่า “แล้วถ้าเป็นรูปพ่อแม่ ปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้วไหว้ได้ไหม”

เลาะห์ตอบว่า “ไม่ได้เหมือนกันหมด ไม่ว่าจะเป็รูปบรรพบุรุษ ญาติ ผู้ใหญ่ บุคคลสำคัญต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่มุสลิมเคารพ บูชา หรือกราบไหว้ไม่ได้ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับสาเหตุที่มุสลิมไม่นิยมสวมเสื้อผ้าที่เป็นรูปคนหรือสัตว์ เพราะกลัวว่าจะให้คุณค่าสิ่งเหล่านี้มากกว่าคน หลงใหลและเคารพสิ่งเหล่านี้”

จูกจึงถามต่อว่า “แล้วคนมุสลิมถ่ายรูปได้ไหม”

เลาะห์ยิ้มและบอกว่าได้ แต่ต้องเป็นการถ่ายรูปเพื่อเก็บเป็นที่ระลึก ไม่ใช่เพื่อสักการบูชา

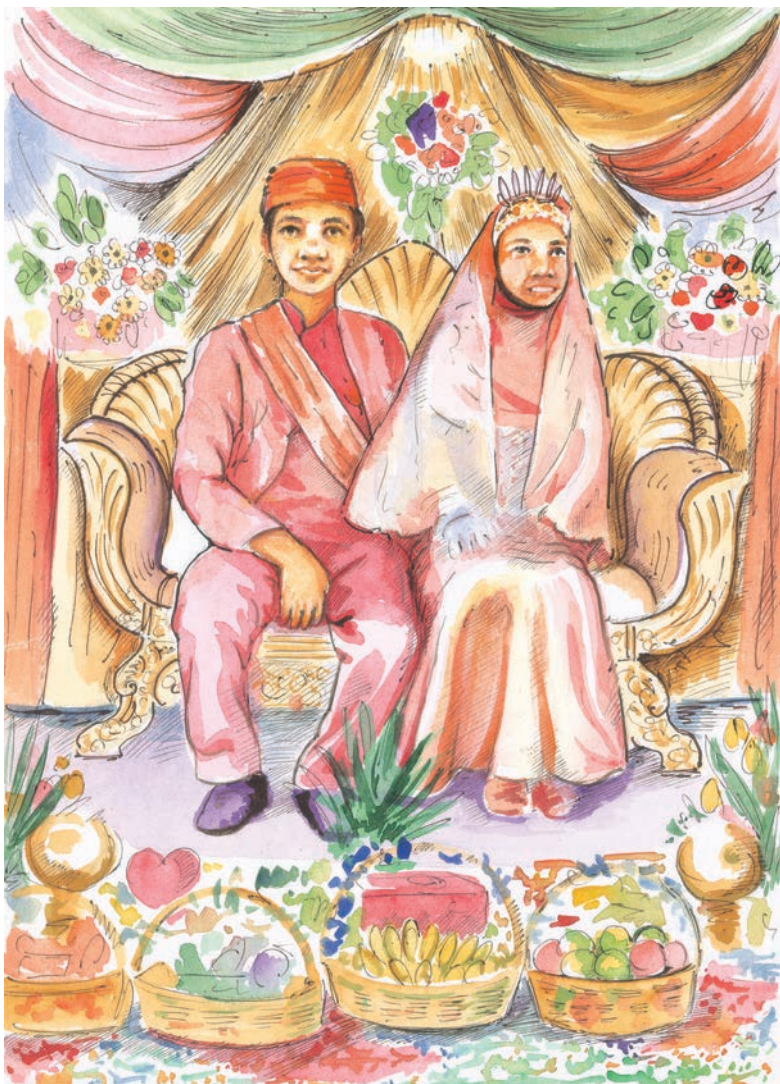
มาแกปูละ มากินเหนียวกัน

เลาะห้กับไปมาชวนจุกกับเพื่อน ๆ ในห้องให้ไปงานมาแกปูละ ที่เปาะจี (ลุง) ของเลาะห้จะจัดขึ้นในโอกาสขึ้นบ้านใหม่ที่หมู่บ้านของพวกเขา

เพื่อนบางคนไม่รู้ว่มาแกปูละคืองานอะไร ส่วนจุนั้นเคยไปงานมาแกปูละกับอาหมะหลายครั้ง เพราะเพื่อนและลูกค้าชาวมลายูของอาหมะมักมาชวนไปงานนี้

เลาะห้จึงเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังว่ “มาแกปูละเป็นภาษามลายูท้องถิ่น มาแกแปลว่กิน ส่วนปูละ แปลว่ข้าวเหนียว รวมกันแล้วแปลเป็นภาษาไทยแบบคนไต้ว่กินเหนียว เป็นงานเลี้ยงอาหาร ซึ่งไม่ได้เป็นข้าวเหนียว แต่เป็นข้าวเจ้าธรรมดาที่เรากินกันอยู่ทุกวันนี้แหละ ที่เรียกว่งานกินเหนียว เพราะเมื่อก่อนเป็นงานกินข้าวเหนียวกันจริง ๆ”

เลาะห้อธิบายว่มาแกปูละจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น การมาชะยะยาวี งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งไม่ได้เป็นประเพณีของศาสนา แต่เป็นประเพณีของชาวมลายูบางท้องถิ่น จึงไม่ใช่งานเลี้ยงอาหารแบบเดียวกับที่เลี้ยงในวันฮารีรายอพอซอ แจกที่માในงานส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน มีบ้างที่อาจเป็นคนไม่รู้จักมักคุ้นกับเจ้าภาพ แต่มงานเพราะมีเพื่อนชักชวนกันมาอีกที แจกเหล่านี้ไม่ว่จะเป็นไทย จีน และมลายู เมื่อกินอาหารเสร็จแล้ว มักมอบเงินให้เป็นของขวัญหรือแสดงน้ำใจต่อเจ้าภาพด้วย

“พุดอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าพวกเธอจะต้องเอาเงินไปมอบให้เจ้าภาพหรือคะ” และหึรับบอกเพื่อน “เพราะพวกเราเป็นเด็ก ไม่ต้องมอบเงินเป็นของขวัญ เราแค่อยากชวนให้ไปกินเหนียวกันเท่านั้น”

ถึงตรงนี้ เพื่อนชาวไทยพุทธคนหนึ่งก็เสริมว่าอันที่จริง คนไทยพุทธทางภาคใต้ก็มีงานกินเหนียว แต่งานกินเหนียวของคนใต้จะหมายถึงงานแต่งงาน

ตอนที่ 4

สามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้
โลกหลายวัฒนธรรม

เดือนในศาสนาอิสลาม

เมื่อสองสัปดาห์ก่อนในวิชาสังคมศึกษา อาจารย์ได้ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำรายงานเกี่ยวกับประเพณีของชาวมลายูมุสลิม ชาวจีน และชาวไทยพุทธ โดยให้นักเรียนไปอ่านหนังสือและถามข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน

กลุ่มของเลาะห์อธิบายเรื่องการนับวันเวลาของคนมุสลิม เขาอธิบายว่าศาสนาอิสลามนับเวลาตามระบบจันทร์คติ โดยใช้เหตุการณ์ **อิญญ์เราะฮ์** หรือการอพยพของนบี จากนครมักกะฮ์ไปสู่มะดีนะฮ์ เป็นจุดเริ่มต้นของปี ซึ่งเรียกว่าปีอิญญ์เราะฮ์ศักราช หรือ ฮ.ศ.

เดือนของอิสลามจะมี 28, 29 หรือ 30 วัน เดือนอิญญ์เราะฮ์มีความสำคัญสำหรับมุสลิมเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ต้องอิงตามปฏิทินนี้

เดือน 1 มุฮัรรอม มีประเพณีที่สำคัญของศาสนาอิสลามคือ **วันอาชูรอ** ซึ่งตรงกับวันที่ 9-10 ของเดือน จะมีการถือศีลอดซุนนะห์ หรือการถือศีลอดตามแบบอย่างของท่านนบี บางพื้นที่จะมีประเพณีกวนอาชูรอ ซึ่งทำด้วยข้าวกะทิ เกลือ น้ำตาลโตนด มัน กล่ำย ฟักทอง เม็ดผักชี (ตุมา) บางที่ก็ใส่ไก่ด้วย เมื่อก่อนคนมุสลิมจะกินอาชูรอใส่กะลา แล้วใช้ใบมะพร้าวมาทำเป็นช้อนตัก เลอะห้เล้าซ่าๆ เพื่อให้เพื่อนๆ ฟังทัน

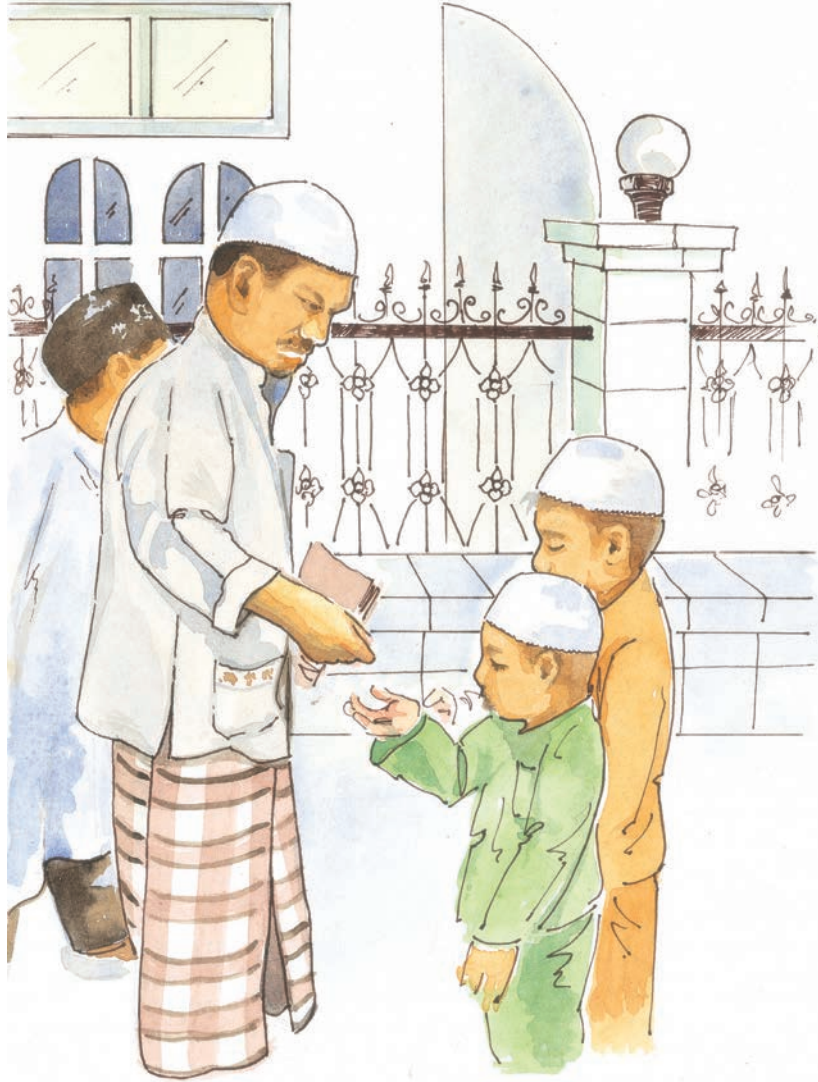
เดือน 3 รอปีอัล-เอาวัล ในวันที่ 12 เป็นวันเมอลิด ตรงกับวันเกิดของท่านบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เรียกในภาษาถิ่นว่าบูแลเมาะโละ

เดือนที่ 8 ที่ชื่อว่าเดือน ชะอฺบาน ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) สนับสนุนให้มีการถือศีลอด ก่อนจะถึงการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน วันที่ 15 ของเดือนบางหมู่บ้านจะมีคำคืนเรียกว่าวัน **นิสฟูชะอฺบาน** ซึ่งชาวบ้านจะเอาผลไม้และขนมหวานมากินด้วยกันที่มัสยิด แล้วอ่าน *ยาซีน* 3 จบ เป็นการเตรียมตัวต้อนรับเดือนแห่งการถือศีลอด

เดือนที่ 9 เรียกกันว่าเดือนรอมฎอน ถือว่าเป็นเดือนแห่งการฝึกความอดทนของชาวมุสลิม **ปอซอ** หรือ **ถือศีลอด** เป็นหลักปฏิบัติ 1 ใน 5 ประการของอิสลาม หมายถึงการงดเว้นจากการกิน ดื่ม และอดกลั้นจากอารมณ์ใฝ่ต่ำทั้งหลาย ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ตก

“เดือนนี้ เราต้องตื่นตั้งแต่ตีสามตีสี่เพื่อทำอาหารและกินอาหาร เรียกว่ากินซาโฮ (ภาษามลายู) หรือสุซุร (ภาษาอาหรับ) เป็นการกินอาหารตอนเช้ามีดก่อนละหมาดตอนเช้า ตอนกลางวันเราจะไม่กินอาหารและน้ำ จนกระทั่งตอนสิ้นแสงพระอาทิตย์ เราจะเปิดปอซอหรือละศีลอดด้วยการกินผลไม้ โดยมากคนมุสลิมนิยมเปิดปอซอด้วยการกิน **บูเวาะตามา** (อินทผลัม) ตามแบบอย่างท่านนบี หลังจากนั้นก็จะละหมาดมักริบ แล้วจึงกินอาหารได้”

เพื่อนคนหนึ่งยกมือขึ้นถาม “ทำไมคนมุสลิมชอบบ้วนน้ำลายตอนถือศีลอด”

เพื่อนที่เป็นมุสลิมคนหนึ่งช่วยตอบว่า “เพราะคนมุสลิมบางคนไม่มั่นใจว่า ได้ทำความสะอาดปากและฟันดีแล้ว จึงต้องคอยบ้วนน้ำลายเพื่อให้แน่ใจว่าจะ ไม่กลืนอาหารระหว่างถือศีลอด แต่บางคนคิดว่าถ้าแปรงฟันและบ้วนปาก อย่างดี ก็กลืนน้ำลายได้อย่างปกติ”

เพื่อนชาวพุทธคนหนึ่งสงสัยว่าการถือศีลอดทำไปทำไม
เลาะห์ตอบว่า “การปอซอเป็นการฝึกฝนร่างกายและจิตใจให้หนักแน่น
อดทน สร้างความเสมอภาค ให้ทุกคนรู้จักความหิวจะให้เห็นใจคนจนและ
มีเมตตาช่วยเหลือคนอื่น”

ปอซอ (ภาษามลายู) หรือ การถือศีลอด

ผู้หญิงจะถือศีลอดเมื่อเริ่มมีประจำเดือน ส่วนผู้ชายจะเริ่มเมื่อมีฟันเป็ยกหรืออายุ 15 ปี พ่อแม่จะเริ่มให้ลูกฝึกถือศีลอดครั้งวัน
ก่อนขยายเวลาจนเต็มวัน เริ่มจากหนึ่งวันจนเต็มเดือน

บทบัญญัติของศาสนายกเว้นคน 7 กลุ่มว่าไม่ต้องถือศีลอด คือ 1. เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ 2. คนวิกลจริต 3. คนแก่ที่
อ่อนแอเกินกว่าที่จะถือศีลอด จะต้องชดใช้ด้วยการบริจาคอาหารเท่ากับที่ตนเองกินในแต่ละวันให้กับคนยากจน 1 คน
4. คนป่วยเรื้อรังและคนป่วยที่การถือศีลอดจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 5. หญิงมีครรภ์ หรือที่เพิ่งคลอดลูก และแม่ที่
ให้นมลูก 6. หญิงมีรอบเดือน 7. คนที่อยู่ระหว่างการเดินทางไกล เมื่อพ้นจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ตั้งครรภ์ ให้นมลูก
มีรอบเดือน และการเดินทางเสร็จสิ้น คนเหล่านี้จะต้องถือศีลอดชดใช้

คืนวันที่ 29 ของการปอชอชาวบ้านจะมารวมกันที่มีสยิดเพื่อดูดวงจันทร์ว่าวัน **รายอปอชอ** หรือวัน **อีดิลฟิตรี** คือวันไหน ในคืนนี้จะมีการบริจาคชะกาตฟิตรีเราะฮูให้กับคนยากจน เป็นข้าวสาร 3 ลิตรต่อคน หรือเป็นชะกาต (1 ก้นตั้ง) หรือ 2.7 กิโลกรัม ถ้าเป็นเงินจะคำนวณตามราคาปัจจุบัน หรือตามประกาศของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

สำหรับผู้ถือศีลอด การบริจาคชะกาตฟิตรีเราะฮูสำคัญมาก เพราะจะช่วยขัดเกลาผู้ถือศีลอดให้สะอาดจากความผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการถือศีลอด

เดือน 10 ชาวาล วันที่ 1 ของเดือน คือ **ฮารีรายอปอชอ** หรือที่คนมุสลิมภาคกลางเรียก วัน **อีดีเล็ก** ถือเป็นวันเฉลิมฉลองที่ได้ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ก่อนวันรายอปอชอหนึ่งวัน ผู้หญิงจะทำข้าวต้มห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเรียกกันว่า **กะตูปี๊ะ** ลักษณะเหมือนขนมต้มที่ใช้ในการทำบุญเดือนสิบของชาวไทยพุทธ ไว้แจกให้แก่ญาติมิตรและเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ยังมีการเตรียมอาหารคาวหวานอีกมากมาย ทั้งข้าว **แกงนาซิดาแม** ข้าวหมก **ตาแป** (ข้าวหมาก) ขนมหวาน

ประมาณ 7-9 โมงเช้าของวันรายอ ทุกคนจะไปละหมาดที่มีสยิด คนที่มีฐานะดีจะมาแจกเงินให้เด็กและคนชรา

หลังจากนั้นจึงไปเยี่ยมญาติมิตร ขออภัยในสิ่งที่ได้ทำผิดพลาดต่อกัน เชิญเพื่อนบ้านมาร่วมกินอาหารและแจกอาหารให้แก่กัน หลังจากวันรายอหนึ่งวัน มุสลิมบางคนจะถือศีลอดต่ออีก 6 วัน แต่นี้ไม่ใช่ข้อบังคับ บางคนจะถือ

โอกาสหยุดงานพักผ่อน และพาครอบครัวไปเที่ยว ผู้หญิงจะเตรียมเสื้อผ้าที่ดีที่สุด หรือเสื้อผ้าใหม่ให้ทุกคนในครอบครัวสวมใส่ในวันสำคัญนี้

ต่อมาคือเดือน 11 **ซุลกะเดาะห์** (ภาษามลายูถิ่น) หรือที่เรียกกันว่า **ซุลเกาะห์เดาะห์** เป็นเวลาที่คนที่มีทรัพย์สินเพียงพอจะเตรียมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย คนที่ไปทำฮัจญ์บางคนต้องเก็บสะสมเงินมากกว่าครึ่งชีวิตกว่าจะมีเงินพอเป็นค่าเดินทางและค่าใช้จ่าย การได้ไปบวระฮัจญ์จึงเป็นความภาคภูมิใจของทั้งผู้ไปและญาติพี่น้อง สมัยก่อนคนที่ไปบวระฮัจญ์ต้องเดินทางโดยเรือซึ่งต้องใช้เวลาหลายเดือน และมีอันตรายมาก การมาส่งของญาติพี่น้องจึงเป็นเสมือนการอำลาหากเกิดเหตุที่ทำให้พวกเขาไม่ได้กลับมาเจอกันอีก ในทุกปีเราจึงเห็นภาพผู้คนจำนวนมากเดินทางมาส่งผู้ไปทำฮัจญ์ที่สนามบินหาดใหญ่ และสนามบินนานาชาติอื่นๆ

จนกระทั่งถึงวันที่ 10 ของ เดือน 12 **ซุลฮิจญะฮ์** ถือเป็นวัน **รายอฮายี** สำหรับคนมลายู หรือวัน **อีดิลอัฎฮา** ซึ่งคนมุสลิมภาคกลางเรียกวันอีดใหญ่ กิจกรรมในวันนี้จะเหมือนกับวันรายอปอซอ ยกเว้นการทำกูรบาน (การเชือดสัตว์พลีเพื่ออัลลอฮ์ [ช.บ.]) สัตว์ที่นำมาทำกูรบานเป็นแพะ แกะ วัวหรืออูฐก็ได้ มุสลิมสามารถเข้าหุ้กัน 7 คน ซ็อวัวหรืออูฐ 1 ตัว ส่วนแพะหรือแกะทำกูรบานได้ 1 ตัวต่อ 1 คน เนื้อสัตว์กูรบานจะแบ่งเป็น 3 ส่วน แจกจ่ายแก่คนยากจน ญาติพี่น้อง เพื่อนๆ และเก็บไว้กินในครอบครัว เป็นการฝึกความเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ด้อยโอกาส

กะตู่ปี๊ะ หรือ **ตูปี๊ะ** หรือต้มสามเหลี่ยม

เครื่องปรุง : ข้าวเหนียว หัวกะทิ เกลือ และน้ำตาล

วิธีทำ : นำข้าวเหนียวแช่น้ำค้างคืน นึ่งข้าวเหนียวให้สุก ยกขึ้น ใส่หัวกะทิที่ใส่เกลือและน้ำตาล ชิมรสให้กลมกล่อม นึ่งอีกครั้ง แล้วนำมาห่อใบปาละหรือใบกะพ้อ แล้วนำไปนึ่งหรือต้มในน้ำพอประมาณ บางสูตรจะนำข้าวเหนียวที่แช่น้ำแล้วมาผัดกับกะทิที่ใส่เกลือใส่น้ำตาลจนงวดพอหยิบได้ ห่อใบกะพ้อแล้วนำไปนึ่ง แต่หากห่อข้าวเหนียวด้วยใบกะพ้อแน่นพอก็อาจนำไปต้ม เพราะน้ำจะไม่เข้าไปในข้าวเหนียว

นาซิดาแฆ หรือ ข้าวเหนียวแคง เป็นอาหารพื้นเมืองของชาวมลายูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะมีข้าวเหนียวโรยหน้าด้วยชามา (หรือสมัน) กินกับแคงไก่ แคงไข่ แคงปลา หรือแคงเนื้อ

เครื่องปรุง : ข้าวเหนียว ข้าวสาร กะทิ หัวหอมซอย ลือบอ (คล้ายเม็ดผักชี) จิงชอย น้ำตาล เกลือ

วิธีทำ : ผสมข้าวเหนียวกับข้าวสาร แช่น้ำ 1 คืน นำไปนึ่งจนเกือบสุกแล้วมูนด้วยหางกะทิ ก่อนนำไปคลุกกับหัวหอม ลือบอ น้ำตาล เกลือ แล้วนำไปนึ่งพอให้มีไอน้ำ แล้วผัดหรือมูนกับหัวกะทีก่อนอีกครั้ง

ชามานาซิดาแฆ สำหรับใช้โรยหน้านาซิดาแฆ

เครื่องปรุง : มะพร้าวคั่ว กุ้งหรือเนื้อปลาสุก น้ำตาลแว่น (คล้ายน้ำตาลปี๊ก) เกลือ หัวหอม ตะไคร้

วิธีทำ : ตำมะพร้าวคั่วให้ละเอียด พักไว้ ตำหัวหอม ตะไคร้ เกลือให้ละเอียด ใส่กุ้งหรือเนื้อปลาดมสุก ตำให้ละเอียด เสร็จแล้วนำเครื่องที่ตำนี้ไปผสมกับมะพร้าวคั่ว ใส่น้ำตาลแว่น คลุกเคล้าให้เข้ากัน

แคงไก่

เครื่องปรุง : เนื้อไก่ กะทิ หอม กระเทียม จิงชอย เครื่องแกงมัสมั่น

วิธีทำ : ต้มไก่กับหางกะทิพอสุก พักไว้ ผัดเครื่องแกงกับหอม กระเทียม จิงชอย พอมีกลิ่นหอม นำไก่มาผัดเข้าด้วยกัน เพิ่มกะทีก็กเล็กน้อย

เมาะโละหรือเมาลิด วันรำลึกถึงนบี

เมาลิดเป็นคำเรียกย่อๆ ของ **เมาลิดินนบี** แปลว่า การเฉลิมฉลองหรือการระลึกถึงเดือนแห่งการประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ในภาษามลายูถิ่นเรียกวันนี้ว่า**เมาะโละ**

วันเมาะโละของทุกปีจะตรงกับวันที่ 12 เดือนรอปีอัล-เอาวัล (เดือนที่ 3 ตามปฏิทินฮิจญ์เราะฮ์ศักราช) ละแวกให้เพื่อนฟังว่ามัสยิดในหมู่บ้านของละแวกจะมีการเตรียมงานกันอย่างคึกคัก โดยก่อนหน้านี้ทางมัสยิดได้รวบรวมเงินบริจาคจากชาวบ้านในหมู่บ้านเพื่อซื้อวัว แพะ หรือแกะ มาเตรียมเชือดเพื่อทำอาหารเลี้ยงในวันงาน จำนวนเงินที่บริจาคในแต่ละหมู่บ้านจะไม่เท่ากันแล้วแต่การจัดการของแต่ละที่ แต่ส่วนใหญ่คนที่มีฐานะจะบริจาคมกกว่าสักหน่อย

งานเมาะโละเริ่มด้วยโต๊ะครุ อิหม่าม จะได้รับเชิญมาร่วมกันอ่านประวัติท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เรียกว่าอ่าน **บัจซันยี** ที่มัสยิด เมื่ออ่านประวัติจบแล้ว ทุกคนจะร่วมกันดอออ (ดูอาอู) หรือขอพรจากพระเจ้า หลังจากนั้นก็นิอาหารด้วยกัน

ละแวกเสริมว่าอาเยาะของเขาเคยเล่าว่าบ้านที่มีฐานะดีอาจจัดงานเมาะโละที่บ้านของตน โดยเชิญโต๊ะครุ ผู้รู้ศาสนา เพื่อนบ้าน ไปอ่านประวัติท่านนบีที่บ้าน แล้วบริจาคทานและเลี้ยงอาหารผู้ที่ไปร่วมงาน

ถึงตรงนี้ ไก่อดเสริมไม่ได้ว่ายังมีงานเมาลิดที่จัดที่อำเภอและจังหวัด ซึ่งเขาเคยไปเที่ยวกับอาเยาะของละแวก งานเมาลิดนี้เป็นงานใหญ่ เพราะร่วมกันจัด

โดยหน่วยงานราชการกับองค์กรศาสนาอิสลาม ในงานนอกจากจะมีการอ่านประวัติท่านศาสดาแล้ว ยังจัดนิทรรศการ มีกิจกรรมบนเวที และมีร้านค้ามาขาย ใกล้เคียงว่าอาเยะของเลาะห์เคยบอกเขาว่าที่กรุงเทพมหานครงานเมาลิดจะเป็นงานใหญ่ประจำปี เดิมเคยจัดที่สวนอัมพรนานถึง 3 วัน แต่ปัจจุบันไปจัดที่หนองจอก มีการทดสอบกอรี การแสดงความสามารถของเยาวชน ด้วยการตอบปัญหาศาสนา การท่องจำอัลกุรอาน ฯลฯ และมักจะมีเพื่อนๆ ต่างศาสนามาร่วมงานด้วย

เลาะห์ถามเพื่อนที่เป็นมลายูว่าเมะโละที่หมู่บ้านเขาจัดอย่างไร แต่เพื่อนตอบว่าหมู่บ้านเขาไม่มีงานเมะโละ เพราะผู้รู้ในหมู่บ้านบอกว่างานวันรำลึกการประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ไม่ได้มีแบบอย่างจากท่านศาสดา จึงไม่จัดงานเมะโละ

เลาะห์สรุปว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงของงานเมาลิดไม่ได้อยู่ที่กิจกรรม หากแต่อยู่ที่การรำลึกถึงแนวทางปฏิบัติของท่านศาสดา และนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่างหาก

กอรี คือ ผู้เข้าทดสอบการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะ หากเป็นผู้หญิงจะเรียกกอรีอะฮ์

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับ “เมาลิด”

มีแบบอย่างการให้เกียรติยกย่องท่านศาสดาหลายรูปแบบ คือ

1. ดำเนินตามการปฏิบัติในวันเกิดของท่าน คือการถือศีลอดในวันที่ตรงกับวันเกิดของท่าน คือ วันจันทร์
2. แสดงความรักต่อท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) โดยการปฏิบัติตามซุนนะฮ์ของท่าน
3. กล่าวชอลาวาต (การกล่าวสรรเสริญในภาษาอาหรับ) ต่อท่านนบี ส่วนหนึ่งจากการให้เกียรติยกย่อง และแสดงความรักต่อท่านนบี คือการกล่าวชอลาวาตว่า “โอ้อัลลอฮฺ ได้โปรดประทานพรแก่มุฮัมมัดและแก่วงศ์วานของมุฮัมมัด” การกล่าวชอลาวาตแบบนี้ไม่ต้องใช้เวลามาก ไม่ต้องทำในสถานที่เฉพาะ ท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) กล่าวว่า “ผู้ใดที่ขอพรให้แก่นั้น 1 ครั้ง อัลลอฮฺจะทรงประทานพรให้แก่เขา 10 ครั้ง และจะทรงลบล้างความผิดของเขา 10 ความผิด”
4. ปฏิบัติตามคำสั่งใช้และการไม่ละเมิดการปฏิบัติตามคำสั่งห้ามของท่านศาสดา
5. ดำเนินตามแบบอย่างของท่านศาสดา ดังอัลลอฮฺได้ตรัสไว้ว่า “แน่นอนยิ่งในตัวของร่อซูลุลลอฮฺ (มุฮัมมัด) มีแบบอย่างที่ดีแล้วแก่พวกเจ้า สำหรับผู้ที่หวังจะได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮฺ และ (มีความศรัทธาใน) วันอาคิเราะฮฺ (โลกแห่งการตอบแทน) และเขารำลึกถึงอัลลอฮฺอย่างมากมาย” (อัลกุรอาน ซูเราะห์ อัลอะฮฺซาบ อายะฮ์ ที่ 21)

ตารางประเพณีในรอบปีของชาวมลายูมุสลิม

ประเพณี/เดือน (จันทรคติ)	มูฮัรรม (Muhar ram)	ซอฟัร (Safar)	รอบีอัล -เอาวัล (Rabia -al-awal)	รอบีอัล -ธานี (Rabia -al-thani)	ญูมาดัล -เอาวัล (Jumada -al-awal)	ญูมาดัล -ธานี (Jumada -al-thani)	รอญับ (Rajab)	ชะอฺบาน (Sha- ban)	รอมฎอน (Rama- dan)	เซาวาล (Shaw- wal)	ซุลกะ -เตาะห์ (Dhul -qadah)	ซุลฮิจ -ญะฮ์ (Dhul -Hijjah)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
วันอาซุรอ	วันที่ 9-10											
วันเมาลิด			วันที่ 12									
นิตฟูชะอฺบาน								วันที่ 15				
ถือศีลอด									1 เดือนเต็ม			
วันอีดิลฟิตรี										วันที่ 1		
อีดิลอัฎฮา												วันที่ 10

วันสำคัญของชาวจีน

กลุ่มของจะต้องรายงานเกี่ยวกับวันสำคัญของชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จูและเพื่อนในกลุ่มช่วยกันเล่าว่าการนับเดือนปีของจีนจะคล้ายกับอิสลามตรงที่นับตามระบบจันทรคติ ต่างกันก็ตรงเดือนของจีนบางเดือนมี 29 วัน บางเดือนมี 30 วัน การนับรอบ 1 เดือนดูจากการหมุนรอบของพระจันทร์

แม้ว่าคนจีนจะอพยพมาตั้งถิ่นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้ว แต่ลูกหลานจีนที่นี้ยังคงรักษาประเพณีบางอย่างที่สำคัญของชาวจีน พิธีกรรมของคนจีนในรอบหนึ่งปีจะวนเวียนอยู่กับการไหว้เจ้า ได้แก่ ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผีไม่มีญาติ ไหว้ขุนนาง และไหว้พระจันทร์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการไหว้หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัว แต่อย่างน้อยในรอบ 1 ปี คนจีนจะต้องไหว้เจ้าและบรรพบุรุษใน 3 วันสำคัญ คือวันตรุษจีน เชนเม้ง สารทจีน นอกจากนี้แล้วชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังมีเทศกาลสำคัญ คือ งานแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว และเทศกาลกินเจ

คนจีนที่เป็นคนเก่าแก่ของที่นี่ส่วนใหญ่เป็นคนฮกเกี้ยน นอกจากนั้นก็มีจีนแต้จิ๋ว แคะ กวางตุ้ง และไหหลำ การไหว้เจ้าในวันสำคัญต่างๆ จึงอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปอีกในแต่ละกลุ่มภาษา

วันตรุษจีน คือวันปีใหม่ของประเพณีจีน ซึ่งจะตรงกับวันใดวันหนึ่งในเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ตามปฏิทินสากล ช่วงตรุษจีน คนจีนจะหยุดงาน 3 วัน ก่อนถึงวันตรุษจีน ชาวจีนโดยเฉพาะผู้หญิงจะรูน้อยู่กับการทำความสะอาดบ้าน (คล้ายวันฮารีรายอของคนมุสลิม) ไปจ่ายของมาเตรียมไหว้เจ้าวันไหว้เจ้าและวันกิน วันไหว้เรียกว่า **ซาจั๊บแหม** เป็นภาษาจีนแต้จิ๋วและสกเกี้ยนแปลว่าวันที่ 30 หมายถึงวันสิ้นปี วันนี้มีการไหว้เจ้า 3 เวลาด้วยกันคือเช้าตรู่ตอนสาย และตอนบ่าย แต่บางบ้านก็ไหว้เพียงสองเวลาคือตอนสายและบ่าย

ตอนเช้าตรู่จะเป็นการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ด้วยอาหารที่ต้องประกอบด้วยเนื้อสัตว์ 3 อย่าง หมู ไก่ เป็ด เรียกกันว่า ซาแซ เหล้า น้ำชา และกระดาษเงินกระดาษทองซึ่งจะนำมาเผาหลังจากธูปและเทียนที่ไหว้เจ้าหมดดอก บางบ้านหลังจากไหว้เทพเจ้าตอนเช้าที่บ้านแล้วก็ออกไปไหว้ *พ่อท่านบรรทม* หรือพระพุทธรูปไสยาสน์ วัดคูหาภิมุข แล้วจึงกลับมาไหว้เจ้าตอนสายที่บ้าน

ช่วงสายก่อนเที่ยง จะเป็นการไหว้บรรพบุรุษพ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้วด้วยเครื่องเซ่นไหว้เหมือนตอนเช้า และอาจเพิ่มชนิดอาหารที่บรรพบุรุษชอบเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ มีขนมเทียน ขนมขง ขนมห้วยฟู และขนมจันอับ ผลไม้ 3 - 5 ชนิด โดยจะต้องมีส้มรวมอยู่ด้วย

เมื่อไหว้ช่วงเช้าเสร็จแล้ว ครอบครัวจะกินอาหารร่วมกัน ในอดีตวันตรุษจีนถือเป็นวันสำคัญที่สมาชิกในครอบครัวจะกลับมาพบหน้ากัน แต่ปัจจุบันหลายครอบครัวมีสมาชิกที่โยกย้ายไปศึกษา และทำงานในต่างจังหวัดหรือ

ต่างประเทศ เดินทางกลับบ้านไม่สะดวก ความเคร่งครัดที่เคยมีมาจึงหย่อนลงตาม
หลังกินอาหารแล้วจะมีการแจกอั่งเปาหรือเต๊ะเอี้ย (เงินในซองแดง)
ให้แก่คนที่มียุ่่น้อยกว่า ลูกหลาน ลูกจ้างที่ทำงานในร้าน ลูกจ้างคนจีน
ไทยพุทธ หรือมลายูมุสลิมก็จะได้รับแจกเงินในซองแดงนี้กันอย่างถ้วนหน้า

ตอนบ่ายชาวจีนที่ปัตตานีบางครอบครัวจะเตรียมเครื่องเช่นไหว้อีกชุดไป
ไหว้เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ศาลเจ้า แล้วกลับมาไหว้ที่บ้านอีกครั้ง ไหว้ครั้งนี้
เป็นการไหว้เจ้าที่และผีไม่มีญาติ เป็นอันเสร็จสิ้นการไหว้ตรุษจีน

“แล้วเขาจุดประทัดกันตอนไหน เพราะเวลาไหว้เจ้าที่ไร เราได้ยินเสียง
ประทัดทุกที” เพื่อนคนหนึ่งถามขึ้น

“จุดประทัดตอนไหนนี่ตอบยาก เพราะบางบ้านจุดตอนเช้าตรู่ เพราะ
ถือเป็นการต้อนรับปีใหม่ หรือเป็นสัญญาณว่าถึงปีใหม่แล้ว บางบ้านจะจุด
ในช่วงที่รอธูปกับเทียนหมด บางบ้านจุดตอนเผากระดาษ บางบ้านจุดเฉพาะ
ไหว้ตอนเย็น เพราะเชื่อว่าเสียงประทัดจะไล่สิ่งอัปมงคลไป”

ถัดจากวันตรุษจีนเรียกว่า **ชิวอิต** หรือวันที่ 1 วันนี้ถือว่าเป็นวันดี
ทุกคนจะต้องทำสิ่งดีๆ ไม่ทำงานหนัก ไม่ทำความสะอาดบ้าน เพื่อตลอดทั้งปี
จะพบเจอแต่สิ่งดีๆ ในวันที่การกวาดถูถือเป็นการไล่โชคคือออกไป และนับวันนี้
เป็นวันเที่ยว บางครอบครัวอาจไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ โดยนิยมนำส้มไปให้ เพราะ
ชาวจีนถือว่าส้มเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นมงคล บางครอบครัวไปเที่ยว
พักผ่อนตามความพอใจ ร้านค้าบางร้านอาจหยุดแค่วันชิวอิตวันเดียว บางร้าน
อาจหยุดต่อไปอีก 2 วัน การเปิดร้านค้าขายหลังวันตรุษจีนมักจะเปิดในวันคู่

เช่นวันที่ 2 หรือ 4

วันไหว้เจ้าหรือเทศกาลที่สำคัญประจำปีของชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือวันแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว งานแห่พระคือการเชิญรูปเคารพเทพเจ้าต่างๆ ในศาลเจ้าแห่รอบเมืองให้ประชาชนมีโอกาสเชิญเทพเจ้าหรือที่คนจีนท้องถิ่นเรียกว่า พระ เข้าบ้านเรือนหรือร้านค้า และได้สักการะเทพเจ้าอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและตนเอง

งานแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจัดขึ้นหลังจากวันตรุษจีน 15 วัน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 (ตรงกับวันมาฆบูชาของไทย) งานจะเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้าเป็นต้นไป โดยจะมีผู้ชายวัยรุ่นถึงวัยกลางคนมาหามเกี้ยวที่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวประดิษฐานมา พระหมอและพระอื่นๆ ในศาลเจ้าเล่งจูเกียงออกจากศาลเจ้าไปยังสะพานเดชานุชิต แล้วลงน้ำที่เชิงสะพาน เรียกพิธีนี้ว่าการลุยน้ำ หลังจากลุยน้ำแล้วจะมีการแห่พระไปตามถนนผ่านบ้านเรือนต่างๆ บางบ้านจะเตรียมตั้งโต๊ะบูชาอัญเชิญเจ้าแม่และพระต่างๆ เข้าบ้าน บางบ้านเพียงถือรูปเทียนเตรียมไหว้ด้านนอก

เมื่อแห่พระไปรอบเมืองแล้วจึงกลับมายังหน้าศาลเจ้า ซึ่งมีการจัดเตรียมถ่านไฟหลายกระสอบจุดไฟเตรียมไว้สำหรับการลุยไฟ ผู้หามจะหามเกี้ยวพระเดินผ่านไฟที่ก่อไว้ เชื่อกันว่าผู้ที่หามเกี้ยวจะไม่ร้อนและไม่ไหม้ เสร็จจากการลุยไฟแล้วจึงหามเกี้ยวพระเข้าสู่ศาลและประดิษฐานพระไว้ที่เดิมเป็นอันเสร็จพิธี ต่อจากวันนี้จะมีการจัดงานเฉลิมฉลองรื่นเริงอีก 3-5 คืน โดยมีมหรสพต่างๆ เช่น จั้ว มโนราห์ หนังตะลุง ช่วงนี้จะมีผู้คนจากปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และจังหวัดอื่นๆ รวมถึงชาวจีนที่มาเลเซียและสิงคโปร์ทยอยมาสักการะ-

บูชาเจ้าแม่ไม่ขาดสาย

ส่วนที่ยะลาซึ่งมีศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวองค์จำลองจากปัตตานี จะมีการจัดงานแห่พระในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 3 ก่อนหน้าที่ปัตตานี 1 วัน พิธีกรรมในการแห่พระจะไม่ต่างกันมากนัก แต่ที่ยะลาไม่มีการลุยน้ำ มีเพียงลุยไฟเท่านั้น ที่ศาลเจ้าจะมีการทรงเจ้าเพื่อตอบคำถาม ช่วยไขปัญหาและรักษาโรค มีมหรสพต่างๆ เหมือนกับที่ปัตตานี นอกจากนี้จะได้สักการะเทพเจ้าที่บ้านแล้ว คนจีนยังนิยมนำอาหารไปเซ่นไหว้เทพเจ้าต่างๆ ที่ศาลเจ้าด้วย เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมการไหว้จะนำอาหารทั้งหมดหรือบางส่วนกลับบ้านเพื่อนำมารับประทานกันในครอบครัว เชื่อกันว่าจะเป็นมงคล

วันสำคัญของชาวจีนอีกวันหนึ่ง คือ วันเซ่งเม้ง ซึ่งจะมีพิธีรำลึกถึงบรรพบุรุษและให้มีสติต่อความตาย ซึ่งแม่ในปฏิทินของไทยมักระบุไว้เป็นวันที่ 5 เมษายนของทุกปี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนจีนจะต้องไปไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย (สุสาน) ในวันที่ 5 อาจจะไปก่อนหรือหลังจากวันนี้ไม่เกิน 1 สัปดาห์ก็ได้ ในวันที่ชาวจีนจะเตรียมอาหารคาวหวานไปไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย ฮวงซุ้ยใหญ่ของชาวจีนในยะลาอยู่ที่วัดนิโรธสังฆาราม หรือวัดหัวควน

เมื่อไปถึงฮวงซุ้ย ลูกหลานจะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณฮวงซุ้ยแล้วนำสีแดงมาเติมที่รอยสลักชื่อของบรรพบุรุษ เพราะช่วง 1 ปีที่ผ่านมาชื่ออาจเลือนรางไป (การทำความสะอาดและเขียนสีอาจทำก่อนล่วงหน้าวันไหว้หนึ่งหรือสองวันก็ได้) พอทำความสะอาดแล้วก็เอากระดาษสีรุ้งที่ตัดเป็นเส้นไปพาดบนพูนดิน บางครอบครัวอาจปักธงกระดาษเล็กๆ รอบโคนดิน

บางครอบครัวใช้กระดาษเงินกระดาษทองวางกระจายบนพูนดิน

การไหว้บรรพบุรุษ จะเริ่มต้นด้วยการไหว้เจ้าที่ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นแท่งหินทรงโค้งเล็ก ๆ หากหันหน้าเข้าสวงซุ้ย เจ้าที่จะอยู่ขวามือ ของไหว้ประกอบด้วยเทียน 1 คู่ รูป 5 ดอก ซา 5 ถ้วย เหล้า 5 ถ้วย ขนมหวาน และผลไม้ และกระดาษเงินกระดาษทอง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มักไม่ไหว้เจ้าที่ด้วยเนื้อหมู เพราะเชื่อกันว่าเจ้าที่ในดินแดนแห่งนี้เป็นเจ้าที่อิสลาม

จุกับเพื่อนรายงานมาถึงตรงนี้ ก็มีเพื่อนมุสลิมคนหนึ่งสงสัยว่าคำว่า “เจ้าที่อิสลาม” หมายถึงอะไร

จูรับหน้าที่อธิบายว่า “หลายคนอาจจะไม่รู้จักตุ้จู้เอี้ย ซึ่งก็คือเจ้าที่ประจำบ้าน มีลักษณะเหมือนซุ้มประตูสีแดงเล็ก ๆ วางอยู่บนพื้นในบ้านของคนจีนที่สวงซุ้ยก็มีเจ้าที่เหมือนกัน อาม่าเคยบอกเราว่าเวลาคนจีนปัตตานี ยะลา และนราธิวาสไหว้ตุ้จู้เอี้ย หรือเจ้าที่ที่ไหนก็ตาม จะไม่ไหว้ด้วยเนื้อหมูเพราะเชื่อกันว่าที่ดินที่นี้เป็นของคนมุสลิมมาก่อน จึงไม่ควรเซ่นไหว้ด้วยอาหารต้องห้ามของคนมุสลิม”

จูเสริมว่าคนจีนเชื่อว่าเราต้องให้ความเคารพต่อเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมไม่อย่างนั้นการทำมาค้าขายอาจจะมีอุปสรรค

หลังจากไหว้เจ้าที่แล้ว ก็จะเป็นการไหว้สวงซุ้ย โดยการเรียงน้ำชาไว้หน้าสุด ติดกับป้าย ตามด้วยเหล้าและอาหาร บางครอบครัวไหว้ด้วยซา 3 ถ้วย เหล้า 3 ถ้วย บางครอบครัวอาจไหว้มากกว่านั้น ส่วนอาหารและผลไม้สุดแล้วแต่แต่ละบ้านจะเตรียมมา แต่ต้องมี ซาแซ หรือเนื้อสัตว์ 3 ชนิด ผลไม้ 3-5 อย่าง รวมถึงกระดาษเงินกระดาษทองที่จะเผาหลังจากที่รูปและ

เทียนหมด พร้อมทั้งมีการจุดประทัดเพื่อไล่สิ่งชั่วร้าย

วันนี้เป็นอีกวันที่ลูกหลานจะกลับมาพบเจอกัน แต่ก็เช่นเดียวกับวันตรุษจีน ลูกหลานบางบ้านไม่สะดวกที่จะกลับมา นอกจากนี้ ครอบครัวชาวจีนบางครอบครัวได้เปลี่ยนจากการฝังเป็นเผาศพเนื่องจากที่ดินมีน้อยลงและราคาสูงขึ้น ในกรณีนี้ ครอบครัวมักจะรำลึกถึงบรรพบุรุษด้วยการทำบั้งสุกุลหรือทำสังฆทานที่วัด หรืออาจตั้งโต๊ะไหว้บรรพบุรุษที่บ้านแทนการไปที่ฮวงซุ้ย

วันไหว้ใหญ่อีกวันถัดมาคือวันสารทจีนซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 เชื่อกันว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ประตูรกเปิด ทำให้ผีบรรพบุรุษและผีไม่มีญาติขึ้นมายังโลกมนุษย์ เป็นหน้าที่ของลูกหลานที่จะต้องจัดหาเครื่องเซ่นไหว้แก่บรรดาผีเหล่านี้

คนจีนในเมืองไทยถือว่าวันนี้เป็นวันไหว้ที่สำคัญรองมาจากตรุษจีน เพราะเป็นโอกาสที่จะได้สำรวจการทำมาหากินย้อนหลัง 6 เดือนที่ผ่านมาว่ามีผลกำไรหรือขาดทุนแค่ไหน

การไหว้ในวันสารทจีนจะคล้ายกับวันตรุษจีน คือจะไหว้ 3 ครั้ง ตอนเช้าตรู่ ตอนสาย และตอนบ่าย เป็นการไหว้เทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ และไหว้เจ้าที่กับผีไม่มีญาติ ของไหว้ก็จะคล้ายกับวันตรุษจีน แต่ที่ขาดไม่ได้คือขนมเซ่งและขนมเทียน และการไหว้รอบบ้ายเป็นการไหว้นอกบ้านกลางแจ้ง

จูดรูปว่าคนจีนเชื่อว่าการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษ เป็นการแสดงความกตัญญูและสำนึกในบุญคุณของเทพเจ้าที่ช่วยปกป้องคุ้มครอง และบรรพบุรุษ

ผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดู คำสอนและวิถีปฏิบัติในครอบครัวชาวจีนเน้นย้ำเรื่องความกตัญญู นอกจากนี้ คนจีนยังเชื่อว่าการสำนึกในบุญคุณของเทพเจ้าและบรรพบุรุษอยู่เสมอจะทำให้การค้าเจริญรุ่งเรือง

เทศกาลสุดท้ายที่จุเล่าให้เพื่อนฟังคือเทศกาลกินเจ หรือกินผัก 9 วัน เริ่มจากขึ้น 1-9 ค่ำเดือน 9 หรือประมาณเดือนกันยายน หรือตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่คนมลายูมุสลิมถือศีลอด เทศกาลนี้เริ่มจากศาลเจ้ายกเสาโกเต็งหรือเสาทวดดา หลังจากยกเสาแล้วจะมีการขอพรไหว้พระร่วมกัน ถือเป็นารับรองค์พระและประเพณีกินผักก็เริ่มขึ้น

การกินเจของคนจีนคือการกินอาหารที่เป็นผักผลไม้เท่านั้น ผักที่มีกลิ่นแรงอย่างผักชีต้นหอมต้องงดเว้น เครื่องปรุงรสที่ทำจากสัตว์ไม่สามารถบริโภคได้ เช่นน้ำปลา เพราะการกินเจไม่ใช่เพียงการละเว้นการกินเนื้อสัตว์ แต่จะต้องละเลิกกิเลสตัณหาในการเสพ ไม่ว่าจะป็นรูป รส กลิ่น และอบายมุข ทั้งปวง ต้องทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผู้ที่กินเจบางคนจะใส่เสื้อผ้าสีขาวตลอดเวลา บางคนจะไปไหว้พระ มาช่วยงานที่ศาลเจ้า และกินอาหารเจที่ทางศาลเจ้าทำขึ้น อย่างที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจะทำอาหารแจกจ่ายสามเวลา คือเจ็ดถึงเก้าโมงเช้า สิบเอ็ดโมงถึงบ่ายโมง และตอนเย็น ประมาณสี่ถึงห้าโมงเย็น

หลังจากฟังเพื่อนชาวมุสลิมและชาวจีนรายงานจบ ก็มีเสียงมาจากนักเรียนที่นั่งฟังอยู่ว่าเหมือนทั้งคนจีน พุทธ หรือมุสลิม จะมีประเพณีที่คล้ายกัน และทำในช่วงเวลาใกล้ๆ กัน

“เทศกาล” เทอะไร เทให้ใคร

เมื่อจู่รายงานจบ เพื่อนคนหนึ่งยกมือขึ้นบอกว่าเขาเคยเห็นป้ายประกาศการจัดงานเทศกาลประจำปีของศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ยะลา เพื่อนคนนี้สงสัยว่างานเทศกาลคืองานอะไร

จู่ออกตัวว่าคนที่รู้เรื่องนี้ดีคือแม่กิม อามะของจู่เคยเล่าให้ฟังว่าประเพณีเทศกาลที่ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจัดกันนาน 3 วัน 3 คืน นับตั้งแต่วันที่ 2 ของเดือน 7 ตามปฏิทินจีน โดยวันแรก ศาลเจ้าจะรับบริจาค ข้าวสารอาหารแห้ง และเงินจากชาวยะลา ส่วนวันที่สองและวันที่สามจะมีการไหว้พระและบรรพบุรุษ ตลอด 3 วัน 3 คืนนี้ที่ศาลเจ้าจะมีมหรสพ เช่น จั้ว มโนห์ราลิเก ถ้าหากมีผู้ที่ต้องการจะแก้บนกับเจ้าแม่หรือหลวงปู่ไต่หงดงซื้อด้วยการแสดง ผู้บนบานจะออกค่าจ้างการแสดงนั้นๆ

วันที่ 4 เดือน 7 เป็นวันเทศกาล ทางศาลเจ้าจะจัดเซ่นไหว้เทพเจ้าด้วยอาหารคาวหวาน เผากระดาษเงิน กระดาษทอง จากนั้นจะแจกข้าวสารอาหารแห้งที่ได้รับบริจาคมาแก่คนยากจนโดยไม่แบ่งเชื้อชาติและศาสนา

เมื่อก่อนการเทศกาลจะใช้วิธีโยนแผ่นไม้ขนาดเล็ก ผู้ที่เก็บไม้ได้จะนำไปแลกอาหารแห้ง ส่วนคนแก่และเด็กจะได้รับแจกไม้โดยไม่ต้องไปแย่งกับคนอื่น แต่ใน พ.ศ. 2546 ทางศาลเจ้าได้เปลี่ยนวิธีเป็นการแจกคูปองตามลำดับผู้มาก่อนหลัง ทั้งชาวจีน มลายู และไทย ต่างมารอรับคูปองตั้งแต่เช้า เมื่อได้คูปองแล้ว ก็ต้องรอนจนถึงเวลาเทศกาล ประมาณ 17.00 น. จึงนำคูปอง

ไปแลกอาหารแห้ง ซึ่งไม่ผ่านพิธีกรรมการเซ่นไหว้ ส่วนอาหารที่เซ่นไหว้แล้วทางศาลเจ้าจะแจกให้ผู้ที่มาสักการะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีน เพื่อนำกลับบ้านไปให้คนในครอบครัวกินเพราะเชื่อว่าเป็นสิริมงคล

ตารางประเพณีและเทศกาลในรอบปีของชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเพณี, เทศกาล/เดือน (จันทรคติ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
วันตรุษจีน	วันที่ 1-3											
วันเซ่งเม้ง			วันขึ้น 11 ค่ำ									
เทศกาลแห่เจ้าแม่ ลิ้มกอเหนี่ยว	วันขึ้น 15 ค่ำ											
งานเทศกาล							วันที่ 2 - 4					
วันสารทจีน							วันขึ้น 15 ค่ำ					
เทศกาลกินเจ									9 วัน			

ว่าด้วยประเพณีของชาวไทยพุทธ

ภารกิจของไก้คือการรายงานประเพณี 12 เดือนของชาวไทยพุทธให้เพื่อนฟัง ไก้เริ่มต้นด้วยการบอกว่าประเพณีและเทศกาลต่างๆ ของชาวไทยพุทธจะสัมพันธ์กับศาสนาพุทธ การรำลึกถึงบรรพบุรุษ และการประกอบอาชีพ ไก้บอกเพื่อนว่าเขาจะเน้นที่ประเพณีเกี่ยวกับบรรพบุรุษ และการทำนา เพราะคนที่ทำสวนยางหรือสวนผลไม้ไม่ค่อยมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพ และจะไม่พูดถึงพิธีกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษาและออกพรรษา เพราะทุกคนเคยเรียนมาแล้วในวิชาพุทธศาสนา

ประเพณีแรกที่ไก้กับเพื่อนในกลุ่มพูดถึง คือ สงกรานต์ ซึ่งถือกันว่าสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะไม่เล่นสงกรานต์อย่างครึกครื้นเท่าคนในภาคอื่น แต่จะไปทำบุญที่วัด สรงน้ำพระ และรดน้ำผู้ใหญ่ วัยรุ่นน่าจะออกมาเล่นสาดน้ำกันบ้าง แต่ก็แค่วันเดียว เหมือนกับงานลอยกระทงที่ภาคอื่นจะจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ในขณะที่ลอยกระทงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไม่จัดงานใหญ่โต

ที่นี่จะมีพิธีระลึกถึงบรรพบุรุษ คือการทำ บั้งกุลบัว หรือบางพื้นที่เรียกว่า ล้างบัว ซึ่งทำในวันสงกรานต์ หรือวันใดก็ได้ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 5

เพื่อนมุสลิมคนหนึ่งถามไ้ว่าบัวคืออะไร

บัวคือเจดีย์สำหรับบรรจุกระดูกที่เหลือหลังจากเผาศพ ในวันล้างบัวบางพื้นที่เริ่มจากการนำอาหารเข้าไปถวายพระที่วัด แล้วกลับมาทำอาหารเพล

หรืออาหารกลางวันอีกครั้ง โดยแต่ละครอบครัวจะนำอาหารไป **กรบพอก** คือมีอาหารคาวหวานเจ็ดอย่างใส่ถาดมาหนึ่งชุด พร้อมทั้งหมาก มะพร้าวที่จะต้องผูกด้วยด้ายขาวเรียกว่าเครื่องทาน สำหรับแดงโมไม่ต้องผูกด้วย ผ่าถวายพระได้เลย ชาวบ้านจะเอาผลไม้ทั้งหมดนำมากองไว้หน้าบัว เพื่อแบ่งให้พระภิกษุที่นิมนต์มา อาหารคาวหวานที่เตรียมมาจะนำไปถวายพระ ช่วงนี้บางคนจะแยกไปทำความสะอาดบัวของบรรพบุรุษของตน และบัวร์วม หลังจากนั้นเป็นการสงฆ์ถวายพระ ทั้งพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ รดน้ำผู้สูงอายุซึ่งเรียกว่า “ผลัดน้ำคนแก่” หรือ “อาบน้ำคนแก่”

บางพื้นที่ในช่วงเช้าจะเป็นการไปล้างบัวให้สะอาด ประพรมด้วยน้ำอบและแป้ง และประดับดอกไม้ โยงสายลัญจนาจากศาลาการเปรียญไปที่บัวทั้งหมด หลังจากนั้นจะไปถวายอาหารเพล เมื่อพระฉันเพล ให้ศีลให้พร และเทศนาธรรม รวมทั้งกรวดน้ำให้บรรพบุรุษแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี

งานนี้ถือเป็นการรวมญาติงานหนึ่ง ลูกหลานที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านจะกลับมาและใช้โอกาสนี้ไปเยี่ยมญาติ จึงมีการเลี้ยงอาหารดื่มกินกันอย่างสนุกสนาน บางพื้นที่มีการเล่นไก่ชน ชนวัวเพื่อความบันเทิงด้วย

เดือนเดียวกันนี้จะมีประเพณีอีกอย่างของคนที่ทำนาเรียกว่า **ลาซัง** ซึ่งมักทำกันหลังเก็บเกี่ยว เป็นการลาที่นา ลากการทำนาของปีนี้ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อนาข้าว ขอบคุณเทวดาที่ช่วยบันดาลข้าวดีในปีนี้ เชื่อกันว่าหากทำพิธีนี้แล้วจะทำให้ข้าวในปีต่อไปอุดมสมบูรณ์

พิธีนี้ชาวบ้านทั้งหมดบ้านจะมาร่วมกัน โดยจะมีการเตรียมทำขนมจีนล่วงหน้า เพราะฉะนั้นถ้าแวะไปบ้านไหนในช่วงที่มีพิธีนี้ก็จะได้กินขนมจีนในช่วงเช้าชาวบ้านจะนำอาหารเพลไปถวายพระที่วัด ช่วงบ่ายจะเป็นการทำความสะดวกและจัดตกแต่งสถานที่สำหรับทำพิธี ที่จะเริ่มราวหนึ่งทุ่มชาวบ้านจะนิมนต์พระ 3-5 รูปมาสวดที่ทุ่งนา นำสารับอาหารไปเช่นไหวศาลเพียงตา และนำอาหาร ขนมจีน ผลไม้ น้ำ หมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียนไปวางไว้กลางทุ่ง หลังจากฟังพระสวดและให้ศีลให้พรแล้วจะมีการละเล่นรื่นเริง บางที่อาจมีมหรสพต่างๆ การประกวดธิดาสาธัง งานนี้จัดได้ว่าเป็นงานผ่อนคลายจากการทำงานหนักในฤดูทำนา

ในช่วงเดือน 6 ของไทย ที่มักตรงกับเดือนพฤษภาคมในปฏิทินสากล เป็นช่วงที่ชาวนาจะว่างจากการทำนา จึงมักจะมีการทำบุญประจำปีในช่วงนี้ การทำบุญส่วนใหญ่ทำเพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษและขอบคุณผีนา เช่น **ไหว้ตายาย** หรือบางที่เช่นที่บ้านเชิงเขา จังหวัดนราธิวาส มีประเพณีเรียกว่า **ไหว้ตายายมโนราห์** สองประเพณีคล้ายคลึงกัน คือเป็นงานที่แสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ แต่งานไหว้ตายายบางหมู่บ้านจะเป็นงานของแต่ละครอบครัว โดยจะมีการเตรียมอาหารคาว ข้าวเหนียว ผลไม้ เหล้าและน้ำวางไว้ตรงที่ใดที่หนึ่งในบ้าน มีคนซึ่งเป็นร่างทรงมาทำพิธีจุดธูป 1 ก้านเทียน 1 เล่มปักกลบบนอาหาร รोजนธูปเทียนดับหมดถือว่าเสร็จพิธี หากลูกหลานคนใดเจ็บไข้ได้ป่วยอาจขอเชิญให้บรรพบุรุษมาเข้าร่างทรงเพื่อซักถาม ปรีกษา

หาวิธีแก้ไข หรืออาจแก้บนที่ได้บนไว้ครั้งก่อน เล่ากันว่าคนเชิงเขาส่วนมากจะมีบรรพบุรุษเป็นมโนราห์เกือบทั้งหมด ในเดือน 6 จึงเป็นเดือนที่ทุกคนจะไปรวมตัวกันที่บ้านมโนราห์ชื่อจวน โดยจัดสำหรับอาหารเป็นข้าวเหนียว ข้าวเจ้า และแป้งสำหรับทำแกงและขนมลา เพื่อเลี้ยงมโนราห์เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน

ส่วนการไหว้ผีนา ทำหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เมื่อถึงเดือน 6 ขึ้น 5 ค่ำ 7 ค่ำ 9 ค่ำ หรือ 11 ค่ำ วันขึ้นใดก็ได้ที่กล่าวมาให้ตรงกับวันจันทร์ จะทำการไหว้ผีนา โดยชาวบ้านจะไปรวมกันที่ทุ่งนาตอนประมาณแปดโมงเช้า แต่ละบ้านจะนำถาดอาหาร ซึ่งจะมีขนมโคหรือขนมต้มขาว ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ปลาแห้ง (ปลาเค็ม) ไข่ต้ม 1 ลูก ไปวางกลางทุ่งนา แล้วจุดธูปเทียนระลึกถึงผีนา จะมีตัวแทน 1 คน ทำหน้าที่ประกาศว่า “ทำนาได้ผลดีแล้วให้มากิน ผีนาอยู่ไหนให้มากิน เพราะข้าวผลผลิตได้ดี การไหว้นาจะเป็นการขอบคุณที่ช่วยดูแล” พอดตกกลางคืนประมาณหกโมงเย็นเป็นต้นไป จะมีการไหว้เจ้าที่ เพื่อให้ปกป้องรักษา คุ่มครองบ้าน ทรัพย์สิน รวมทั้งสัตว์เลี้ยงทุกอย่าง หมู วัว ควาย ไก่ ให้เจ้าที่ช่วยรักษา โดยนำอาหารใส่ถาดเหมือนไหว้ผีนา แต่จะเพิ่มไข่ต้มทั้งตัว 1 ตัวมาเช่นไหว้ ปัจจุบันผู้คนทำพิธีกรรมเหล่านี้ลดน้อยลงทุกวัน

กลุ่มของไก่ยังเล่าถึงประเพณีการบูชาชายหาด หรือการฉลองชายหาด ที่เรียกในภาษามลายูว่า **ปุยอปาตา** (“ปุยอ” แปลว่าบูชา ส่วน “ปาตา” แปลว่า

ชายหาด) เป็นพิธีกรรมที่ขอให้ท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ ให้กุ้งหอยปูปลา มาติดแหติดอวนชาวประมงมาก ๆ ประเพณีนี้เคยจัดขึ้น 3 ปีครั้ง คนที่อาศัย อยู่ริมทะเลและประกอบอาชีพประมงทั้งมลายูมุสลิมและไทยพุทธจะมาร่วมกัน จัดงาน เด็กวัยรุ่นหนุ่มสาวจะมีโอกาสได้มาพบปะสังสรรค์ สนุกสนานรื่นเริง เพื่อผ่อนคลายจากการทำงานที่เสี่ยงอันตรายในท้องทะเล สมัยก่อนงานบูชา ชายหาดที่ใหญ่มาก ๆ จัดขึ้นที่อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี และปากน้ำ บางนรา จังหวัดนราธิวาส โดยจะมีการฆ่าควายเผือกเพื่อบูชาเจ้าทะเลด้วย ปัจจุบันชาวมลายูมุสลิมไม่ได้มาร่วมในประเพณีนี้อีกแล้ว

นักเรียนมุสลิมคนหนึ่งอธิบายว่า “สมัยก่อนคนนาศูตบอดประเพณีตาม บรรพบุรุษ แต่เมื่อมีผู้เรียนศาสนามากขึ้น ทำให้รู้ว่าการบูชาชายหาด หรือ ประเพณีปูยอบือแน (บูชาทุ่งนา) เป็นประเพณีที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา อิสลาม เพราะการบูชาสิ่งใดนอกเหนือพระเจ้าเป็นสิ่งไม่ควรทำ”

ไก่อุดต่อว่าชาวพุทธยังคงจัดพิธีบูชาชายหาดในบางพื้นที่ และไม่ได้เป็น งานใหญ่โต เพียงนิมนต์พระมาสวด รับประทานอาหารร่วมกัน และติดธงทิวบ้าง

อีกประเพณีหนึ่งคือบุญข้าวใหม่ของหมู่บ้านเชิงเขา ชาวบ้านไทยพุทธที่มี บรรพบุรุษเป็นคนนาศูตจะนำข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวไปให้ผู้อาวุโสอายุในหมู่บ้าน หรือ ใครก็ได้ที่รู้จักกัน เพื่อให้ดอออ (ขอพร) อุทิศส่วนกุศลถึงบรรพบุรุษของตน ซึ่งชาวไทยพุทธจะต้องบอกชื่อบรรพบุรุษที่เป็นนายของตนแก่คนที่ดอออ

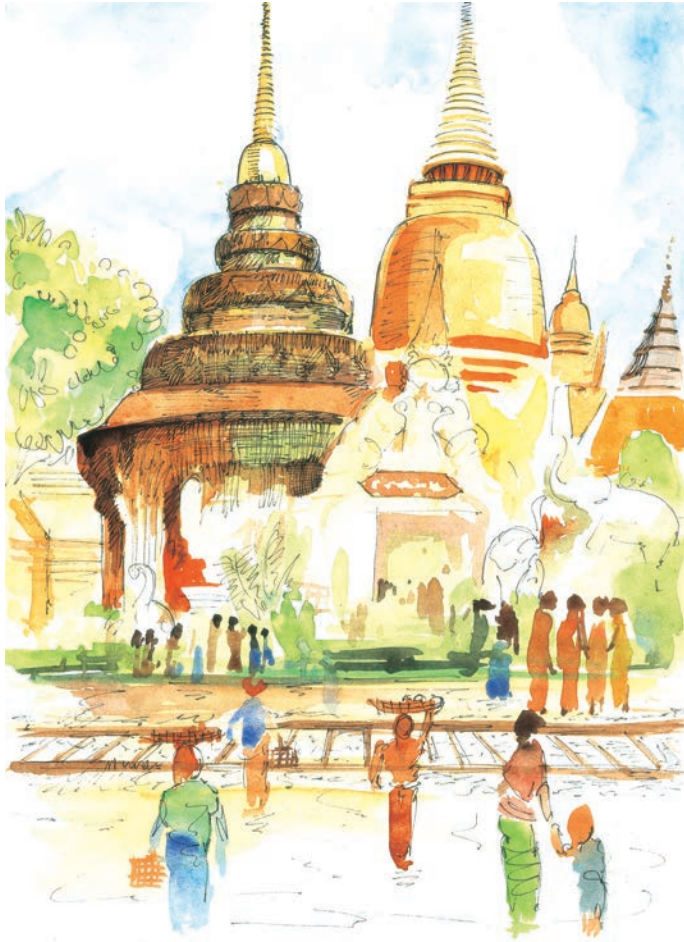
“ชิงเปรต” งานบุญใหญ่ในเดือนสิบ

เกาะที่ซึ่งนั่งฟังเพื่อนรายงานอย่างตั้งใจ รอจนเพื่อนรายงานจบจึงยกมือขึ้นถามไถ่ว่า เมื่อเช้านี้เขาเห็นแม่ของไก่และคนพุทธหลายคนนั่งรถมาตลาดในเมือง พวกเขาทำกันทำไม จะมีงานอะไรหรือเปล่า ไก่จึงบอกว่าพรุ่งนี้จะเป็นงานบุญเดือนสิบ คนจึงต้องไปซื้ออาหารและขนมไปทำบุญที่วัด

แต่เกาะที่กับเพื่อน ๆ ชาวมลายูบางคนไม่รู้จักงานบุญเดือนสิบ ไก่จึงอธิบายต่อไปว่างานเดือนสิบเป็นการทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เชื่อกันว่าวันแรม 1 ค่ำเดือน 10 ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจะมายังโลกมนุษย์ จึงต้องมีการทำบุญเพื่อต้อนรับ เรียกว่างาน “รับเปรต” หรือ “รับตายาย” ดวงวิญญาณเหล่านี้จะอยู่บนโลก 15 วันแล้วจะกลับไปในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 วันนี้เรียกว่า “วันส่งเปรต”

ในวันรับเปรต แม่ของไก่จะเตรียมข้าว กับข้าว ขนมลา ขนมเจาะหู ขนมข้าวพอง ต้มหรือข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนกับกะตู่ปะของคนน่ายุ ขนมหี้น และน้ำ อาหารเหล่านี้จะแบ่งเป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งเอาไปถวายพระ อีกชุดหนึ่งจะไปตั้งที่ร้านเปรตที่สร้างขึ้นมาชั่วคราว

ส่วนวันส่งเปรตนั้น ทำพิธีคล้ายกับวันรับเปรต ต่างกันตรงที่มีการแห่ *หมุ่รับ* รอบศาลาการเปรียญ 3 รอบ *หมุ่รับ* มีลักษณะคล้ายบายศรี แต่ข้างในมีขนมลา ขนมเจาะหู ขนมข้าวพอง ขนมต้ม บางที่จะมีการห่อ *หมุ่รับ* ด้วยผ้าสีคล้ายจีวรพระ ด้านบนสุดจะเสียบธนบัตร หรือข้าวพองกลม ๆ หลากสีเพื่อความสวยงาม

ในวันสงกรานต์นี้บางที่จะมี “การชิงเปรต” คือผู้ชายจะพยายามปีนเสาที่ทาน้ำมันขึ้นไปบนร้านเปรตเพื่อไปเอาเงินและอาหารคาวหวานที่ใส่กระทงตั้งอยู่บนนั้น สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ที่คอยชมคอยเชียร์อยู่ข้างล่าง คนที่ขึ้นไปถึงจะได้เงินเป็นรางวัล แล้วจึงโยนอาหารลงมาให้กับคนที่อยู่ข้างล่าง

ไก่สรุปว่าสำหรับชาวไทยพุทธ งานบุญเดือนสิบถือเป็นงานบุญใหญ่ที่ลูกหลานจะต้องร่วมกันทำ นอกจากเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นงานรวมญาติครั้งใหญ่ในรอบปีด้วย

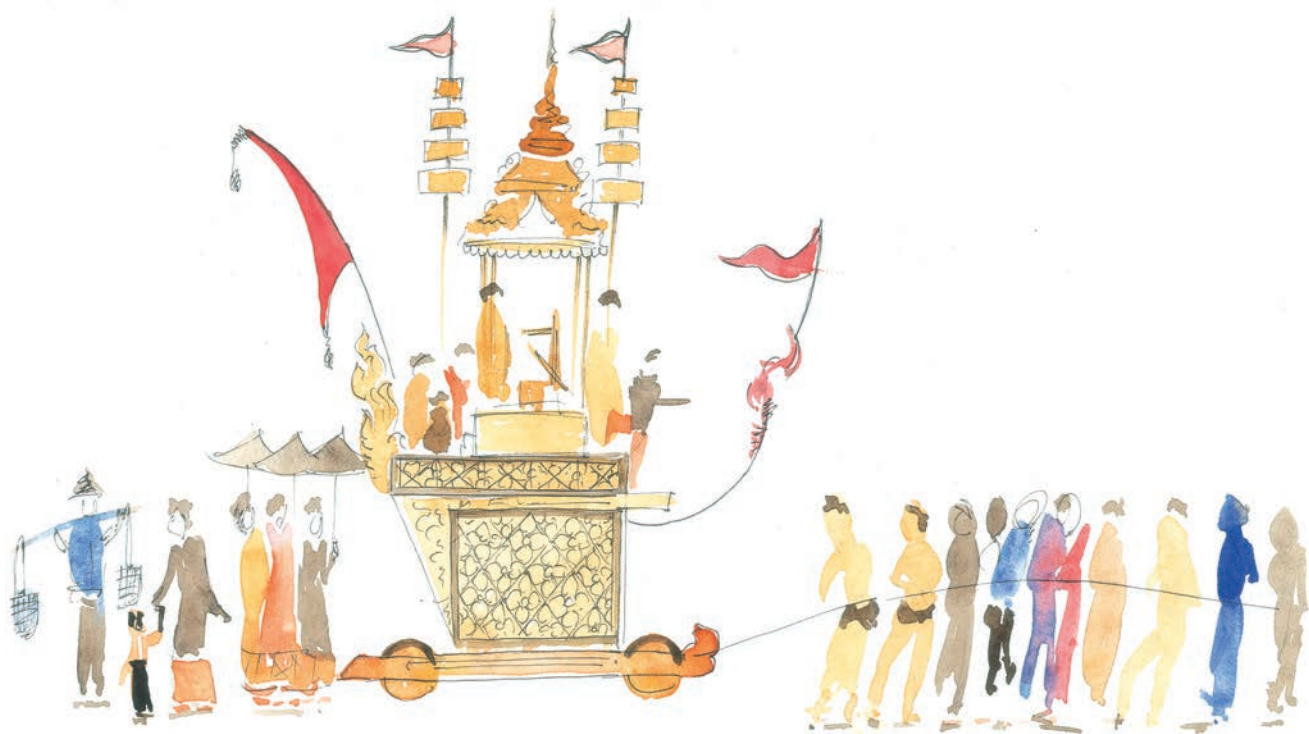
ชั๊กพระ ลากพระ

โก๋และเพื่อน ๆ ปิดท้ายรายงาน ด้วยการเล่าถึงงานชั๊กพระที่เขาไปกับครอบครัวหลังวันออกพรรษา วันนั้นพ่อแม่ปลูกโก๋กับน้องแต่เช้าตรู่ พ่อขับรถพาทุกคนมาที่ศูนย์เยาวชนจังหวัดยะลา ที่ที่เรือพระจะมารวมกันก่อน แล้วจึงจะแห่ไปตามถนน

โก๋เล่าว่าเขากับน้องสงสัยว่าศูนย์เยาวชนไม่มีแม่น้ำลำคลอง เรือพระจะมารวมกันได้อย่างไร เมื่อถามพ่อ พ่อกับแม่ก็หัวเราะ พ่อบอกว่าประเพณีวันชั๊กพระมีทั่วไปทั้งในภาคใต้และภาคกลาง ทั้งที่ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นประเพณีเก่าแก่ตามความเชื่อในศาสนาพุทธซึ่งเชื่อว่าเรือพระเป็นพาหนะที่พระพุทธเจ้าท่านใช้ลงมายังโลกมนุษย์ จึงจัดงานชั๊กพระขึ้นมา

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานชั๊กพระที่ใหญ่มากจัดที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เล่ากันว่าเดิมทีมีการทำพนมหมามเพื่อรับผลไม้จากชาวบ้านมาถวายพระในวันออกพรรษา ต่อมาผลไม้ที่คนนำมาทำบุญมีมากจนหมามกินไม่ไหว จึงเปลี่ยนมาทำรถลากแทน ตกแต่งรถด้วยดอกไม้ ใบไม้ท้องถิ่น (ใบลิเหร่ง) ต่อเติมยอดพนม แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดินนั้นว่าพนมเรือพระ

ก่อนวันงานชาวบ้านจะมาช่วยกันประดับตกแต่งเรือพระ วัดใดมีพระภิกษุที่เป็นช่างก็จะออกมาช่วยชาวบ้านทำเรือ ที่ประดับด้วยกระดาษทองแกะลายกนก หลังไหว้พระเวียนเทียนคืนวันออกพรรษาจะมีคนมาช่วยกันคึกคักมากที่สุด

๘๘ ตามความเชื่อในศาสนาพุทธ เรือพระเป็นพาหนะที่
พระพุทธเจ้าท่านใช้ลงมายังโลกมนุษย์ จึงจัดงานชักพระขึ้นมา ๙๙

“การมาช่วยกันทำเรือพระไม่ใช่เพื่อแข่งกัน แต่ถือเป็นโอกาสให้คนได้มาพบปะกัน คนในชุมชนได้มาร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน สร้างความสามัคคีระหว่างคนในหมู่บ้าน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน สืบทอดความรู้และข้อคิดต่างๆ จากคนแก่คนเฒ่าถึงลูกหลาน รวมทั้งปลูกฝังคุณงามความดีให้กับคนรุ่นต่อๆ มา” ไก่จำคำของแม่มาเล่าให้เพื่อนฟัง

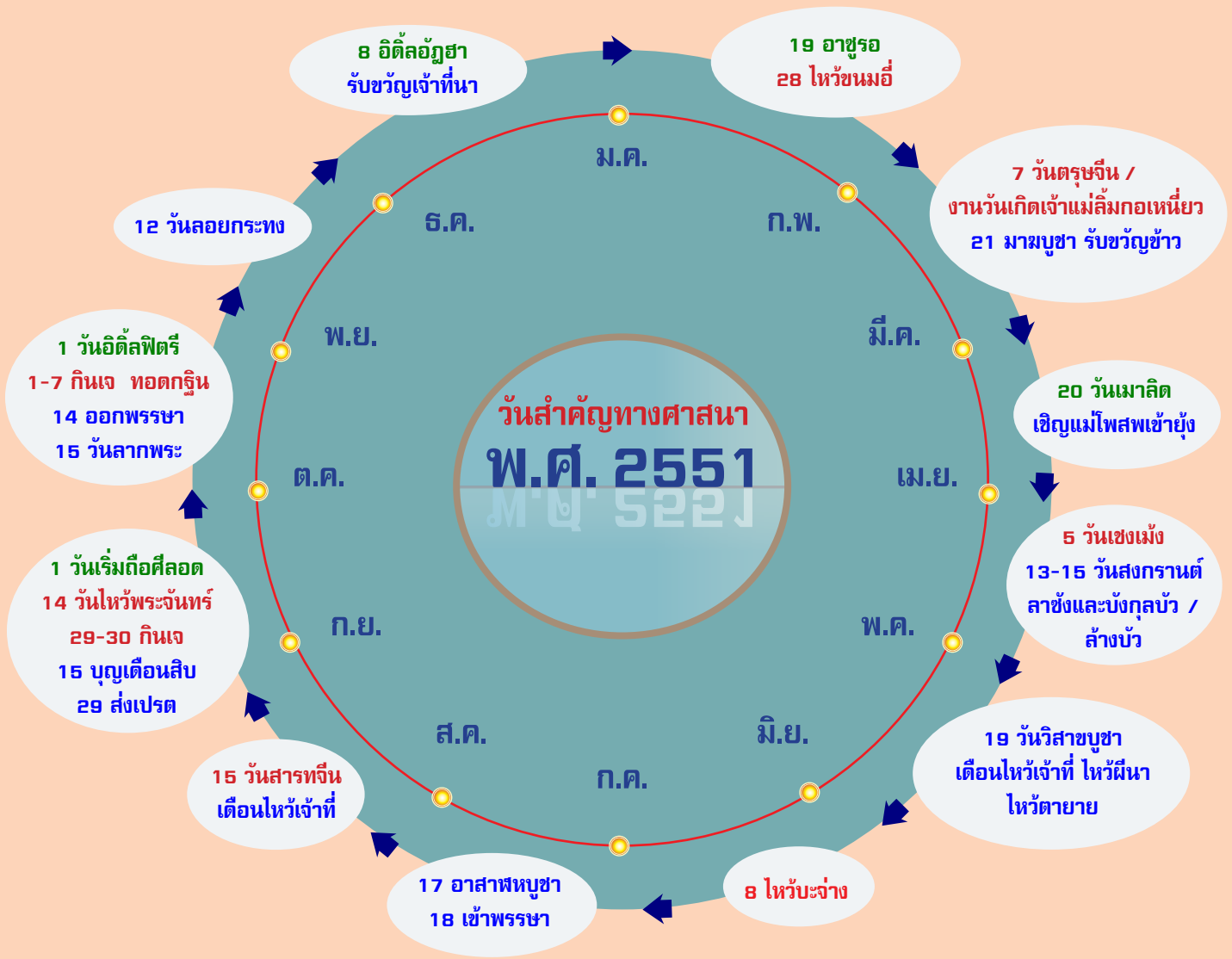
วันงาน จะมีการแห่เรือพระของแต่ละวัดไปตามถนนสายต่างๆ แล้วจึงไปรวมกันที่จุดนัดพบซึ่งอาจเป็นวัดใดวัดหนึ่ง ชาวบ้านจะนำอาหารมาถวายพระภิกษุที่มาพร้อมเรือ และที่นิมนต์มาร่วมงาน หลังจากนั้นชาวบ้านจะกินอาหารร่วมกัน แล้วจึงเริ่มกิจกรรม เช่นการประกวดเรือพระ ที่มักแบ่งเป็นประเภทสวยงาม และประเภทความคิดสร้างสรรค์ มีมหรสพ ทั้งลิเก มโนราห์หนังตะลุง หนังกลางแปลง

ส่วนที่นราธิวาส ชาวบ้านจะชักลากพระไปยังหาดนราทัศน์ อำเภอตากใบ ไปที่ศูนย์วัฒนธรรม อำเภอระแงะ ไปรวมกันที่วัชรอุทยาน กิจกรรมจะมีการประกวดเรือ การแข่งขันตีโปงหรือกลองใหญ่ แข่งขันชั้ดตัม หรือกีฬาพื้นบ้านต่างๆ

ตารางประเพณีและเทศกาลในรอบปีของคนไทยพุทธในสามจังหวัดชายแดนใต้

ประเพณี,เทศกาล/ เดือน (จันทรคติ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
วันมาฆบูชา			15 ค่ำ									
วันสงกรานต์					8 ค่ำ							
ลาซัง					1-15 ค่ำ							
บังกุลบัว / ล้างบัว					1-15 ค่ำ							
ไหว้เจ้าที่						****			****			
/ ไหว้ผีนา / ไหว้ตายาย/ โนราห์โรงครู						****						
วันวิสาขบูชา						15 ค่ำ						
วันอาสาฬหบูชา								15 ค่ำ				
วันเข้าพรรษา								1 ค่ำ				
เดือนสิบ (รับเปรต)										แรม 1 ค่ำ		
เดือนสิบ (ส่งเปรต)										14/15 ค่ำ		
วันออกพรรษา											15 ค่ำ	
ทอดกฐิน											แรม 1 ค่ำ 1 เดือน	
ลากพระ / ชักพระ											แรม 1 ค่ำ	
วันลอยกระทง												15 ค่ำ
ทอดผ้าป่า	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****		****

**** หมายถึงวันใดก็ได้ในเดือนนี้

หมายเหตุ :

- อักษรสีเขียว เป็นวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม
- อักษรสีแดง เป็นวันสำคัญตามความเชื่อของคนจีน
- อักษรสีน้ำเงิน เป็นวันสำคัญทางศาสนาและความเชื่อของคนไทยพุทธ

ไปตุมะโย่ง

คืนนี้ ที่หมู่บ้านของเลาะห์กับไก่จะมีการแสดงมะโย่ง ทั้งคู่ตื่นเต้นเป็นพิเศษ เพราะนานๆ จะได้ดูที่ ขณะที่นั่งรอดูการแสดง เมาะ (ยาย) ของเลาะห์เล่าตำนานมะโย่งให้ฟังว่า

“เล่ากันว่ามะโย่งเกิดที่เมืองมายอปาเห็ด สมัยราชามูดอแลลอ แต่บางคนก็ว่าเกิดที่เมืองแปลหมัง หรือปาเล็มบัง สมัยราชากาซีนาป็นซีตอ พระชิตา ทั้งเจ็ดองค์ของราชาเสด็จประพาสอุทยาน และศึกษาวิชาขับร้องฟ้อนรำกับนายตุระ ซึ่งมีเสียงไพเราะจับใจ ต่อมารายารับสั่งให้นายตุระและพระชิตาแสดงมะโย่งให้ดูเป็นครั้งแรก พระชิตาองค์โตแสดงเป็นเปาะโย่ง องค์รองเป็นเมาะโย่ง ส่วนชิตาองค์อื่นแสดงเป็นนางรำ นายตุระแสดงเป็นพรานหรือเสนาตัวตลก และทำหน้าที่เป็นนายโรง”

การแสดงมะโย่งมี 2 แบบ คือแสดงเพื่อรักษาโรคหรือแก้บั้น กับแสดงเพื่อความบันเทิง การแสดงแบบแรกจะแสดงต่อเนื่องประมาณ 3-7 คืน ก่อนแสดงจะต้องไหว้ครูด้วยหมากพลู ข้าวสาร และด้ายดิบ พร้อมเงินค่าครู ซึ่งต่างจากการแสดงเพื่อความบันเทิงที่ไม่ต้องไหว้ครู เนื้อร้องเพื่อรักษาโรคก็จะแตกต่างออกไป ก็จะเรียกชื่อปুষัทยาายมาเพื่อให้รักษาอาการป่วยไข้ ซึ่งเชื่อกันว่าเกิดจาก “โดนของ” (ไสยศาสตร์)

ในอดีตการแสดงเพื่อความบันเทิงมักแสดงในวังเจ้าเมือง แสดงครั้งหนึ่ง 4-7 คืน แต่ปีจะมีการแข่งขันแสดงมะโย่งเพื่อได้เป็น “มะโย่งราชา” ใครได้

เป็นมะโย่งรายาจะได้รับการดูแลจากเจ้าเมืองปัตตานี อาจได้รับพระราชทานที่นาและบ้านเรือน เมื่อปัตตานี ไม่มีรายาแล้ว การแสดงมะโย่งเพื่อความบันเทิงจึง จัดขึ้นทั่วไป มักแสดงกันในงานเทศกาลประจำปี อาจแสดงในงานส่นัด หรืองานแต่งงานบ้าง

เมื่อมะเย่าจบ คนตรีก็เริ่มบรรเลง ต้วนางซึ่งมี ประมาณ 4-5 คน นั่งเป็นแถวหน้ากระดานหันหน้า เข้าหาคนสี่ซอร้องเพลงไปตามจังหวะซอ แล้วจึงลุกขึ้น ร่ายรำไปกลางเวที ต่อมามะโย่งหรือเป่าโย่งจะร้องเพลง เรียกหาเสนา ให้ออกมาช่วยบ่าบัดทุกข์ยาก อาวังซึ่งเป็นตัวตลกหรือเสนาคนใดคนหนึ่งจะรีบขานรับ มะโย่ง เริ่มบอกชื่อและบ้านเมืองตามท้องเรื่อง บอกเล่าถึงความทุกข์ร้อน แล้วให้เสนาไปตามเสนาอีกคนหนึ่ง มา แล้วจึงเข้าสู่เนื้อเรื่องตามที่จะเล่น วันนี้นะโย่งจะ แสดงเรื่องคววมุดอ หรือราชบุตร ส่วนพรงนี้แสดง เรื่องกอดังมัส หรือสังข์ทอง ทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องที่ นิยมเล่นกันมากที่สุด

แม้ไก่อะฟังการแสดงมะโย่งไม่เข้าใจทั้งหมด เพราะมะโย่งใช้ภาษามลายูในการแสดง แต่เขาก็นัด กับเลาะหว่าคีนพรงนี้จะมาดูเรื่องกอดังมัส เพราะจาก คราวนี้แล้ว ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะได้ดูมะโย่งกันอีกครั้งหนึ่ง

ตะโลมะเนาะ มัสยิดไม้เก่าแก่

เกาะห์เคยบอกไว้กับजूว่าที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมัสยิดเก่าแก่ 3 แห่ง ถ้าเมื่อไร อาเยะกับมะจะไปที่มีมัสยิดเหล่านี้ เกาะห์ก็จะขอชวนไปกับजूไปด้วย เพื่อนทั้งสองคนดีใจ

โอกาสไปชมมัสยิดเก่าแก่มาถึงตอนปิดเทอม อาเยะ มะ เกาะห์ และไปออกจากหมู่บ้านกันแต่เช้าตรู่ แล้วมาแวะรับजूที่ร้านแมะกิม ที่ที่เด็กสามคนจะได้ไปเห็นเป็นที่แรก คือมัสยิดตะโลมะเนาะ

ตะโลมะเนาะเป็นชื่อหมู่บ้านในตำบลลูโปะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เล่ากันว่าเมื่อสยามยกทัพมาตีปัตตานี เจ้าเมืองเป็นห่วงโตะครุของท่าน คือท่านวันสุเชน จึงขอให้ย้ายมาอยู่ที่ตะโลมะเนาะ ที่เชิงเขาบูโด ซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชผักและสัตว์ป่านานาชนิด อยู่ห่างจากตัวเมือง และใกล้กับกลันตันและเปรัก คำว่า “ตะโละ” แปลว่าอ่าว หรือแผ่นดินที่เว้าเข้าไปในเชิงเขา ส่วน “มาเนาะ” ชาวบ้านบางคนบอกว่าหมายถึงต้นไม้ชนิดหนึ่ง แต่ในพจนานุกรมมีคำ “มานูก” แปลว่านก

เมื่อท่านวันสุเชนมาอยู่ที่นี่ ก็ได้สร้างมัสยิดเพื่อใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเจ้าเมืองท่านหนึ่งเป็นผู้บัญชาให้สร้างขึ้น

มัสยิดตะโลมะเนาะมีอีกชื่อหนึ่งว่ามัสยิดวาติ อัลสุเชิน สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2167 น่าจะเป็นมัสยิดไม้เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย หลังคาของ

มัสยิดเป็นส่วนที่โดดเด่นที่สุด บ้างก็ว่าเป็นหลังคาทรงมลายูดั้งเดิม บ้างก็ว่าเป็นทรงไทยสองชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินเผา อาคารทั้งหลังไม่ใช่ตะปู แต่ใช้สลักไม้ในการยึดเกาะฝาผนัง เสา เพดานและหลังคาเข้าด้วยกัน นอกจากเทคนิคการสร้างแบบโบราณแล้ว ที่นี่ยังมีคัมภีร์อัลกุรอานที่คัดด้วยลายมือของท่านวันสุเชน และบุตรชายชื่ออับดุลเลาะห์หุมาน มีถ้วยชามของจีน บ่วงบาศสำหรับจับกวางที่ทำจากหวาย

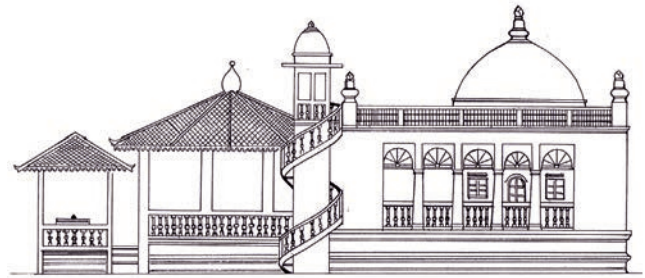
อาเยาะขับรถมาถึงมัสยิดตอนสาย จู ไก่ และเลาะห์ มองดูพื้นที่โดยรอบที่เขียวครึ้มเพราะต้นไม้ ข้างมัสยิดมีลำธารน้ำไหลเอื่อยๆ มัสยิดดูสวยงามและสมบูรณ์มาก อาเยาะบอกว่าชาวตะโละมาเนาะดูแลบูรณะมัสยิดอย่างดีมาตลอด ทำให้มัสยิดคงความงดงามอยู่ได้จนถึงวันนี้

มัสยิดดาโต๊ะ มัสยิดชายเล

อาเยาะซัรบรพานักท่องเที่ยว 4 คน ไปตามถนนเพชรเกษม เข้าสู่อำเภอ ยะหริ่ง แล้วเลี้ยวขวาเข้าตัวอำเภอ ผ่านย่านตลาดที่มีร้านค้าคนจีน และแม่ค้า พ่อขายชาวมลายุขายของอยู่ จนถึงถนนเลียบชายหาด จึงเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้าน แห่งหนึ่ง พื้นดินเป็นทรายสีขาว มีกุโบร์กว้างใหญ่สุดตา แพะตัวใหญ่น้อยเดิน เล็มหญ้าและใบไม้อย่างสบายใจ

อาเยาะจอตรถที่หน้าอาคารโรงเรียนตาดีกา ปรากฏว่าเปาะจีไล่าะห์กับ เจ๊ะมูรอนิง ซึ่งเป็นเพื่อนของอาเยาะเมื่อครั้งเรียนที่ปอเนาะมารอยู่แล้ว ทุกคน ออกเดินไปยังกุโบร์ซึ่งเป็นที่มาของชื่อบ้านดาโต๊ะ

เปาะจีไล่าะห์เล่าให้เด็ก ๆ ฟังระหว่างเดินว่าสมัยที่ บัตตานีเป็นเมืองท่าที่เจริญรุ่งเรือง เจ้าเมืองได้สั่งห้าม การค้าขายทองเหลืองเพราะจะเก็บทองเหลืองไว้หล่อ ปืนใหญ่ ใครมีทองเหลืองต้องนำไปมอบแก่เจ้าเมือง แต่มีพ่อค้าจากตรังกานูคนหนึ่ง ชื่อชะห์ก็อมบ็อก กับผู้ติดตาม ชื่ออับดุลมุมิน ขายทองเหลืองให้พ่อค้า คนหนึ่งด้วยความเกรงใจ เมื่อเจ้าเมืองรู้ว่าจึงสั่งประหารชีวิตทั้งคู่ แล้วให้ เอาศพไปทิ้งในคลองปาเระ แล้วเรื่องแปลกก็เกิดขึ้น ศพทั้งสองลอยทวนน้ำ ในท่ายืน หัวและตัวจนถึงสะตือโผล่เหนือน้ำ เมื่อชาวบ้านไปบอกเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็ให้นำศพไปฝังที่ชื่อบือแร หรือบ้านดาโต๊ะในปัจจุบัน

วาดโดย ดอเลาะ เจ๊ะแต

อูลามะฮฺ คือ อาลิหม ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ทรงความรู้ ผู้คงแก่เรียนทางศาสนา อาลิหมเป็นรูปเอกพจน์ อูลามะฮฺเป็นพหูพจน์

ชาวประมง 3 คนได้ช่วยกันนำศพจากบ้านปาเรมาที่นี้ พวกเขาวัดความสูงของศพเพื่อขุดหลุมฝัง แต่เมื่อจะนำศพลงฝัง ปรากฏว่าศพยาวกว่าหลุม การณ์เป็นเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง ชาวประมงจึงขอพรจากองค์อัลลอฮฺ (ซ.บ.) ว่าหากศพทั้งสองมีความศักดิ์สิทธิ์ ขอให้ศพยาวเพียงเท่านี้ จึงนำศพลงฝังได้ชาวบ้านจึงเรียกกูโบร์แห่งนี้ว่ากูโบร์ดาโต๊ะปาแย แปลว่าดาโต๊ะยาว

ส่วนหลุมศพบนพื้นที่กว่า 10 ไร่ เจ๊ะฆูบอกว่ “สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นหลุมศพของนักรบที่เสียชีวิตในสงครามปัตตานี-สยาม หรืออาจเป็นเพราะความศรัทธาในดาโต๊ะปาแย ที่บางคนถือว่าเป็นอูลามะฮฺท่านหนึ่ง จึงทำให้ผู้คนอยากมาฝังศพใกล้ๆ กับท่าน”

จากกูโบร์ เปาะจีกับเจ๊ะฆูพาทุกคนเดินกลับมา ผ่านโรงเรียนตาดิกา เพื่อไปที่มัสยิดดาโต๊ะ เจ๊ะฆูซึ่งเป็นคอเตะประจำมัสยิดบอกว่ “มัสยิดดาโต๊ะ มีอีกชื่อว่ามัสยิดดารุลนาอิม แต่คนมักเรียกว่ามัสยิดดาโต๊ะ ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างเมื่อไหร่ แต่เมื่อดูรูปแบบอาคารจะเห็นว่าคล้ายกับมัสยิดกรือเซะ จึงสันนิษฐานว่าอาจสร้างในสมัยเดียวกัน บางคนเชื่อว่าพ่อค้าที่มาค้าขายกับปัตตานีเป็นคนสร้างเพื่อประกอบศาสนกิจ มัสยิดดาโต๊ะจึงมีอีกชื่อว่ามัสยิดเปอร์ดามางัน หรือมัสยิดพ่อค้ามุสลิม ต่อมา พ.ศ. 2474 เปาะจีสามะ ชาวบ้านดาโต๊ะและเจ้าเมืองได้ช่วยกันออกเงินบูรณะ ทำให้มัสยิดอยู่คู่บ้านดาโต๊ะมาจนถึงปัจจุบัน”

เมื่อออกจากมัสยิดแล้ว ทุกคนก็ไปลงเรือที่เปาะจีเตรียมไว้ เปาะจีขับเรือเข้าไปในป่าชายเลนของอ่าวปัตตานี เพื่อกินอาหารกลางวัน

คนชายเล

อาหารกลางวันที่ป่าชายเลนเป็นอาหารทะเล คือ ปูเผา ปลาทอด และกุ้ง ต้มกับน้ำบูดู เด็กๆ มีความสุขกับมื้อกลางวันแสนอร่อย ขณะที่ฟังเสียงสัตว์ เสียงต้นไม้ที่พัดไหวตามแรงลม

เจ้ฉูเล่าให้เลาะห้กับเพื่อนฟังว่า “จริงๆ แล้วเจ้ฉูเป็นคนยะหา (อำเภอหนึ่งในจังหวัดยะลา) มาแต่งงานเป็นลูกเขยคนดาโต๊ะ จึงย้ายมาอยู่ที่นี้ ต้องเปลี่ยนอาชีพจากทำสวนยางสวนผลไม้มาเป็นชาวประมง”

ถึงตรงนี้ เปาะจีซึ่งเห็นว่าเด็กทั้งสามคนสนุกกับเรื่องราวที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง จึงเสริมว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจแบ่งออกเป็นสามเขต คือ ฮูลู (เชิงเขา) ดาฆะ (พื้นราบ) ฮิเล (ชายทะเล) ขณะที่ปัตตานีกับนราธิวาส มีเพียงบางอำเภอที่ไม่ติดทะเล ทำให้สองจังหวัดนี้มีทั้งเขตดาฆะและเขตฮูลู ยะลากลับเป็นจังหวัดเดียวที่มีแต่เขตดาฆะ เพราะถูกล้อมรอบด้วยเทือกเขา สันกาลาคีรี และเขาบูโด เขตหุบเขาและชายทะเลมีสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้คนที่อยู่สองเขตนี้ทำมาหากินที่ไม่เหมือนกัน

“คนในเชิงเขาอย่างที่บ้านของเลาะห้กับไก่อ มักจะทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ ส่วนคนที่อยู่ชายทะเลอย่างอำเภอหนองจิก อำเภอเมือง อำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี อำเภอไม้แก่นของปัตตานี และอำเภอตากใบ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มักจะทำประมง บางพื้นที่ของปัตตานีก็ทำนาเกลือด้วย”

ไก่อถามว่าทำประมงสนุกไหม เปาะจีตอบว่า “เมื่อก่อน แก่ออกเรือไปไม่ถึงครึ่งวันก็ได้ปลามาเต็มลำเรือแล้ว อ่าวปัตตานีเคยอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อประมาณ 70 ปีก่อนเคยมีปลาพะยูนมาอาศัยอยู่ด้วย อ่าวปัตตานีเป็นเขตน้กร่อย เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำและพืชพันธุ์หลากหลาย ส่วนในเขตทะเลนอก (อ่าวไทย) มีดอนทรายที่เป็นที่อยู่ของกุ้งเป็นแนวยาว เมื่อก่อนเพียงแค่อาสวิงซอนในชายทะเลหน้าบ้านก็ได้กุ้งมาทำกับข้าวเยะเยะ”

เปาะจีขยายความต่อไปว่า ปัจจุบัน หลังจากทีเรือประมงอวนลากอวนรุนเข้ามาจับปลาในอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยมากขึ้น รวมทั้งมีโรงงานอุตสาหกรรมรายรอบชายทะเล ทำเรือ แพปลา ระบบนิเวศในทะเลแถบนี้เปลี่ยนไปมาก ปลาหายากขึ้น ชาวประมงออกทะเลไปหนึ่งวันก็ต้องหยุดไปหนึ่งสัปดาห์เพราะไม่มีอะไรให้จับ นี่เป็นเพราะอวนตาถี่ของเรือพาณิชย์ได้กวาดเอาปลาทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ไปหมด ปะการังที่เคยมีก็ราบเป็นสนามกอล์ฟ ไม่เหลือปะการังให้ตัวอ่อนของสัตว์ทะเลได้อาศัย น้ำเสียจากโรงงานที่ปล่อยลงทะเลทำให้น้ำทะเลเสีย

“ชาวประมงพื้นบ้านอย่างเราทำมาหากินยากขึ้น บางวันออกหาปลาทั้งวัน ไม่ได้ปลาเลยก็มี” เปาะจีสรุปสั้นๆ

จูดถามเปาะจีต้อไม่ได้ว่า “ถ้าอย่างนั้นคนดาโต๊ะทำมาหากินยังงัยละคะ”
 เปาะจีต้อด้วยน้ำเสียงเคร่งขรึมว่า “ไม่ใช่แต่คนที่นี้ที่ได้รับผลกระทบ
 หมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยก็ได้รับผลกระทบกันถ้วนหน้า แม้ตอนนี้
 เรืออวนลากจะเข้ามาในอ่าวปัตตานีไม่ได้แล้ว แต่โรงงานก็ยังคงปล่อยน้ำเสีย
 เรือพาณิชย์ก็ไปเอาทรัพยากรในทะเลนอกโดยไม่แบ่งปันให้ใครเลย พวกเราต้อง
 เปลี่ยนมาทำอาชีพอื่นเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ต้องหันมาเลี้ยงปลาคูกอูย

และทำข้าวเกรียบปลา ผู้ชายบางคนต้องไปทำงานทำที่มาเลเซีย
 หมู่บ้านอื่นในแถบชายทะเลก็เหมือนกัน เพราะอยู่บ้านเราทำมา
 หากินฝืดเคือง ไปเสิร์ฟอาหารยังพอมีรายได้บ้าง ส่วนผู้หญิง
 จากที่เคยอยู่บ้านดูแลครอบครัว ก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน
 เพื่อหาเงินมาช่วยอีกทาง ส่วนมากก็ไปทำงานในโรงงานที่เมือง
 ปัตตานีนั่นแหละ แค่ว่าสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนก็ทำให้ชีวิตของคน
 เปลี่ยนไปได้มากมายเลยนะ จากที่เคยอยู่พร้อมหน้า ตอนนี้
 อาเยาะไปมาเลย มะไปทำงานโรงงาน”

น้ำบูดู

น้ำบูดูที่นิยมรับประทานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มี 2 แบบ คือ น้ำบูดูที่กินกับข้าวต้มและน้ำบูดูที่กินกับผักสด
 ถ้ากินกับผักสด ปรงดังนี้

เครื่องปรุง : น้ำบูดู ปลาทูย่างหรือกุ้งต้ม มะนาว หัวหอมซอย พริกขี้หนู

วิธีทำ : ฉีกปลาทูย่างให้เป็นชิ้นเล็กๆ หรือหั่นกุ้งต้มให้เป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ลงในน้ำบูดู พร้อมหอมซอยและพริกขี้หนู บีบมะนาว
 บางบ้านจะนำน้ำบูดูไปต้มให้เดือดก่อน ทิ้งไว้ให้เย็นแล้วจึงใส่เครื่องปรุงทั้งหมดลงไป กินกับผักสดตามชอบ

ความสูญเสีย

ระหว่างคาบเรียนวิชาสังคม ประชาสัมพันธ์โรงเรียนประกาศให้เลาะห์ไปพบญาติที่ห้องประชาสัมพันธ์ด่วน เลาะห์เดินไปขออนุญาตอาจารย์ด้วยความแปลกใจ ไก่และจุกก็แปลกใจไม่แพ้กันเพราะเรียนที่นี้มาถึงปีที่ 6 นี้แล้วยังไม่เคยมีญาติมาขอพบเลยสักคน

โต๊ะกีนั่งรอเลาะห์อยู่กับพ่อของไก่ที่หน้าห้องประชาสัมพันธ์ เมื่อเลาะห์เดินมาถึง โต๊ะกีให้เลาะห์นั่งลงข้างๆ แล้วบอกข่าว “อาเยาะถูกยิงนะลูก” เลาะห์หน้าซีดเผือด “แล้วอาเยาะเป็นอย่างไรบ้างโต๊ะกี” เลาะห์ละล่ำละลักถามออกไป โต๊ะกีไม่ตอบคำถามแต่กลับบอกเลาะห์ว่า “เลาะห์ไปเก็บกระเป๋าเรียนเถอะ เราต้องกลับบ้านกันแล้ว” เลาะห์รีบวิ่งกลับไปยังห้องเรียน แจ้งให้อาจารย์ทราบว่าเขาต้องรีบกลับบ้านเพราะพ่อถูกยิง ไก่และจุกตกใจไม่แพ้กันไปรีบเก็บกระเป๋าทันทีและขออนุญาตอาจารย์กลับบ้านไปพร้อมเลาะห์

ระหว่างทางทุกคนต่างนั่งนิ่งเงียบ ไก่ได้แต่สบตาพ่อผ่านทางกระจกมองหลัง แต่ไม่กล้าถาม เลาะห์เองไม่ถามว่าอาเยาะเป็นอย่างไร เพราะในใจของเลาะห์ไม่อาจจะยอมรับคำตอบนั้นได้เลย...

เมื่อรถกระบะเลี้ยวเข้าในหมู่บ้านเลาะห์เห็นเพื่อนบ้านและญาติหลายคน กำลังเดินมุ่งหน้าไปทางบ้านของตนเอง เลาะห์พยายามกลืนน้ำตาไม่ให้ไหลออกมาจนรู้สึกแน่นไปหมด เมื่อรถจอดสนิทเลาะห์เปิดประตูและวิ่งขึ้นบ้านโดยไม่ได้ทักทายใครสักคน อาเยาะนอนสงบนิ่งอยู่กลางบ้าน ท่ามกลางญาติๆ

ผู้ชาย โตะก็ซึ่งเดินตามหลังเลาะห์
เข้ามาพูดขึ้นว่า “เลาะห์มาอาบน้ำ
ให้อาเยะ” จากนั้นพิธีกรรมต่างๆ ก็
เริ่มขึ้น อาบน้ำศพ ห่อศพ แล้วจึงนำศพ
ของอาเยะไปที่มัสยิดในหมู่บ้าน
นอกจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านแล้ว
ลูกศิษย์และเพื่อนๆ ของอาเยะจาก
หมู่บ้านและจังหวัดอื่นๆ ททยอกัน
เดินทางมาร่วมละหมาดศพ และฝังศพ
อาเยะ

ไก่อะครอบครัว รวมทั้งเพื่อน
บ้านที่เป็นไทยพุทธไปที่บ้านเลาะห์
เพื่อช่วยงานเท่าที่จะทำได้ เพราะ
หลังจากละหมาดศพแล้วจะมีการเลี้ยง
อาหารผู้ร่วมงาน

ตั้งแต่วิวาจนถึงขณะนี้ไก่อังไม่มี
โอกาสพูดกับเลาะห์เลยสักคำ ไก่ออยาก
บอกกับเลาะห์ว่าเขาเสียใจกับการจากไป
ของอาเยะมากมายเหลือเกิน

หลักการปฏิบัติต่อศพของผู้ตาย อันเป็นข้อบังคับที่ศาสนาอิสลามบัญญัติไว้มี 4 ประการ

1. การอาบน้ำศพ ผู้ที่อาบน้ำให้ศพควรเป็นญาติสนิท หากผู้ตายเป็นชาย ผู้อาบน้ำควรเป็นชาย หากผู้ตายเป็นผู้หญิง ผู้อาบน้ำควรเป็นผู้หญิง จุดประสงค์ของการอาบน้ำศพคือเพื่อให้ศพสะอาด วิธีการอาบน้ำ เริ่มจากการชำระล้างอวัยวะส่วนต่างๆ ของศพเหมือนกับอาบน้ำละหมาด แล้วจึงใช้น้ำอาบทั่วร่างกาย ฟอกสบู่ทุกส่วนของร่างกาย และใช้น้ำใบพุทราหรือน้ำการบูรราดให้ทั่วร่างกาย
2. การห่อศพ เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้ว ห่อศพผู้ตายโดยใช้ผ้าสีขาวสะอาดอย่างน้อยหนึ่งผืนห่อให้มิดชิดตลอดทั้งร่างกาย แต่การห่อศพที่คตินั้น ศพผู้ชายควรห่อด้วยผ้า 3 ชั้น ส่วนศพผู้หญิงควรห่อด้วยผ้า 5 ชั้น
3. การละหมาดศพ อิหม่ามหรือผู้นำละหมาดควรเป็นญาติใกล้ชิดทางสายโลหิตของผู้ตาย วิธีการเริ่มจากนำผู้ตายไปวางยังที่จะทำพิธีละหมาดญะนาซะห์ [ศพ] โดยวางศพตามขวางกับทิศอันเป็นที่ตั้งของเมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ศพผู้ชายให้หันศีรษะไปทางทิศใต้ ศพผู้หญิงหันศีรษะไปทางทิศเหนือ
4. การฝังศพ การฝังนั้นต้องขุดหลุมให้ลึกพอที่จะระบกกินที่จะมีในภายหลัง และป้องกันสัตว์ร้ายมาคุ้ยเขี่ยศพ โดยปกติจะขุดหลุมลึกประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร วิธีการฝัง ให้ญาติพี่น้องใกล้ชิดเป็นผู้นำศพลงหลุม โดยวางนอนตะแคงขวา หันหน้าไปทางทิศอันเป็นที่ตั้งของเมืองมักกะฮ์

อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

หลังจากอาเยะเสียชีวิตได้ 3 เดือน เมื่อจู่ ไก่ และเลาะห์ได้นั่งคุยกันถึงเรื่องอาเยะอีกครั้ง ทั้งสามเริ่มหันมาสนใจหาคำตอบของความรุนแรงที่เกิดในสามจังหวัดชายแดนใต้มากขึ้น

“เราจะเริ่มต้นหาคำตอบจากที่ไหนกันดี” จูถาม “เราเริ่มจากไปค้นหาว่าเมื่อก่อนเรายู่กันอย่างไร ประวัติศาสตร์ของที่นี่เป็นอย่างไรกันดีไหม” ทั้งจูและไก่เห็นพ้องกับเลาะห์ ทั้งสามคนจึงนัดไปหาคำตอบกันที่ห้องสมุด เมื่อค้นได้หนังสือมาจำนวนหนึ่งจึงแบ่งกันไปอ่าน แล้วนัดกันว่าอีกสองอาทิตย์จะกลับมาผลัดกันเล่าเรื่องราวในอดีตสู่กันฟัง...

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. 2505. *ประวัติศาสตร์สี่จังหวัดภาคใต้ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล*. มปพ. : มปพ.

ครองชัย หัตถา. 2541. *ปัตตานี การค้าและการเมืองการปกครองในอดีต*. ปัตตานี : โรงพิมพ์มิตรภาพ

เยี่ยม สัมผัสเสถียร และดวง ทองอ่อน. 2544. *เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวปัตตานี*. ยะลา : ยะลาการพิมพ์

จังหวัดปัตตานี. พิมพ์เนื่องในงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ. 2500. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อุดม.

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ และคณะ. 2524. *ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคม ระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม*. ปัตตานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์. หน้า 87-89.

ช่อผกา บัวแก้ว และแวเซาะ รอมือลี. 2549. “ ‘ต้นหยงเปาว์’ ชีวิตประมงพื้นบ้าน บทเรียนอนุรักษ์ทรัพยากรในวิถีอิสลาม”. ใน กัทระ คำพิทักษ์, บรรณาธิการ. *รวมใจเป็นหนึ่ง เบอรชาดู ฮาดิ*. กรุงเทพฯ : สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์. 2547. *ประวัติศาสตร์สมัยหลวงปู่ทวด เขียบน้ำทะเลจืด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แบ่งปัน.

ชวลีพร วิรุณหะ. 2551. *บุหงารายา ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู*. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภกา
การพิมพ์.

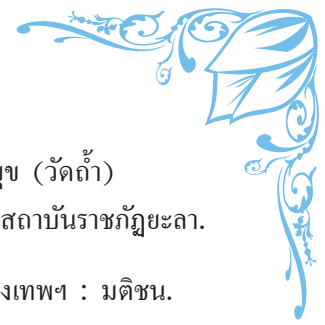
ชวลีพร วิรุณหะ. 2549. “ประวัติศาสตร์ปัตตานี ยะลา นราธิวาส”. ใน *ความรู้และความไม่รู้ 3 จังหวัด
ชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ : แผนงานร่วมศึกษา เสริมสร้างสุขภาวะกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ คณะ
ทำงานวาระทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีศักดิ์ เผือกสม. 2545. “อยุธยาในเงื้อมมือของปัตตานี: ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของปัตตานี และ
บทสนทนาระหว่างศูนย์กลางกับท้องถิ่นในการเขียนประวัติศาสตร์”. เอกสารประกอบการสัมมนา
The First Inter-Dialogue Conference on Southern Thailand จัดโดยมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์, 13-15 มิถุนายน.

ทองแถม นาถจำนง และ พรพล ปันเจริญ. 2544. *สืบตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว*. กรุงเทพฯ :
เสียดฟ้า.

บรรจง บินกาซัน. 2547. *สารานุกรมอิสลามสำหรับเยาวชนและผู้เริ่มสนใจ*. กรุงเทพฯ : อัลอะมีน
พิมพ์ครั้งที่ 2.

- โบราณสถาน โบราณวัตถุวัดคูหาภิมุข. พิมพ์ครั้งที่ 2. 2539. ยะลา : วัดคูหาภิมุข (วัดถ้ำ)
จังหวัดยะลา หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดยะลา และสถาบันราชภัฏยะลา.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2540. *บุหงาบัตตานี คติชนไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2548. *เรื่องเล่าจากปัตตานี*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.
- ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ. 2531. *มุสลิมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประวัติศาสตร์ 4 จังหวัดภาคใต้ และคตินิยม*. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพเมธี
(เลื่อน ปญญาวุโธ ป.ธ. 5) 23-25 สิงหาคม 2544. ยะลา : ยะลาการพิมพ์.
- ปรีดี พนมยงค์. 2517. “ข้อสังเกตเกี่ยวกับเอกภาพของชาติกับประชาธิปไตย”. ใน สหพันธ์นัสนิต
นักศึกษาชาวปักษ์ใต้แห่งประเทศไทย, รวบรวม. *ความเป็นเอกภาพของชาติกับปัญหาสามจังหวัด
ภาคใต้*. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์. หน้า 1-16.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. 2547. “ตามหา ‘มะโย่ง’ ” *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 25 ฉบับที่ 12 (ตุลาคม).
หน้า 72-73.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. 2546. “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมลายูมุสลิมกับชาวจีนในย่านสายกลาง จังหวัดยะลา”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มัลลิกา คณานุรักษ์. 2544. *รวมเรื่องน่ารู้: ภาคใต้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- มุนีร์ มุฮัมหมัด. 2521. *กฎหมายอิสลาม*. กรุงเทพฯ : พิทักษ์การพิมพ์.
- มุฮัมมัดอาลี อัล-ฮาซิมี่. 2540. *มุสลิมในอุดมคติ*. แปลโดย กิติมา อมรทัต. กรุงเทพฯ : มีเดียเทค.

ยูซุฟ กือรฎอวี. 2539. *หะราลและหะรอมในอิสลาม*. แปลโดย บรรจง บินกาซัน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสืออิสลาม.

รัตติยา ตาและ. 2544. *การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัด ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เลิศชาย ศิริชัย. 2548. “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากความรุนแรงสู่สันติวิธี : ศึกษากรณีการเคลื่อนไหวของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี”. ใน อุทัย ดุลยเกษม และเลิศชาย ศิริชัย, บรรณาธิการ. *ความรู้กับความขัดแย้ง กรณีวิวกฤตการณ์ชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรส โปรดักส์.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, บรรณาธิการ. 2550. *เสียงสะท้อนจากหมู่บ้านประมงอ่าวปัตตานี: เสียงจากคนตานี*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

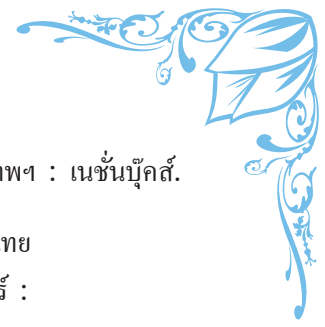
วิเชียรคีรี, พระยา. 2471. *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 3*. พิมพ์ในงานศพหลวงชนาธิกรณ์อนุวัติ (สิงโต ลิมปพันธุ์). พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : หอสมุดวชิรญาณ.

วีระศักดิ์ จันทรสังแสง. 2547. “ซัคพระโคกโพธิ์ พุทธประเพณีกลางถิ่นอิสลาม”. *สารคดี*. ปีที่ 19 ฉบับที่ 227 (มกราคม). หน้า 80-97.

ศรีศักร วัลลิโภดม. 2538. “ชุมชนโบราณในสี่จังหวัดภาคใต้”. ใน *ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา. 2549. *คู่มือสร้างเสริมความเข้าใจในงานอนามัยแม่และเด็ก หลักศาสนาอิสลามกับการดูแลมารดาทางสูติกรรม*. กรุงเทพฯ : เอ็กพรีน 2004.

สุกัลลักษณ์ กาญจนขุนดี และดอน ปาทาน. 2547. *สันติภาพในเปลวเพลิง*. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. 2525. “นโยบายประสมประสานชาวมุสลิมในประเทศไทยสมัยรัตนโกสินทร์”. เอกสารประกอบการสัมมนา “สองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลง ของสังคมไทย” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2531. *กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม*. กรุงเทพฯ : มปท.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2535. *วัฒนธรรมอิสลาม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ทางนำ.

หะยีหม่อมหมัด อาดำ และคณะ. 2550. *เรือกี้ออนะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

อนันต์ วัฒนานิก. 2528. “มะโย่ง (ละครมลายูสมัยก่อน)”. ใน *แลหลังเมืองตานี*. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อนันต์ วัฒนานิก. 2528. *แลหลังเมืองตานี*. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อรุณี กุลฉรงค์ และคณะ. 2546. *212 ปี เมืองยะลา*. พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองเมืองยะลาครบ 212 ปี. มปท. : มปท.

อับดุลลอฮ์ ลออแมน. 2547. *มัสญิดบ้านตะโกละมานะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โฟร์พรีนติ้ง จำกัด.

อัสหมัด สมบูรณ์บัวหลวง. 2547. “ระบบชนชั้นในสังคมมลายูที่ชายแดนใต้”. *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 25 ฉบับที่ 12 (ตุลาคม). หน้า 70-71.

อารง สุทธาสาสน์. 2519. *ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้*. กรุงเทพฯ : พัทธกษัประชา.

อารีพิน บินจิ, อ.ลออแมน และอัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง. 2543. *ปาตานี ดารุสสลาม*. ยะลา :
มุสลิมนิวัต.

อุทัย หิรัญโต. 2521. *มุสลิมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ฮัมมุดะฮ์ อับดะละตี (เขียน) อามัน บินกาซัน (แปล). มปป. “ศาสนาอิสลาม (Islam in Focus)”
กรุงเทพฯ : ส. วงศ์เสงี่ยม.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
กรณีศึกษาพัฒนาต้นแบบชุมชนสมานฉันท์ภาคใต้. [http://www.geocities.com/
rightfreedom/report/030903/01.html](http://www.geocities.com/rightfreedom/report/030903/01.html)

“ประเพณีวัฒนธรรมของคนบ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส”.
<http://www.geocities.com/banchengkao/07.html>

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540. [http://www.culture.go.th/laws/
religion/muslim2540.htm](http://www.culture.go.th/laws/religion/muslim2540.htm)

รอชิดะห์ ปูชู, ชรินทร์ ทองเสมอ และสมศักดิ์ หุ่นงาม. “ถือศีล-กินเจ สไตร์เมืองชายแดนใต้”.
เผยแพร่เมื่อ 24 ตุลาคม 2549. [http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_
content&task=view&id=1381&Itemid=86](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=1381&Itemid=86)

รอมฎอน ปันจอร์ และภาสกร จำลองราช. “ ‘ความจริง’ ที่ยังถูกทวงถาม คิดถึงทีมฟุตบอล
สะบ้าย้อย”. เผยแพร่เมื่อ 28 กันยายน 2548. [http://www.isranews.org/cms/
index.php?option=com_content&task=view&id=168&Itemid=86](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=168&Itemid=86).

“สรุปการบรรยายเรื่อง ‘พิธีศพมุสลิม’ ”. [http://av.sac.or.th/Subdetail/seminar/
sum_of_seminar/ seminar50.html](http://av.sac.or.th/Subdetail/seminar/sum_of_seminar/seminar50.html)

อะหมัด รามันห์ลีริงศ์. “งานซั๊กพระยะลา ทหาร ตำรวจคุมเข้ม หวั่นเกิดเหตุร้าย”. เผยแพร่เมื่อ 27
ตุลาคม 2550. [http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=
view&id=2757&Itemid=47](http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2757&Itemid=47).

อับดุลชะกูร์ บินซาฟีอีห์ ดินอะ (อับดุลสุโก ดินอะ). “วิถีชีวิตมุสลิมภาคใต้กับการจัดเมาลิดินนบีรำลึก
และซ้อคีด”. เผยแพร่เมื่อ 10 เมษายน 2549. [http://gotoknow.org/blog/shukur2003/
39952](http://gotoknow.org/blog/shukur2003/39952).

<http://www.oknation.net/blog/yongyoot/2007/08/22/entry-1/comment>

<http://www.muslimthai.com/main/thai/content.php?page=content&category=37&id=221>

<http://www.muslimthai.com/contentFront.php?option=content&id=710>

ภาคผนวก

คำศัพท์

กะปิเยาะห์ หรือ **กอปิเยาะห์** หมายถึงหมวกผ้าส่วนมากเป็นสีขาวที่ชายมุสลิมสวมใส่ (น. 58)

กาเฮงกือบง หรือ **อิญาบ** หมายถึงผ้าคลุมผม (น. 56, 58-60)

กีตะยาวิ หรือ **กีตาบยาวิ** (Kitab Jawi) คือ ตำราศาสนาที่ใช้เรียนในปอเนาะ เขียนด้วยอักษรยาวิ ความหมายของอัลกุรอาน (น. 18, 20, 40, 42)

กำปง แปลว่า หมู่บ้าน

กีฟัต คือการขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ แต่สำหรับเด็กผู้หญิง (น. 23)

งายีกรอเอ คือเรียนอ่านอัลกุรอาน (น. 14)

แกเกาะห์ หรือ **อากีกอฮุ** เป็นประเพณีตามหลักการศาสนาอิสลาม เมื่อลูกมีอายุ 7 วัน พ่อแม่จะต้องทำการเชือดสัตว์พลี (น. 4-5)

เจ๊ะมู คือครูผู้สอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา (น. 14, 123)

(ซ.) หรือ **(ซ.ล.)** คือ อักษรย่อแทนประโยค “ซอลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะอัลลัยฮิวะซัลลัม” (อัลลอฮุทรงประทานพรและความสันติแก่มุฮัมมัดและวงศ์วาน

ของท่าน) ซึ่งใช้ต่อท้ายชื่อของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) เพื่อเป็นการให้เกียรติและยกย่องท่าน (น. 5)

ดออ (ดูอาอฺ) คือการขอพรจากอัลลอฮฺ (ช.บ.) (น. 7, 24, 88, 109)

ตาดีกา คือ โรงเรียนที่เด็ก ๆ มุสลิมมาเรียนความรู้ทางศาสนาอิสลามที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน (น. 14)

โต๊ะคอเต๊ะ หรือ **คอกฎิบ** หรือ **คอเต็บ** เป็นผู้บรรยายธรรมตักเตือนมุสลิมก่อนการละหมาดวันศุกร์ (น. 48-49)

โต๊ะบิลา หรือ **บิลาล** หรือ **บิหลัน** ทำหน้าที่อาซานเมื่อถึงเวลาละหมาด (น. 10, 48-49)

โต๊ะอีแม หรือ **อิมาม** หรือ **อิหม่าม** แปลว่า ผู้นำ คือผู้นำในการทำละหมาด ผู้นำในชุมชน ผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรม (น. 48-49)

นะญิส หมายถึง สิ่งสกปรกในศาสนาอิสลาม (น. 72, 75)

بابอ หรือ **بابา** แปลว่า พ่อ เป็นคำที่ใช้เรียกเจ้าของปอเนาะหรือครูสอนศาสนาที่มีผู้นับถือมาก (น. 37-38)

บालาเซาะห์ เป็นอาคารสำคัญและเป็นศูนย์กลางของปอเนาะหรือชุมชน ใช้ในการทำละหมาดประจำวัน เรียนศาสนา และทำพิธีกรรมทางศาสนา (น. 39-40)

บือเลาะมูโละ คือประเพณีการเปิดปากเด็กแรกเกิด (น. 4-5)

เบอร์กัต หรือ **บารอกัต** หมายถึงมีบุญมาก ศิริมงคล หรือการกระทำที่ได้บุญเยอะ (น. 36)

บุงูรฮายี หรือ **ทำฮัจญ์** เป็นหลักปฏิบัติประการสุดท้ายในหลักปฏิบัติ 5 ประการของชาวมุสลิม หมายถึงการเดินทางไปสู่บัยตุลลอฮ์ หรืออัล-กะอับะฮ์ ที่นครมักกะฮ์ เพื่อประกอบศาสนกิจ (น. 50-52, 86)

แบ หรือ **อะแซ** (อาซาน) เป็นเสียงที่บอกว่าถึงเวลาสวดแล้ว เพื่อเชิญชวนให้ชายมุสลิมมาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด (น. 2, 10)

ปอซอ คือ การถือศีลอด (น. 81, 83-84)

ปอเนาะ เป็นคำภาษามลายู ในมาเลเซียเรียกว่า “Pondok” อินโดนีเซียเรียก “Pesantren” หมายถึงกระท่อมหรือที่พักเล็กๆ เป็นสถาบันการสอนศาสนาที่เด็กเรียนรู้การดำรงชีวิตตามหลักการของอิสลาม (น. 18, 30-45)

มาแกแต แปลว่ากินน้ำชา เป็นประเพณีของชาวดัตช์ ไม่ใช่ประเพณีตามหลักการของศาสนาอิสลาม ประเพณีกินน้ำชาจะจัดขึ้นเพื่อระดมเงินทุนในโอกาสต่างๆ (น. 28, 66)

มาแกปูโละ แปลแบบคนใต้ว่ากินเหนียว เป็นงานเลี้ยงอาหารในโอกาสต่างๆ (น. 77)

มาชะยารี หมายถึง การทำพิธีเพื่อเข้าศาสนาอิสลาม (น. 23-24)

เมาะโละ หรือ **เมาลิดินบี** แปลว่าการเฉลิมฉลองหรือการระลึกถึงเดือนแห่งการประสูติของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) (น. 81, 88-91)

วันฮารีรายอปอซอ หรือที่คนมุสลิมภาคกลางเรียก วันอีดีเล็ก ถือเป็นวันเฉลิมฉลองที่ได้ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน (น. 84)

สมาแย (การละหมาด) คือการทำความเคารพพระเจ้าของชาวมุสลิม (น. 7-11)

สมาแยมาอะฮฺ คือการละหมาดวันศุกร์ (น. 46)

สุนัต หรือ **สุนัต** มาจาก “ซุนนะฮฺ” ในภาษาอาหรับ แปลว่าแบบอย่างหรือแนวทาง หมายถึงการปฏิบัติตามแนวทางของท่านศาสดา (น. 23-24)

หะรอม หมายถึง สิ่งต้องห้ามสำหรับทุกคน (น. 74-75)

ออฆนนายู แปลว่าคนมลาญ (น. 68-69)

อัลกูรอ่าน เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำรัสขององค์อัลลอฮฺ (ช.บ.) ที่ประทานแก่ท่านนบีมูฮัมหมัด (ช.ล.) (น. 41)

อัลลอฮ์ (ซุบหฺ์๑) หรือ**อัลเลาะห์** (ช.บ.) ย่อมาจาก ซุบปะฮานะฮฺวะตะอะลา แปลว่า “ขอความบริสุทธิ์และความสูงสุดจงมีแด่พระองค์ท่าน” เป็นคำสร้อย

สรรเสริญที่มุสลิมมักกล่าวหลังเอ่ยพระนามของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เพื่อเป็นการ
แสวงหาผลบุญและเตือนตัวเองว่ามีพระเจ้าองค์เดียว (น. 9)

อาเนาะตุโน แปลว่าลูกชายที่ยังเป็นโสด ในที่นี้หมายถึงผู้ที่เข้าสู่ชุด (น. 24)

อัสตาซ คือครูสอนศาสนาทั่วไปที่เป็นผู้ชาย ใช้เรียกครูที่จบการศึกษาจาก
ต่างประเทศ หรือจบปริญญาตรีทางศาสนา (น. 33)

อัสตาซะฮ์ คือ ครูสอนศาสนาที่เป็นผู้หญิง (น. 33)

อูลามะฮุ คือ “อาลิม” หมายถึงบุคคลที่ทรงไว้ซึ่งความรู้ผู้คงแก่เรียนทาง
ศาสนา อาลิมเป็นรูปเอกพจน์ อูลามะฮุเป็นพหูพจน์ (น. 123)

ฮัจญี (ผู้ชาย) และ **ฮัจญะฮุ** (ผู้หญิง) เป็นคำเรียกผู้เดินทางไปทำฮัจญ์แล้ว
ใช้เรียกนำหน้าชื่อเช่น ฮัจญะฮุฟาติเมาะห์ เพื่อบอกว่าเป็นผู้ที่เคยไปทำฮัจญ์
มาแล้ว (น. 52)

ฮาลาล แปลว่าสิ่งที่ใช้ประโยชน์ได้ (น. 64, 74-75)

บทเรียนว่าด้วยคำศัพท์เครือญาติ

เมื่อสัปดาห์ก่อนอาจารย์วิชาภาษาไทยได้ให้การบ้านกับนักเรียนทุกคน 1 ข้อ คือให้ไปหาคำศัพท์ที่เรียกเครือญาติของตัวเองโดยเริ่มจากลำดับชั้นปู่ย่าตายาย พ่อแม่ลุงป้าน้าอา จนมาถึงรุ่นลูก และหลาน (ปู่ย่าตายาย) ครั้งแรกทั้งสามคนคิดว่าการบ้านชิ้นนี้เป็นงานง่ายๆ หากเมื่อกลับไปสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่บ้านก็พบว่าไม่ง่ายอย่างที่คิด

เมื่อถึงคาบเรียนวิชาภาษาไทยอีกครั้ง อาจารย์ให้นักเรียนทุกคนออกมานำเสนอการบ้าน ใกล้เคียงแผนผังศัพท์เครือญาติของตนออกไปหน้าห้องแล้วอธิบายว่า การเรียกเครือญาติที่บ้านของใกล้เคียงกันดี เช่น พ่อและแม่ของพ่อ เรียกว่าปู่และย่า พี่สาวของพ่อหรือแม่เรียกว่าป้า มีเพียง 2 คำที่อาจไม่เป็นที่คุ้นเคยมากนัก ก็คำเรียกพ่อและแม่ของแม่ว่า พ่อเฒ่า และแม่เฒ่า (ดูผังเครือญาติหน้า 167 ประกอบ)

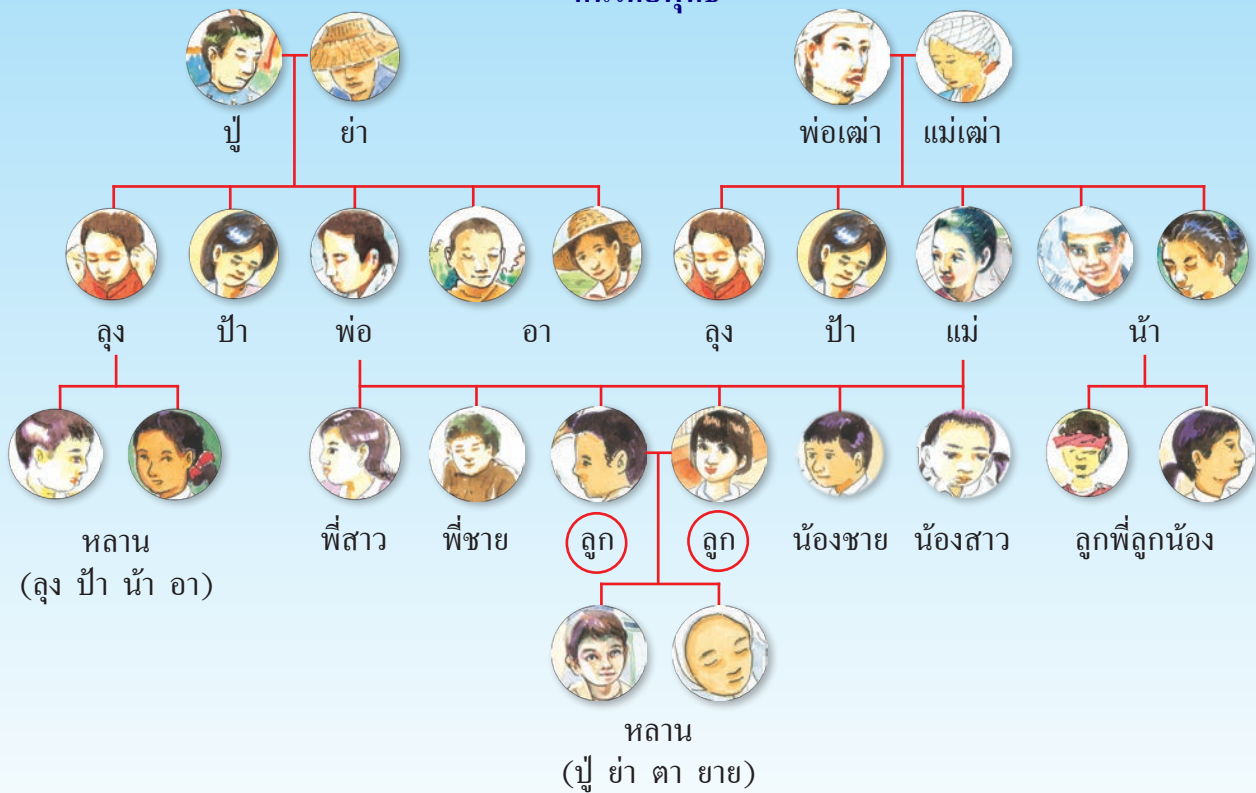
สำหรับศัพท์เรียกเครือญาติของจูนั้น จูจะมีรายละเอียดอยู่ไม่น้อย จูอธิบายว่าที่บ้านของเธอเป็นคนจีนภาษาฮกเกี้ยนจึงเรียกเครือญาติด้วยคำศัพท์ภาษาจีนฮกเกี้ยน ซึ่งมีความละเอียดในการลำดับอาวุโส เช่น ลูกคนโตจะเรียกว่าตัวกู่ ลูกคนที่สองจะเรียกว่ายี่กู่ คนที่สาม ลี่ ห้า ก็จะเติมคำศัพท์ที่แปลว่า สาม ลี่ ห้า ลงไปหน้าคำว่าลูกหรือป้า นอกจากนี้ยังเรียกญาติแบ่งตามญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่เหมือนกับที่ภาษาไทยเรียกน้องของพ่อว่าน้องของแม่ว่าน้า แต่ของคนจีนจะละเอียดมากกว่า คือเรียกแตกต่างกันแม้กระทั่งพี่สาวพ่อและพี่สาวแม่ เช่น พี่สาวพ่อเรียกว่าเกา พี่สาวแม่เรียกว่าอี ในผังเครือญาติของจูได้เพิ่มคำศัพท์เรียกญาติภาษาจีนกลางหรือแมนดารินมาเปรียบเทียบกับภาษาฮกเกี้ยนด้วย (ดูผังเครือญาติหน้า 168 ประกอบ)

เมื่อถึงคราวของเลาะห์รายงาน เขาเดินออกมาหน้าห้องด้วยใบหน้าครุ่นคิด แล้วเล่าว่า เขาไปถามคนสูงอายุหลายคนในหมู่บ้านเพื่อหาคำตอบการบ้านชิ้นนี้ และก็ต้องพบกับความสับสน เพราะผู้เฒ่าผู้แก่แต่ละคนบอกคำศัพท์เรียกญาติไม่ตรงกัน จนกระทั่งได้เจอโตะฉี (ปู่) คนหนึ่งช่วยสะสางความสับสนให้ว่า การเรียกญาติของชาวมลายูไม่ได้มีหลักการที่ชัดเจน และตายตัวมากนัก แล้วแต่ว่าแต่ละครอบครัวจะนิยมเรียกแบบไหน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวมลายูมีญาติมากมาย นับญาติทั้งฝ่ายแม่และฝ่ายพ่อ ทั้งทางสายเลือดและทั้งการแต่งงาน อีกทั้งคำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติของเชื้อสายเจ้าเมืองมลายูเก่าแก่กับของชาวบ้านธรรมดาก็ไม่เหมือนกัน ของคนยะลากับคนปัตตานีก็อาจแตกต่างกัน เพียงบอกได้คร่าวๆ ว่าจะเรียกปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน พี่ น้อง ลูกพี่ลูกน้อง ได้อย่างไร (ดูแผนผังหน้า 169 ประกอบ)

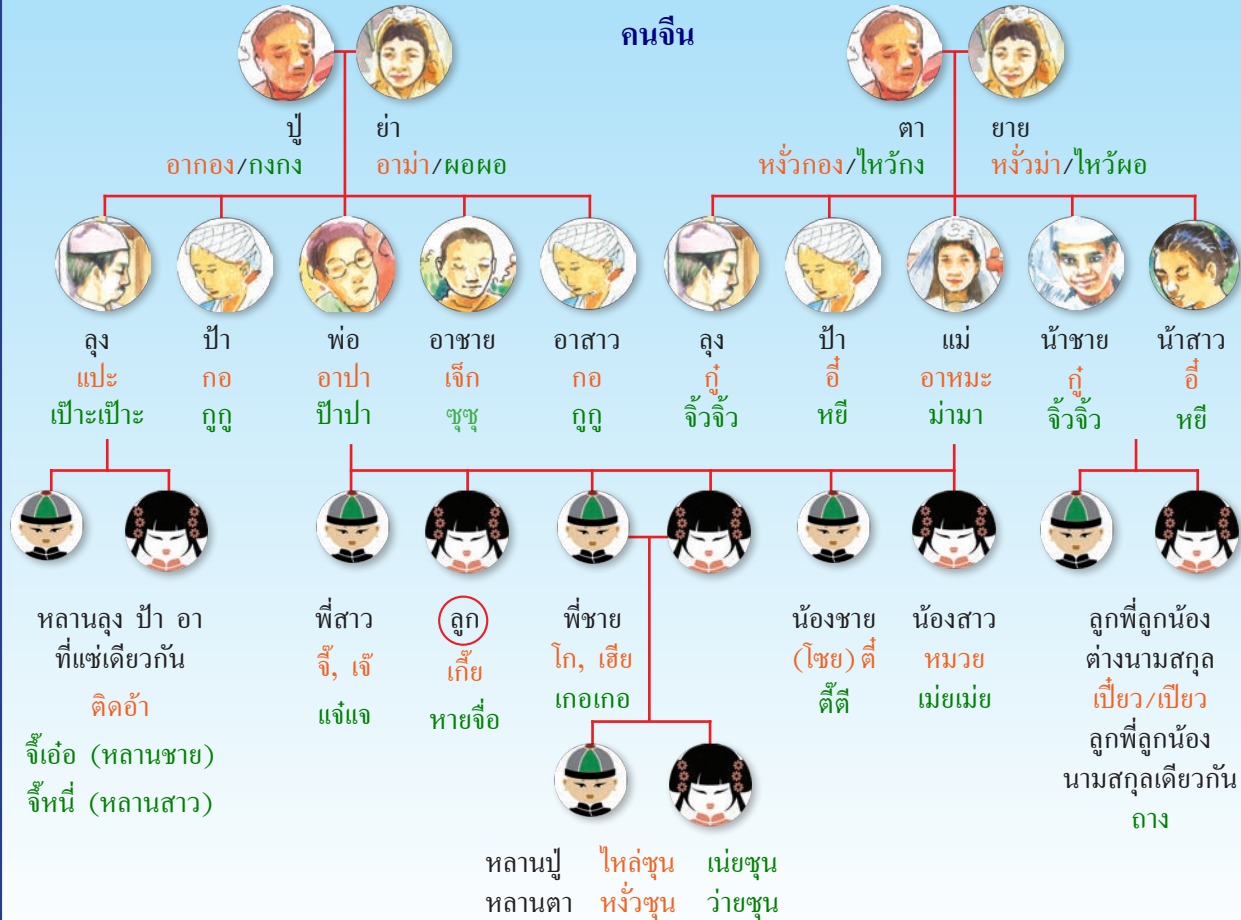
อาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่าวัฒนธรรมของคนในแถบนี้ ให้ความสำคัญกับเรื่องของอาวุโส เมื่อเราทำความรู้จักกับผู้คน เราไม่ได้เรียกชื่อเขาเฉยๆ ดังเช่นวัฒนธรรมตะวันตก จะเห็นว่าเราอาจเรียกคนชายน้าว่าป้า เรียกคนขับรดประจำทางว่าเปาะจ๊ะ เรียกคนชายน้าชากาแพว่าอาโก คำศัพท์เครือญาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเรียนรู้

ผังเครือญาติ

คนไทยพุทธ

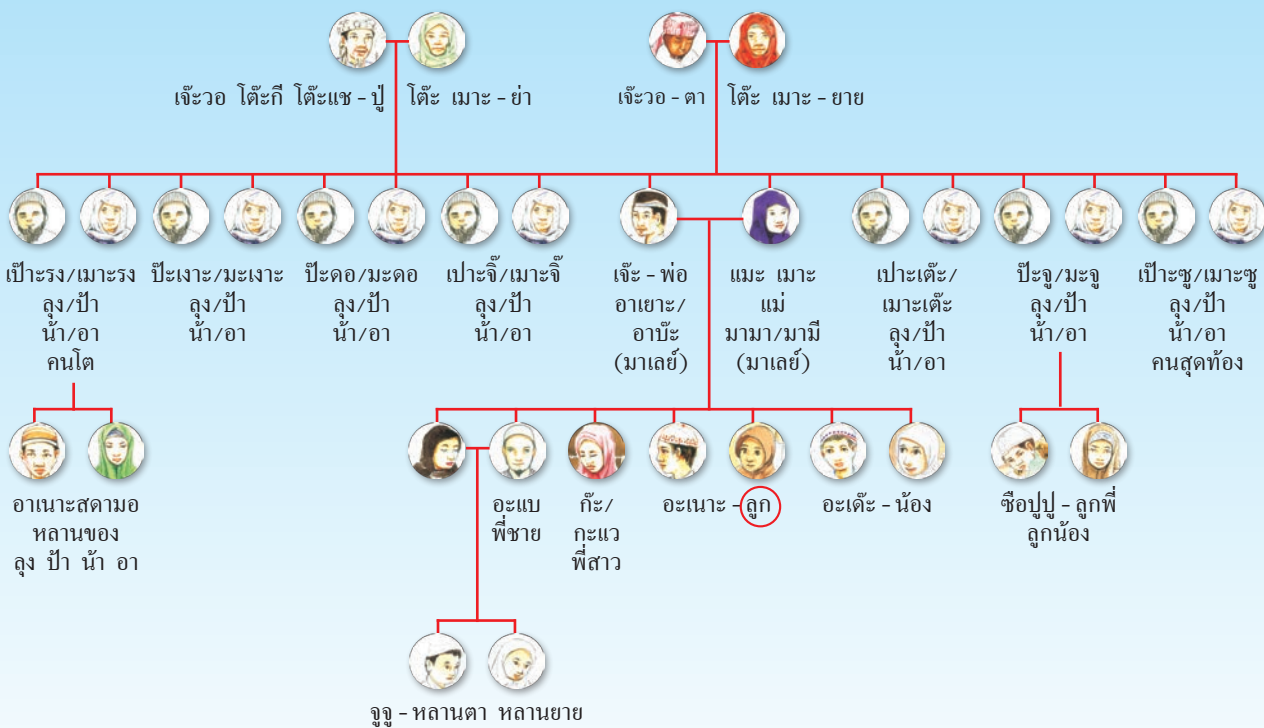
ฝั่งเครือญาติ

หมายเหตุ : สีส้ม คือ คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยน
สีเขียว คือ คำเรียกญาติภาษาจีนกลาง

ผังเครือญาติ

คนมลายูมุสลิม

ทักษะวัฒนธรรม

ผู้เขียน

อาจารย์แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร

บรรณาธิการ

ดร.สายพิน ศุพุทธมงคล คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.ปริตดา เถลิเม่า กอนันต์คุณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ผศ.ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ผศ.ปิยะ กิจถาวร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์โชคชัย วงษ์ธานี สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์สุกรี หลังปู่เต๊ะ มหาวิทยาลัยอิสลาม

ผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูล และให้คำแนะนำ

มูฮำหมัดอาลี วาเต๊ะ, พีรดาวส์ เงาะ, กูรอฮานิง ปิ, กัลโซม มะ, แวรอฮานา เปเฮาะฮือเล, รูซนาณี ลือแบซา, ดาราณี อีลา, อาอีชะห์ สาละ, ครุพริ้ง รามเมือง, สะละแม อาแวนิ, อาจารย์กรวิภา ขวัญเพชร, อับดุลเลาะห์ เปาะอิ, อัสมิง มามะ, รอป็อง ดุลย์ธารา, อาจารย์ยูโซ๊ะ ตาละ, ชูฮายนงค์ สماعيل, สุภาพร คงสาม, ตูแควคาลีเยาะ กาแม, อาอีชะห์ ตือเร๊ะ, ณัฏฐา พานิชย์, อาจารย์ระวีวรรณ ช่อมพฤษภ์, สันติ สมานะ, มাহามะปอไซ ลันจา, ฟาตีเมาะ สาโร, รักชนก ทองขจร

ผู้อ่านและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพิมพ์ครั้งที่ 2

ปรานี ชินวรโสภาค, สุวรรณ อาชวกุล, อาจารย์ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ, อาดีละห์ ปาทาน, สาคีนะ เลขานุกิจ, มะรอนิง สาละ, ดอเลาะห์ เจ๊ะแด

ศิลปินวาดภาพประกอบ

มูฮัมหมัดไทรอียี แวก็อจ

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

พิมพ์ครั้งแรก มกราคม 2552 จำนวน 10,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่สอง พฤษภาคม 2552 จำนวน 15,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่สาม กันยายน 2556 จำนวน 5,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่สี่ กันยายน 2559 จำนวน 5,000 เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

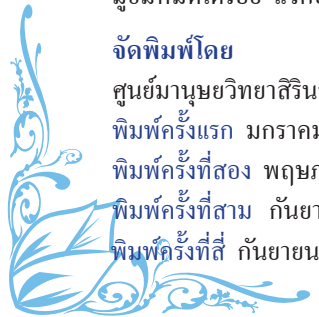
ทักษะวัฒนธรรม.-- พิมพ์ครั้งที่ 4.-- กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2559 184 หน้า.

1. สังคมและวัฒนธรรม--ไทย(ภาคใต้). 2. ไทย(ภาคใต้)--ความเป็นอยู่และประเพณี. I. แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, ผู้เขียน. สายพิน ศุพุทธมงคล, บรรณาธิการ.

II. ชื่อเรื่อง.

306.09593

ISBN 978-616-7154-41-1

ศูนย์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เป็นองค์การมหาชนในกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลงานค้นคว้าทางวิชาการด้านมานุษยวิทยา ส่งเสริมงานวิจัย สร้างเวทีทางวิชาการ และเผยแพร่ความรู้ให้แก่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ นักวิจัย นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป สามารถใช้บริการอ่านหนังสือในห้องสมุดได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ตามที่อยู่ข้างล่าง และสามารถหาข้อมูลจากฐานข้อมูลในเว็บไซต์ อ่านบทความ และติดตามข่าวกิจกรรมวิชาการต่างๆ เช่นการบรรยาย สัมมนา ประชุมวิชาการ ได้ที่ www.sac.or.th

หนังสือ *ทักษะวัฒนธรรม* มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนที่มีภาษา วิธีการดำรงชีวิต ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และเป้าหมายของชีวิต ที่แตกต่างกันออกไปมากมายหลายกลุ่มในประเทศไทย โดยเริ่มที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีวัฒนธรรมมลายูมุสลิม พุทธ และจีน อยู่เคียงข้างกันมาเป็นเวลายาวนาน เพื่อเป็นสื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักคนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ร่วมแผ่นดินเดียวกัน

หนังสือนี้ไม่มีวางจำหน่าย สถาบัน หน่วยงาน และผู้อ่านทั่วไปที่สนใจต้องการหนังสือเพื่อรับรู้เรื่องราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์ สามารถติดต่อขอรับหนังสือได้ที่

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี

เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2880-9429

โทรสาร 0-2880-9332

